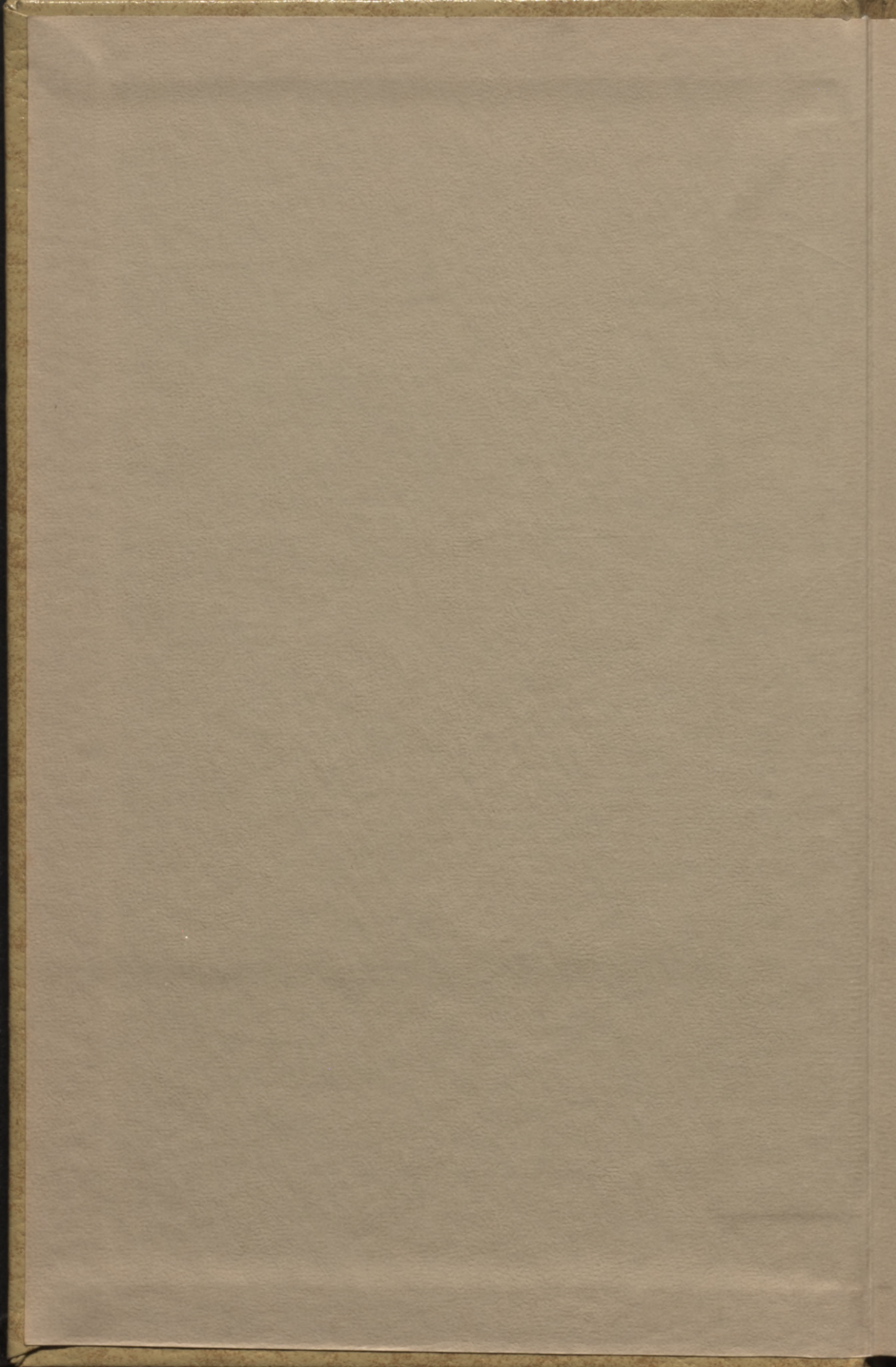
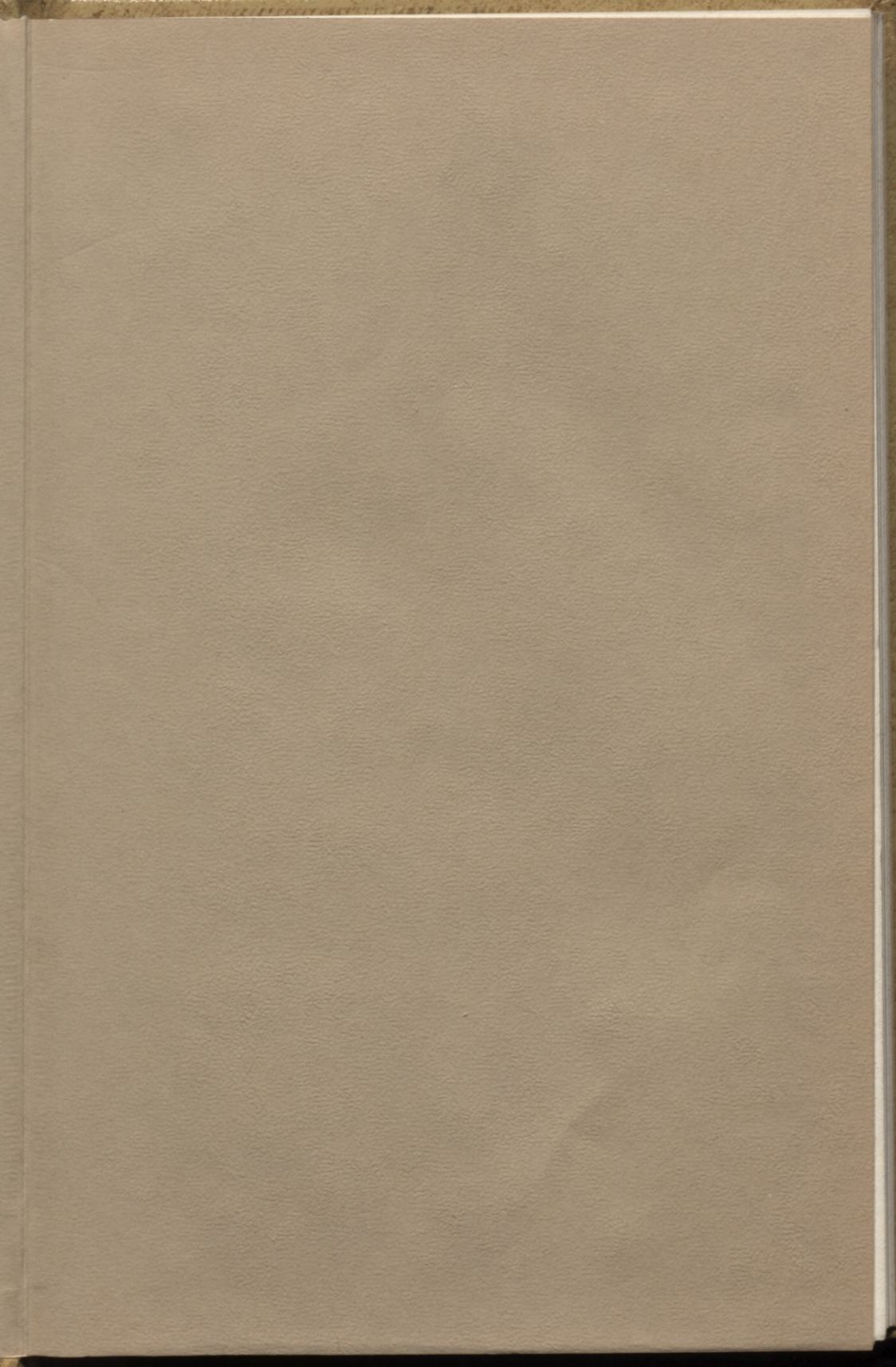
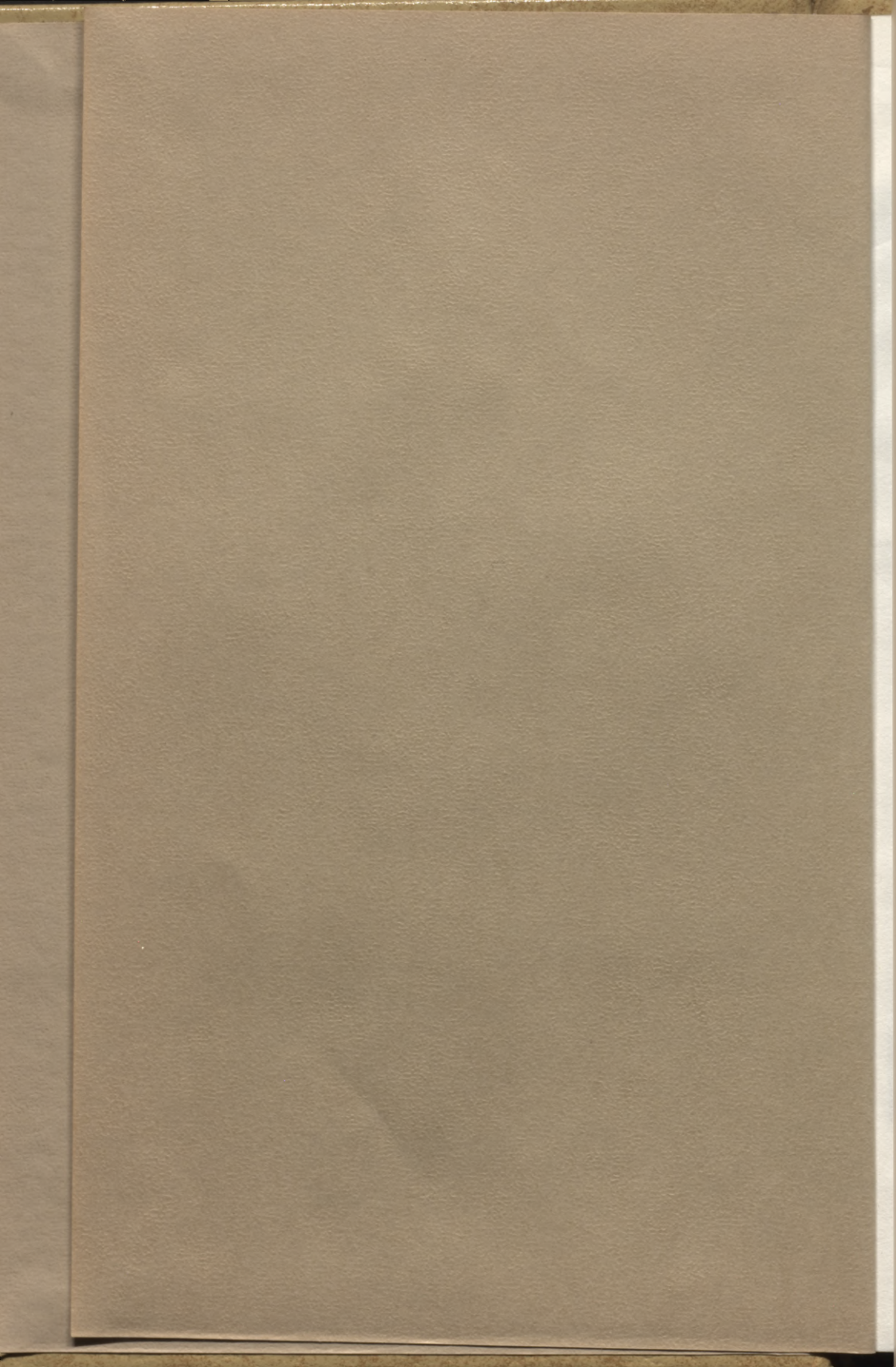

90-4
L 460

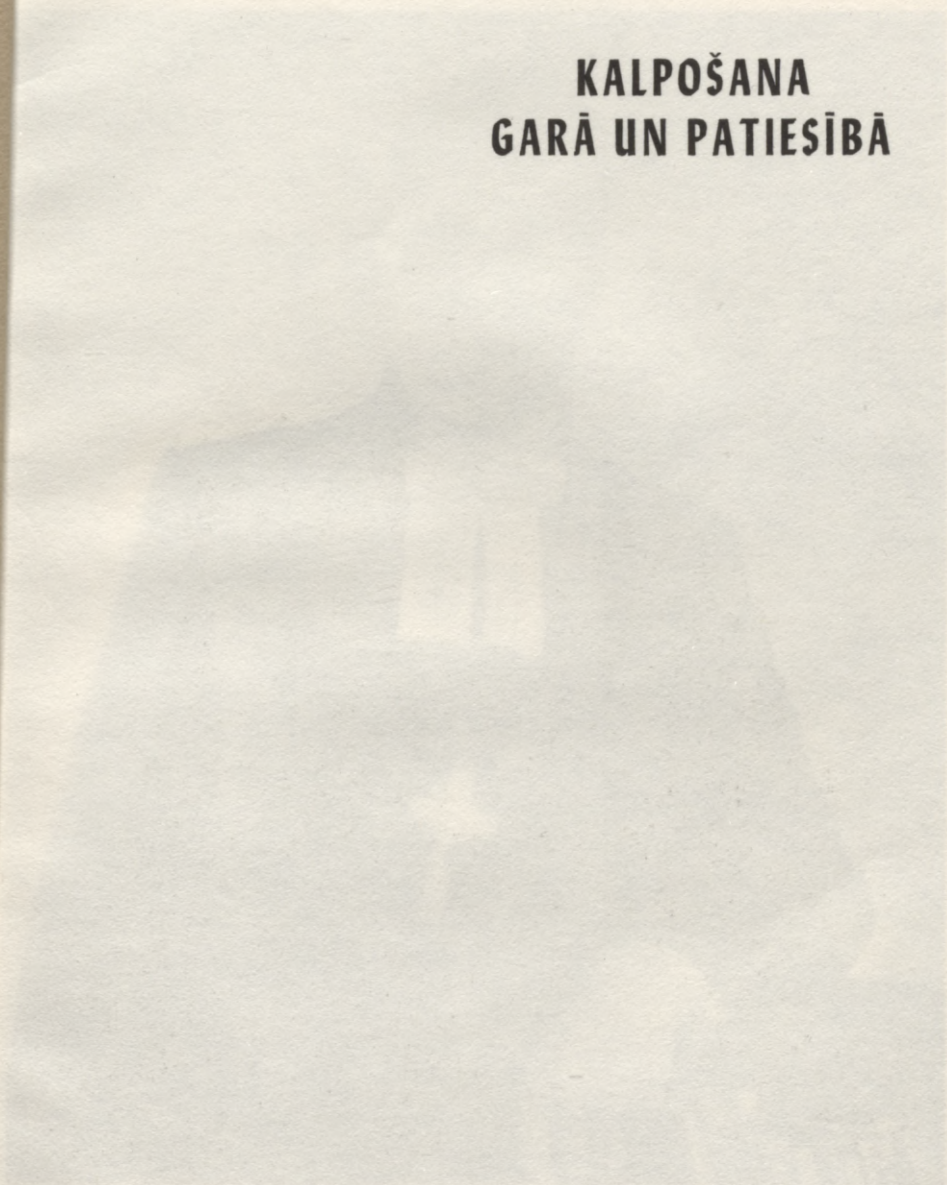

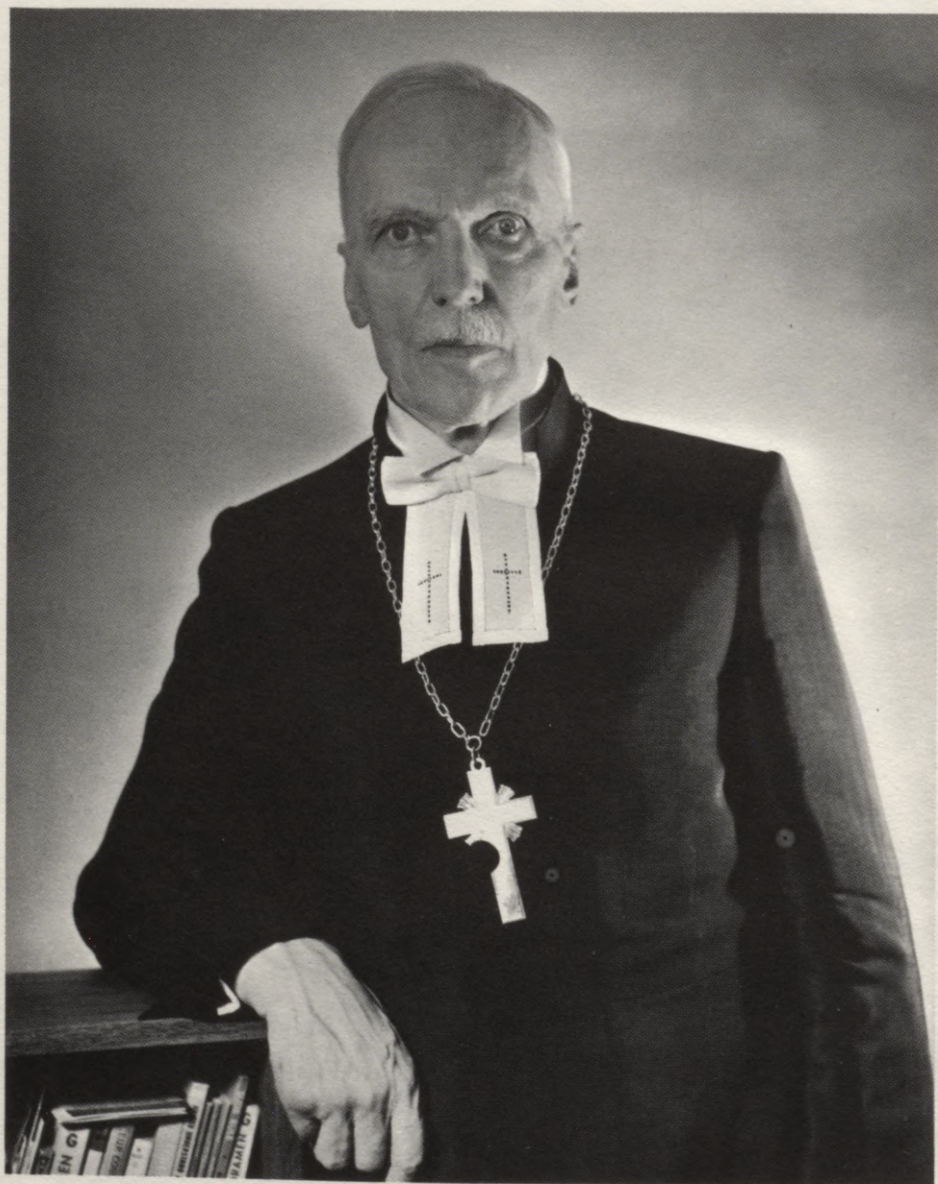

**KALPOŠANA
GARĀ UN PATIESĪBĀ**

Kalpošana

L.B

K. Jurndzins

L $\frac{90-4}{460}$

dybl.
L
28

KALPOŠANA GARĀ UN PATIESĪBĀ

PIEMIŅAS GRĀMATA
ARCHIBĪSKAPAM DR. K. KUNDZIŅAM

1978

LATVIEŠU EV.-LUT. BAZNĪCA AMERIKĀ

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

~~90-~~ 32.687

0304075956

"LAIKMETA" spiestuve
1515 E. Franklin Ave.
Minneapolis
Minn.

PIEMINIET SAVUS VADĪTĀJUS!

Archibīskaps Arnolds Lūsis

Kā koks ir saistīts ar zemi, kuņģā tas aug, tā mēs, cilvēki, esam saistīti ar savu tautu un savas tautas likteņiem vēstures norisēs. Šo atziņu varam attiecināt arī uz otro Latvijas ev. lut. baznīcas archibīskapu Kārli Kundziņu, kuņa piemiņai ir veltīta šī grāmata.

Kārlis Kundziņš ir dzīvojis un strādājis mūsu tautai liktenīgā, strauju pārmaiņu un asu lūzumu pārbagātā laikmetā. Bet — tieši šādos laikmetos izcilas personības liecina par sava gara cēlumu un sava rakstura diženumu.

Vēsturnieki, kas raksta par ievērojamiem valstsvīriem, politiķiem un kaŗavadoņiem — parasti izceļ viņu sasniegumus, viņu gudrību, viņu tālredzību, viņu panākumus un izcīnītās uzvaras. Par rakstnieku un mākslinieku dzīvi stāstot, biografi labprāt kavējas atmiņās par viņu pārdzīvojumiem, emocijām un norisēm, kas, tieši vai netieši, devušas ieganstu viņu radišanas priekam literātūrā, mūzikā, glezniecībā.

Bet — ko lai sakām par teologu, Dieva vārda un Kristus evaņģēlija sludinātāju, kas it kā nācis un aizgājis nemanīts, jo piederējis mazai tautai, dzīvojis maz pazīstamā pasaules nostūrī, rakstījis un sludinājis valodā, ko nemāk un nemācās svešautieši? Šī anonimitāte ir nobīdījusi aiz "lielās" vēstures kulisēm apdāvinātus latviešu literātus — un, diemžēl, arī Kārlim Kundziņam liegusi iegūt divdesmitā gadsimta teologu vidū tik redzamu vietu, kādu viņš pelnījis ar saviem pētījumiem par mūsu Kunga Jēzus Kristus dzīvi un pirmkristīgās draudzes vēsturi.

Mēs, kas esam bijuši Kārļa Kundziņa audzēkņi Latvijas universitātes teoloģijas fakultātē, iepazīstoties ar tagad brīvā pasaulē tik bagātīgi atrodamo teoloģisko literātūru, varam liecināt, ka,

piemēram, Kundziņa grāmata "Kristus" — ja tā būtu uzrakstīta angļu vai vācu valodā, un publicēta kādā lielā apgādā — būtu nodrošinājusi viņam teologu saimē redzamu vietu — kā zinātniekiem, kas apcerējamam tematam tuvojies ar nopietnu pētnieka un patiesības mīļotāja pietāti. Šī Kundziņa spēja vienkāršos vārdos pateikt lielas patiesības, spēja pārliecināt, ne uzspiest kādu atziņu, bija tā, kas saistīja viņa klausītājus, kas līdz pēdējai vietai piepildīja auditoriju Kundziņa lekciju laikā. Mēs, studenti, jutām, ka Kundziņš nav tikai zinātnieks vien, mēs atskārtām, ka viņš ir kristīga personība, cilvēks, kas tiešām grib staigāt mums atstāto Kristus atziņu gaismā un patiesībā. Kundziņa ietekme uz mācītāju paaudzi, kas savu teoloģisko izglītību ieguvusi Latvijas universitātē — vēl joprojām ir stipri izjūtama, īpaši tad, ja gribam izdarīt kādus salīdzinājumus ar jauniem teologiem, kas mācījušies, piemēram, Amerikas Savienoto Valstu universitātēs un teoloģiskos semināros.

Šajā grāmatā par Kārļa Kundziņa dzīvi un darbu būs atrodamī daudzi vērtīgi apcerējumi.

Savu ievadu es gribētu nobeigt ar norādījumu, ka Dievs licis Kārlim Kundziņam dzīvot vienu mūžu — trīs dažādās pasaulēs, saprotot vārdu "pasaule" nevis ģeografiskās, bet garīgās aprisēs.

Pirmā pasaule — bija tā, kuŗā noritēja Kārļa Kundziņa bērnība un jaunība. Tas bija laiks, kad kāda zemdega, kas gadsimteniem ilgi bija gruzdējusi tautas dvēselē, sāka liesmot, lauzties uz āru, dažkārt izraisot ugunsgrēku, kuŗa blāzmošana baigā varenībā satrauca prātus, mulsināja, ietekmēja baznīcu un baznīcas un tautas attieksmi.

Nacionālā pašapziņa, ko bija izraisījis t. s. Tautiskās atmodas laikmets, skubināja tautu cīnīties par savām tiesībām — arī baznīcā. Kārļa Kundziņa tēvs, Smiltenes draudzei neatlaidīgi iestājoties par viņa kandidatūru, bija ticis par mācītāju šai lielajā Vidzemes draudzē. Nacionālā pašapziņa — citur izraisīja konfliktus, radīja pretestības starp vācu tautības mācītājiem, muižnie-

kiem — un latviešiem, kas gribēja runāt līdz un lemt arī baznīcas lietās. Blakus nacionālismam tautā savu sēklu sāka sēt arī kristīgai reliģijai un baznīcai naidīgas mācības un ideoloģijas.

Un tā — uzaudzis un bērniņu pavadījis latviski kristīgā vecāku mājas gaisotnē, Kārlis Kundziņš divdesmit divu gadu vecumā, pieredzēja 1905. gada revolūciju, kas — ar retiem izņēmumiem — pauda naidu ne vien pret Krievijas cara patvaldību un muižniekiem, bet arī pret luterāņu baznīcu un reliģiju vispār. Un tomēr — šai vētru, dziņu un samulsuma laikmetā Kārlis Kundziņš izšķīrās studēt teoloģiju. Liekas, ka to viņš būs darījis atskārstot, ka nekādas sociālās reformas nespēs pārveidot pasauli, ja cilvēki paliks tie paši vecie, ja cilvēks, lietojot Kārļa Kundziņa atrasto, no Jaunās Derības grieķu vārda *metanoia* — atvasināto jēdzienu, nebūs “pārtapis” . . .

Otra “pasaule”, kuņā noritēja Kārļa Kundziņa raženākie un skaistākie mūža gadi, bija neatkarības saules apmirdzētā Latvija. Šajā laikmetā atklājās Kārļa Kundziņa personības skaistākās dotības — īpaši viņa attieksme pret jaunatni un dzīves pabērņiem. Man liekas, ka neatkarības gados Kundziņš bija tik iecienīts un populārs, ka viņš varētu taisīt “karjēru” arī politikā vai citās sabiedriskās dzīves nozarēs. Iespēju bija daudz, bet Kundziņš tās necentās izmantot. Viņš bija pazemīgs, laipns, iecietīgs, citu sapratējs, tāpat kā Kristus, kas saviem mācekļiem bija teicis: “Es jums priekšzīmi esmu devis.”

Un tad nāca trešā nebrīvības gadu un trimdas laikmeta pasaule, kuņā aizritēja Kārļa Kundziņa svešuma gadi, mūža novakare. Mūsu tautai tika uzliktas nebrīvības važas. Mūsu tautu piemeklēja lielas bēdas; likās, nav nekur glābiņa, nav vairs cerību. No šī laikmeta man atmiņā palicis kāds Kārļa Kundziņa dievkalpojums 1940. gada ziemā, vecā Ģertrūdes baznīcā, Rīgā. Biju aizgājis uz dievkalpojumu ar smagu, nospiestu prātu. Smagais darbs Kapovska dārzniecībā, mēslu vagonetes stumjot, lauza muguru un

rokas. Tautas bēdas un bailes par savu rītdienu, jūtoties vajāta zvēra kārtā, lauza sirdi.

Atceros: pārpildītā dievnamā Kundziņš runāja par Pazudušā dēla pārnākšanu, un gandrīz katrs otrais vai trešais teikums viņa svētrunā nobeidzās ar vārdiem: "Tēva nams".

Un mēs visi klausītāji atskārtām, ka šie vārdi ir norādījums uz to, ka Dievs nav miris, ka Dievs, arī naida un netaisnības saplosītā pasaulē, mūs gaida un grib mums palīdzēt, un var mums dot dvēseles mieru, kas ir augstāks kā cilvēka prāts un saprašana.

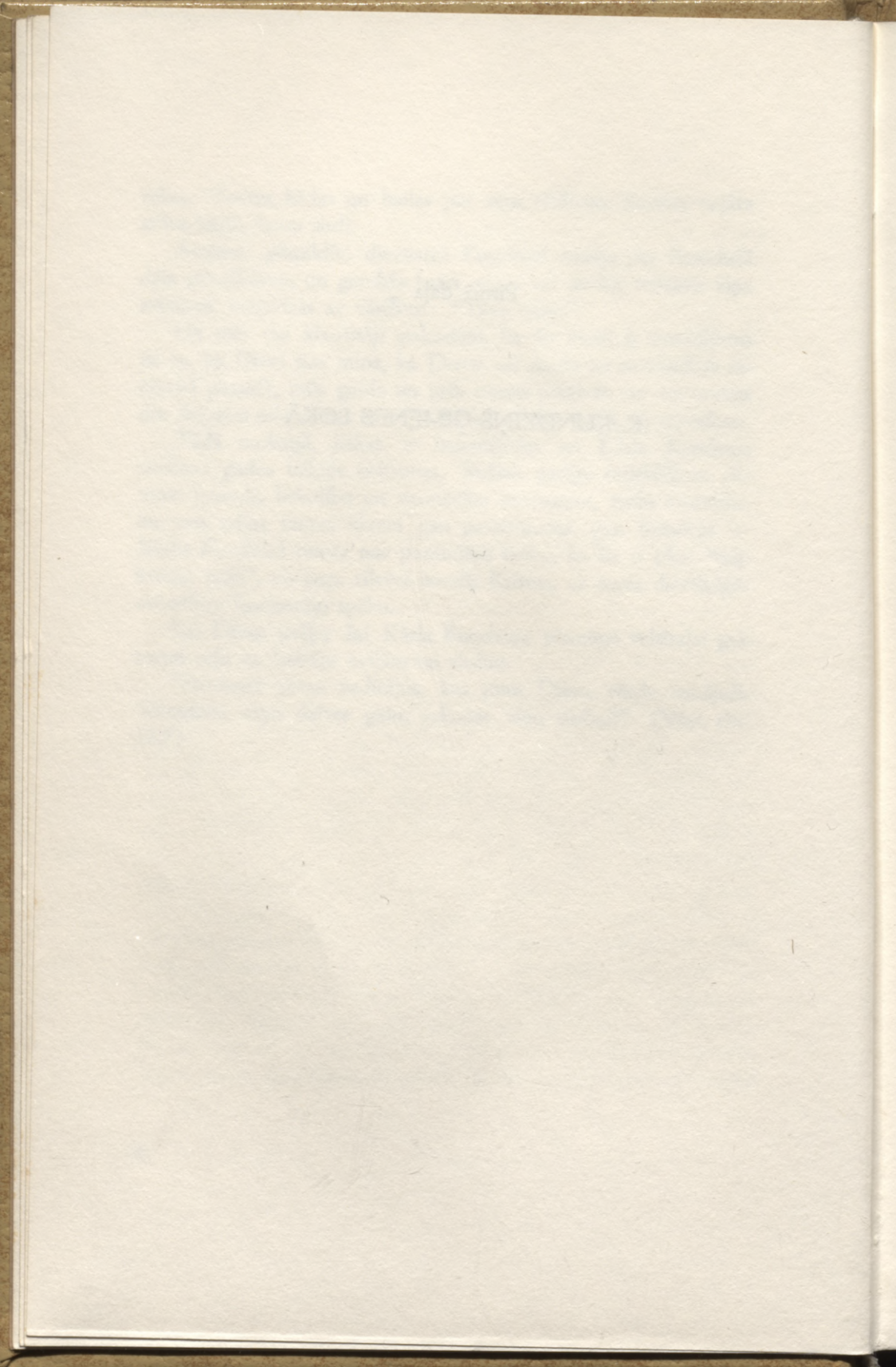
Tādā noskaņā, liekas, ir izskanējušas arī Kārļa Kundziņa svešuma gados teiktās svētrunas. Redzot garīgo satrūdēšanu rietumu pasaulē, liekulību un varmācību austrumos, trulo vienaldzību pret mūsu tautas likteni gan parlamentos, gan baznīcās — Kārlis Kundziņš tomēr nav pazaudējis ticību, ka šis ir tikai "mijkrēslas laiks", no kuŗa cilvēci izvedīs Kristus, ar savas dievišķīgās mīlestības fascinētāju spēku.

Lai Dievs pašķīŗ šai Kārļa Kundziņa piemiņai veltītajai grāmatai ceļu uz lasītāju mājām un sirdīm.

"Pieminiet savus vadītājus, kas jums Dieva vārdu runājuši. Vērodami viņu dzīves galu, sekojiet viņu ticībai!" (Vēst. ebr. 13,7)

Pirmā daļa

K. KUNDZIŅŠ ĢIMENES LOKĀ

VELTĪJUMS BRĀLIM KĀRLIM

1953. gada 12. aprīlī.

Ir Tavā dzīvē pienākusi diena, kas gadu plūdumā
liek mirkli apstāties un vērot ceļu noiето
un darbu darīto, un visu cerēto un veikto.

Ļauj, mīļo jubilār, mums visiem, viena celma zariem,
vērst pateicībā pārdomas uz viņu vietu,
kas šūpulis bij Tev un Tavām gaitām;

Uz bērnu rotaļām un priekiem, uz pļāvām ziedu apbērtām,
uz birzēm putnu dziesmu pilnām;

Uz laukiem miera apdvestiem, uz pakalniem un gravām,
uz rāmiem ezeriem un strautu čalām,

Uz baltiem lielceļiem, kas druvām cauri vijas,
uz meža takām ēnainām un klusām;

Uz Dieva nama zvana skaņām, kas gaišos svētrītus
mums vēstīja un skumjas ardievas mums teica ...

Ļauj skatu vērst uz viņu māju, uz tēva māju, mīļo, balto,
kas mūžam gaiša acu priekšā stāv un allaž stāvēs,

Un garu, kas tur mita, vairojās un plauka,
kas saturs kļuva Tavai dzīvei, atspajds Tavā darbā;

Kas spēku deva nepagurt, kad dienas kļuva smagas
un ceļa spieķis tālam gājienam bij jāsatver ...

Kas allaž grūtā brīdī jaunu rosmi deva
un katrai lietai lika veidoties un labā vērsties.

Nu visi mēs, kam arī takas turpu aizved,
kur gaišo bērņibdienu siltumā mēs augām, tapām,

Šai dienā vēlamies būt Tev it tuvu
un garā pulcēties pie Tevis, pateicības pilni
ar miļiem vēlējumiem sirdīs, ar atmiņām
un radu attēliem, kas nāk no malu malām!*)

Brālis Haralds.

*) Šim veltījumam brāļa septiņdesmitajā dzimumdienā tika pievienots fotoalbums ar radu attēliem.

BRĀLIS — DRAUGS — BIEDRS

Pauls Kundziņš

Tas viņš man patiešām bija, kaut gadu starpība mums nebija maza — pieci gadi, kas sevišķi agrajā jaunībā parasti izpaužas diezgan jūtami. Bet starp mums šī starpība, vismaz manā izjūtā, it kā neeksistēja.

To raksturo gadījums, kas saglabājies manās visagrākās atmiņās par brāli Karlo, kā viņu mājās bijām iesaukuši. Biju četri vai pieci gadus vecs, kad, nezinu kāpēc, uz brāli ne pa jokam sadusmojos un, uzbrukdams viņam, iestūmu viņu spraugā starp guļamistabas “kumodi” un logu. Biju lepns uz savu uzvaru, bet nesa-pratu, kāpēc brālis īsti nepretojas, bet tikai smejas.

Šis notikums gan ir arī vienīgais, kas man aizķeries atmiņā par fizisku sadursmi mūsu starpā. Cenšoties atcerēties, vai mūsu sadzīvē nav citā veidā izpaudušās kādas nopietnas domstarpības, nespēju savās atmiņās arī tādus gadījumus atrast. Gadījās gan, ka viņš ar māsu Ritu, kas bija pusotra gada vecāka par viņu, kopīgi mani kā četrgadnieku, pazoboja, ka nespēju atšķirt sudrabu no zelta, vai mānīdami apgalvoja, ka, atlobot apelsīnu, no tā izskrie-
not balta pelīte. Atjokojoties vēlākos gados varēju viņam kādreiz atgādināt notikumu no viņa agrās bērnības, par ko biju dzirdējis stāstām, ka viņš, pie kaimiņiem ciemā būdams, esot kategoriski atteicies ēst ar svešu karoti.

Nopietnās lietās varējām vienmēr labi saprasties, jo brālis ar mani apgājās kā līdzīgs ar līdzīgu. Mājas skolā viņš citos skolniekos neatrada īsta drauga, ar ko dalīties kopējās interesēs, tāpēc viņš mani pieņēma par līdzgaitnieku un palīgu pasākumos, ko viņš bija iecerējis. Viņam ļoti patika ko derīgu izdomāt un pašam pagatavot. Galdnieka darbos, būdams viņam par “zelli”, pats arī drīz

iemaniņos šai mākā. Visus iepriecinājām, kad pagatavojām ar labiem panākumiem no materiāliem, ko mājās atradām, fotokameru un, galvas kopā sabāzuši, "tumšā kambarī" satraukti attīstījām pirmos uzņēmumus. Tas varēja būt ap 1900. gadu. Vēlāk saradās plašs pašgatavotu attēlu krājums. Strādājot pie ēvejsola, brālim gan palika nepatīkama piemiņa visam mūžam: iekaisa labās rokas vienam pirkstam cīpsla, kas pirkstu salieca un pievilka pie plaukstas. Vainu neizdevās izlabot pat ar operāciju.

No brāļa iemācījās gatavot lokus un drāzt bultas; tad sacentāmies ar tām, augstuma un tāluma rekordu sasniegšanā. Man gan reti laimējās, jo nevien spēkā, bet arī precīzā un rūpīgā darbā brālis bija pārāks. Agrā pavasarī, kad birzītē vēl gulēja pēdējās sniega atliekas, viņš lietpratīgi visu sagatavoja bērzsulu tecināšanai: izdrāza mēlīti, ar svārpstu izurba bērzā caurumu, iedzina tur mēlīti un tās galu atbalstīja pret spaiņa dibenu ar kociņu, gar ko sula, vēja netraucēta, varēja notecēt. Mātes gatavotā raudzētā un putojošā bērzsula bija visu iecienīts vēss dzēriens vasaras karstajās dienās.

Labs matēmatīķis būdams, viņš ātri orientējās visādās tehniskās lietās. Reiz mājas skolā gan ne viņš, ne skolotājs nespēja atrisināt mācības grāmatā ievietoto aritmētikas uzdevumu: divpadsmitos abi pulksteņa rādītāji ir viens virs otra; pēc kāda laika, stundās, minūtēs un sekundēs, pulkstenim tālāk ejot, rādītāji atkal atradīsies viens virs otra? Nācās aizrakstīt skolotājas brālim, inženierzinātnju studentam, kas atrisinājumu atsūtīja. Pēc tam ar šo uzdevumu izdevās pārbaudīt vienu otru matēmatikas entuziastu.

Arī nodarbība ar fizikas eksperimentiem sagādāja prieku. Brālis ierīkoja mājās elektrisku durvju zvanu, pats pagatavodams vajadzīgās baterijas. Ar šo jauno, toreiz vēl neparasto ierīci saistās notikums, kas brālim jau priekšlaikus sagādāja profesora nosaukumu. Gadījās, ka vecākiem kādu dienu bija jāizbrauc, un māte saimniecības atslēgas bija uzticējusi brālim. Vecākiem pārbraucot, sākās liela šo atslēgu meklēšana, bet bez panākuma. Pēc ilgāka laika elektriskais zvans sabojājās. Pakāpies, lai virs durvīm uz plaukta pārbaudītu tur novietotās zvana baterijas, brālis pie tām

atrada zudušās atslēgas netraucēti guļam. Tad gan viņš apķērās, kā liktenīgajā dienā bija pārbaudījis arī baterijas.

Mazliet profesorišķs bija arī "slapjš gadījums", kas notika tieši viņa dzimumdienā. Togad bija sevišķi agrs pavasaris, un diena sevišķi saulaina un silta, bet mājas dīķītim turējās krietna kārtā ledus. Gājām pavasarim palīgā, ledu kapājot. Bijām izcirtuši prāvu āliņģi, bet smalkie ledusgabali to cieši piepildīja, tā kā nenācās viegli to atšķirt no stingrā ledus. Varbūt brāli, staigājot pa ledu, nodarbināja kāda svarīga doma, jo viņš mierīgā garā iekāpa tieši āliņģi un līdz jostas vietai pazuda ūdenī. Bija mums tāds kā kauns atzīties šādos nedarbos, tāpēc nolēmām turpat krūmos saulītē izžāvēt slapjos drēbes gabalus. Pēc kāda laika varējām atgriezties mājās normālā izskatā un bez satraukuma izstāstīt par notikumu un tā laimīgām beigām.

Baudot dabas jaukumus, brālim patika arī visādas nodarbības, ko tagad sauc par sportu. Vasarā peldēšanās bija prieks, kas mums Smiltenes mācītāja mājā nebija īsti parocīgi pieejams. Nācās doties uz 3 km attālo Brutuļu dzirnavu ezeru, lai varētu kārtīgi izpeldēties. Brālis bija man labs paraugs peldēšanas mācai, iemācot man turēties uz ūdens arī uz muguras, norādot, lai iegremdējot galvu līdz ar ausīm ūdenī. Tā rīkojoties, drīz sāka veikties arī šis peldēšanas veids. Uz Brutuļiem bieži devāmies braukšus līnijdroškā visas ģimenes sastāvā, izpeldējāmies divi maiņās un pēc tam ieturējām līdzpaņemto launagu.

Izmantojām arī citas peldēšanas iespējas: dzidrajā Niedrāja ezerā Smiltenes mežos, ciemojoties pie radiem Vecpiebalgā — Inesī un Taunā, arī ezerā pie Trikātes mācītāja mājas. Dažreiz spriedām ar brāli: cik jauki būtu, ja plašās pļavas vidū, ielejā pie Smiltenes mācītāja mājas, atrastos ezers!

Šī pļava pavasaļa plūdu laikā, kad naktis uzsala, nereti pārklājās ar ledus spoguļi. Tur tad varēja nodoties neierobežotiem slidēšanas priekiem. Vingrinājušies slidot jau bijām uz nelielās slidotavas, ko, sniegu notīrot, uzturējām labā kārtībā uz mājas dīķīša. Tur brālis iemācījās slidojot griezt dažādus rakstus, un es,

cik spēdams, centos tikt viņam līdz. Arī braukšanā ar ragaviņām brālis bija drošs un veikls. Izdevības šai nodarbībai ziemu netrūka, ar īpašu stūrēšanas māku laidāmie pa kalnainā apvidus ceļiem lejā, pavasaros pa sērsni. Slēpošana gan nebija vēl ieviesusies, kamēr brālis mājās skolojās, bet vēlākos gados Tērbatā un ziemas brīvdienās Smiltē viņš slēpošanu piekopa droši un ar prieku.

No sporta spēlēm vasarā ar pašu gatavotiem piederumiem sitām ripu un "kurniņus". Brālis bija liels meistars krocketā, sava labā acumēra un drošās rokas dēļ. Kad ieguvām ziņas par tenisa spēli, ierīkojām laukumu teļu aplokā, paši uzmetām tīklu un sitām tam pāri bumbiņu ar paštaisītām koka lāpstiņām. Kad vēlāk tikām pie īstajiem sitamiem, šis treniņš mums lieti noderēja. Brālis bija arī ievingrinājies šaušanā ar bisi, turot to pie kreisā vaiga, jo labo aci jau kopš bērnības viņš nevarēja lietot. Parasti šāvām mērķi, bet kad ķiršu laikā dārzam uzbruka vārnas un pelēkie strazdi, viņš kādreiz aizsardzības nolūkos ieroci vērsa arī pret tiem.

Tikai zirgu sportam viņš nebija piedabūjams. Kā kučieris viņš kādreiz aizvadīja drošku līdz miestam vai Brutuļu ezeram, bet prieku sēsties zirgam mugurā viņš atstāja māšai, kas līdz sirmam vecumam nav mitējusies jūsmot par zirgiem. Pusaudzes gados viņa krāja naudu, lai varētu sev nopirkt pašas zirdziņu. Šim nolūkam viņa pat vāca dzelzs lūžņus, ko pārdeva Smiltēnes muižā ar ūdensspēku darbinātā "kaparāmurā", kur tos pārstrādāja. Šim nolūkam tikai ar lielu lūgšanos māšai izdevās no brāļa izdabūt viņa nolietoto bērna trīsriteni.

Brālis bija dūšīgs kājām gājējs. Jauki bija pa Smiltēnes mežiem aizstaigāt līdz Pārkalnu 30 m augstajam tornim, kas bija uzcelts meža ugunsgrēku novērošanai. No tā varēja saredzēt zilajā apvārsnī 70 km attālo Apukalnu baznīcu. Gaŗāki bija gājieni uz Trikātu un Raunu, kā arī līdz Drustiem, kur pusceļā līdz Vecpiebalgai mūs sagaidīja no turienes atsūtītais pajūgs. Centos visur turēt līdz, neizrādot, ka ceļš man dažreiz izlikās gaŗš. Brālis no savas puses gan vienmēr ņēma vērā manas vajākās spēka rezerves

un gādāja, lai laikus tiktu remdēts izsalkums un slāpes, patukšojot līdzdotās ceļa kules.

Šādos gājienos jutāmiem sevišķi tuvi apkārtnes dabai, platām acīm vērojām neredzētās vietas un baudījām skaistos skatus, zilajās tālēs ieraugot pa baznīcas tornim un Zilā kalna pauguru. Prieku sagādāja arī mūsu pusē neredzēts tauriņš vai zieds. Dabas zinībās brālis zēna gados bija arī jau piesavinājies sistēmiskas zināšanas. Viņš prata nosaukt daudziem stādiem latīņu nosaukumus, jo ar tiem viņu bija jau iepazīstinājis J. Ērmanis savos kandidātu gados Smiltēnē. Brālis sastādīja arī mūsu apkārtnes tauriņu kolekciju, bet, pastmarkas krājot, paplašināja savas zināšanas ģeografijā, no kā arī man tika savs labums. Sevišķi pievilcīga likās Borneo sala, tās markas bija kolekcijas lepnums.

Spējas droši un precīzi zīmēt brālim noderēja dažādos pasākumos. Ģimenes lokā svētdienas vakaros ļoti iecienītas bija zīmējamās rotaļas. Tērbatā ar lielu interesi apmeklējām gleznu izstādes, kas tur paretam tika sarīkotas. Brālis arī aizvien sekoja maniem mēģinājumiem zīmēšanā un gleznošanā, mudinādams un drošinādams mani, ja jutos vēl nevarīgs.

Daudzpusīgs būdams, brālis savās zināšanās tomēr centās neizplūst plašumā, bet iet dziļumā. Viņš nebija nekāds grāmatu tārps, kas ēdās cauri sējumam pēc sējuma, bet gan zēna gados jau labprāt šķirstīja tēva bibliotēkā Brokhauza konverzācijas vārdnīcu, noskaidrojot jautājumus, kas viņu interesēja. Viņa spējas orientēties un loģiski risināt uzdevumus parādījās, spēlējot šachu. Šinī spēlē biju viņam gan pavājš partners. Netiku viņam arī līdz, kad viņš aicināja mēģināt bez lielas apdomāšanās pēc acumēra atšķirt tieši grāmatas pusi. Labāk man patika kopīgā mājas mūzicēšana. Bijām abi mātes vadībā vingrinājušies klavieru spēlē, bet brālis tanī vēl bija papildinājies pirmajā skolas gadā Tērbatā. Dzīvi atceros, cik monumentāli skanēja viņa spēlētais Šopēna Largo C-mollā, ko viņš nospēlēja pēc atmiņas. Mājās kādreiz pa vakariem spēlējām šādā veidā: brālis pie klavierēm, es pie harmonija, kas prasīja mazāk pirkstu veiklības. Repertuārs nebija liels.

Reiz brālis sastādīja un vadīja arī nelielu mājas kori. Tas notika mūsu vecāku zeltakāzās, kad no rīta uz balsīm nodziedājām "Teici, teici, valodiņa". Pēc tam pieci mazbērni uzstājās ar brāļa sacerēto uzvedumu, kur katrs no viņiem sniedza humora cauraustu raksturojumu par vienu kopējās dzīves pieciem desmitgadu posmiem. Atmiņā palicis arī kāds komisks brāļa sacerējums par tematu "Madam Birk un madam Eik", ko kādreiz cēlām priekšā, viesojoties jautrā onkuļa daktera mājā Vecpiebalgā.

Nevainīgi joki un asprātības vispār bija iemīļoti mūsu ģimenē, un brālis to piekopšanā bija ļoti rosīgs dalībnieks. Sevišķi vasaras brīvdienų bezrūpībā bija liela smiešanās, atstāstot citur dzirdētus anekdotus, vai lasot ģimenes humoram veltītos izdevumos jokus un "sarīmējumus", kas viegli iespiedās atmiņā. Nekad tomēr, arī zēna gados, neesmu brāli redzējis neapvaldītu vai pārgalvīgu, neatceros arī neviena gadījuma, kur viņš būtu bijis īsti nerātns.

Būdams saviem vecākiem labs un sirsnīgs dēls, viņš arī vēlākos gados ar tiem labi sapratās. Ar tēvu tas notika bez kādām plašām teorētiskām pārrunām, abiem intuitīvi nojaušot lietu būtību. Sarakstoties tēvs labprāt lietoja pastkartes, kur viņš svarīgāko prata pateikt īsos, raksturīgos teikumos. Zēna gados bijām lepnī, kad varējām tēvam palīdzēt, skaitot vaļa kapeikas un retās ballātās naudiņas, kas bija sakrājušās prāvā maisiņā no baznīcas upurtraukiem. Pēc tam gan tēvs raudzījās, lai mēs pamatīgi nomazgātu ar ziepēm karstā ūdenī rokas. Ikgadus arī dabūjām no baznīcas grāmatām atzīmēt kartītēs ziņas guberņas pārvaldes statistikai.

Māte bija sirsnīga rakstītāja, kas mūsu skolas gados Tērbatā mūs iknedēļas iepriecināja ar gaidītu vēstuli, kuļai tikpat kārtīgi sekoja mūsu atbildes. Gadījās, ka mums pēc brīvdienām uz Tērbatu aizbraucot, māte aizkustināta teica: "Atkal neesmu spējusi ar jums tik mīļi aprunāties, kā biju cerējusi".

Vecākam brālim bija prāva gadu starpība ar divi jaunākiem, kas ģimenei pievienojās pēc manis: par Aleksandru viņš bija desmit, bet par Haraldu piecpadsmit gadu vecāks. Nebūdams viņu

tiešais līdzgaitnieks, viņš tomēr vienmēr ieslēdzās viņu interešu lokā. Aleksandrs bija aktīvas un aizrāvtīgas dabas. Kā stud. jur. viņš brīvprātīgi aizgāja I Pasaules kaņā un no tā neatgriezās. Haralds, kaut slimības piemeklēts, izvērtās ģimenē par labāko valodu pratēju un ar savām dāvanām mūzikā un citās mākslās sagādāja arī vecākajam brālim daudz prieka.

Kad brālim Kārlim bija četrpadsmit gadu, viņš no mājas skolas pārgāja mācīties Tērbatas kroņa ģimnazijā, dzīvojot tēvoča, veterinārmedicīnas profesora ģimenē. Šķiršanās bija smaga, toties tikšanās prieka pilna, kad viņš brīvdienās pārbrauca mājās. Spilgti atceros gadījumu, kad kādās Lieldienās viņš bija paziņojis, ka brauks ar nakts vilcienu, lai iegūtu lieku dienu, ko mājās pavadīt. Toreiz no 40 km attālās Valmieras nācās uz Smilteni braukt zirgiem. Lai viņu sagaidītu, biju piecēlies jau sešos no rīta. Pagāja stunda pēc stundas, kamēr ar ilgām gaidītais pēc astoņu stundu kratišanās pa izmirkušajiem pavasara ceļiem beidzot bija sagaidīts. Sekoja nopietnā Klusā nedēļa, gaišās Lieldienas un — atkal šķiršanās. Dziļi atmiņā saglabājusies jaukā pastaiga Lielās Piektdienas pēcpusdienā, kad mūsu māmuļa, atbrīvojusies no saimniecības domām un darbiem, pievienojās savai ģimenei, lai svaigā pavasara gaisā kopīgi vērotu, ka arī dabas pamirumam taisās sekot augšāmcelsšanās.

Sevišķs prieks bija sagaidīt brāli, vasaras brīvīkam iestājoties, jau maija sākumā, jo brālis bija to starpā, kam labo sekmju dēļ nenācās turēt pārcelšanas pārbaudījumus. Tad varējām ar pilnu krūti pārdzīvot dabas atmodu un baudīt vasaras priekus, kas sekoja.

Kādā no šīm vasarām mūsu vecāki bija izlēmuši, ka mums, jauniešiem, būtu derīgi kādu laiku pavadīt jūrmalā, lai jūras gaisā un ūdeņos nostiprinātu savu veselību. Trīs Kundziņu ģimenēm, Smiltenes, Tērbatas un Vecpiebalgas, noīrēja vasarnīcu Asaros. Lai gan peldēšanās sāļajos ūdeņos un plīstošajos vilņos mūs, jauniešus, ielīkmoja, nevarējām tomēr iejusties svešu ļaužu burzmā, vasarnīcas šaurumā un dabas vienmuļībā. Trūka mums noteiktas nodarbības un ilgojāmies pēc sava plašā dārza, sevišķi tuvojoties

ķiršu laikam. Pat tad, kad no turienes pienāca liels grozs ar lie-
liem "melnajiem" un sārtaidžu gaišajiem saldajiem ķiršiem, tie to-
mēr negāja tā pie sirds kā mājās pašu plūktie. Patīkamu pār-
maiņu sagādāja izbraukums uz prof. L. Bērziņa brāļa saimniecību
Smārdē. Tur iekļuvām atkal lauku apstākļos un piedevām dabū-
jām tieši no dobes saēsties sulīgās dārza zemenes.

Jāatzīmē jūrmalas dzīvē gan arī kāds sasniegums sporta lau-
kā: brālis liedagā iemācījās braukt ar radu divriteni. Ar viņa pa-
līdzību arī es apguvu šo mākslu, lai gan sākumā grūti bija riteni
novaldīt, lai tas tīšu prātu neskritu ūdenī.

Kad 1902. g. brālis ģimnaziju bija beidzis, bet es tikai izturējis
tanī iestāju pārbaudījumus, viņš mani, vēl nedrošu un pabailīgu
zēnu, paņēma līdz divu nedēļu ceļojumā uz Somiju, ko viņš fi-
nansēja ar privāttundās nopelnīto naudu. Tikai vēlāk atskārtu,
kādu sirsniību un uzticību viņš man ar to bija parādījis. Nebiju
vēl īsti nobriedis dziļāk uztvert visu tur redzēto un piedzīvoto, bet
dažas atmiņas, varbūt maznozīmīgas un pat necilas, ļoti spilgti sa-
glabājušās manā atmiņā. Tā pirmajā naktī Helsinkos, kur apstā-
jāmies kādā tūristu viesnīcā, dabūjām vilties, kad mūs tur sakoda
blaktis. Par to tālākajā ceļā bez traucējumiem varējām baudīt So-
mijas jaukumus: ezeru un citu ūdeņu bagātību, Īmatras varenību,
senās Savonlinnas pils romantiku, tvaikoņa braucienu pa Saimas
ezeru vakara vēsumā, kad kāda līdzjūtīga dāma man aplika siltu
lakatu ap pleciem, par ko es ļoti nokaunējos, un, beidzot, nepa-
rastu braucienu ar zirga pastu: 70 km gaŗo ceļa gabalu līdz
dzelzceļa stacijai, no kuŗas caur Pēterpili gatavojāmies doties mā-
jās, mēs veicām sēžot divriči, pie katra zirga soļa mazliet pakla-
nīdamies. Ik pa 15 km notika pajūga mainīšana, un par braucēju
katreiz bija cits somu zēns, kas sēdēja iespiedies starp mums. Tas
mums abiem tiešām bija neparasts piedzīvojums. Piedevām sāka
līt lietus. Mums uz kājām bija uzklāta svītraina zirga sega, kas
ar savām skaistajām krāsām atstāja grūti izdzēšamas piemiņas zī-
mes brāļa gaišajā vasaras uzvalkā. Ar vārdu sakot, iznāca īsts ce-
ļojums, par ko daudz bija ko pastāstīt. Brālis braucienu virzienus

un apstāšanās vietas bija jau iepriekš sīki izplānojis, ceļā viņš visam sekoja pēc rokas grāmatas un kartēm, labi orientēdamies un iztikdams bez liekas taujāšanas. Patikams pārsteigums bija dzelzceļa stacijās: iemaksājot vienu somu marku, kas līdzinājās 37 kapekām, varēja ēst, cik gribēja no bagātīgā ēdienu klāsta (gan raugoties, ka pa to laiku neaiziet vilciens).

Sekoja brāļa mājskolotāja gads muižnieku ģimenē Igaunijā, bet man pirmais gads Tērbatas kroņa ģimnazijā. Pēc gada dzīvojam atkal kopā — satīcīgi vienā istabā pie Tērbatas radiem, viņš kā teoloģijas students, es jau mazliet pieradis pie krievu skolas gaisa. Brāļa kādreizējā interese par astronomijas studijām vairs neparādījās, viņš ar sirdi un dvēseli bija nodevies teoloģijai. Mūsu istabā, mierīgi sadzīvojot, nekad netiku manījies, ka būtu bijis brālim pa kājām. Neizjutu arī nekādas pārākuma apziņas no viņa pušes. Pat ja viņu apciemoja kāds kommittionis, viņš neiebilda, ja palieku istabā un noklausos viņu sarunās.

Šinī laikā viņš man bija ļoti palīdzīgs mana turpmākā aroda noskaidrošanā. Ja pārceļoties uz pilsētu biju domājis, ka labprāt kļūšu par mācītāju vai mežzini, lai varētu dzīvot uz laukiem, manas intereses arvien vairāk koncentrējās ap veidotajām mākslām. Gadījās, ka Rīgā izsludināja projektu sacensību kādām istablietām. Tā kā biju šinī virzienā jau šo to darījis, brālis mani pamudināja izmēģināt roku, un, kad nepaliku tukšā, silti man ieteica kļūt par architektu. Par šo ieteikumu esmu viņam vēl šodien pateicīgs.

Tērbatā arī turpinājām, cik spēdami, rosīties pa āru, tikai apkārtnes daba likās mums ļoti nepievilcīga. Lai tiktu līdz kādam mežam, nācās lielu gabalu iet pa vienmuļu klajumu, un vienmuļš bija arī pats mežs. Labi, ja rudenos no tā varēja pārņest kādas rudmieses. Ziemas laikā vingrinājāmajies slidošanā un slēpošanā, siltajā sezonā — tenisa spēlē.

Par savām iekšējām problēmām, kas brāli studiju laikā nodarbināja, viņš daudz neizteicās. Liekas, ka tās izklīdināt būs palīdzējuši dievkalpojumi Universitātes baznīcā, kurus ik svētdienas

apmeklējām. Drīz viņš sāka strādāt arī zinātniskā virzienā. Savācis materiālus par Smiltenes draudzes vēsturi senlaikos, viņš sarakstīja par to pētījumu, ko veltīja tēvam, aicinot mani pagatavot manuskriptam vāka zīmējumu, par ko jutos ļoti pagodināts.

Nebūdam nekāds mūks, brālis ģimeniskā vidē visus iepriecināja ar savu jautrību un atjautību, sevišķi svētdienas vakaros sarakotās zīmējamās un rakstu rotaļās. Ārpus mājas viņš reti viesojās. Viena tāda reize viņam kļuva liktenīga: kādā dejas vakarā paziņu ģimenē viņš sastapās ar savu turpmāko dzīves draugu. Turvināšanās notika uz slidotavas, slēpojot un tenisu spēlējot.

Kad uznāca 1905. g. revolūcija, kas izjauca normālo darbību Tērbatas universitātē, viņš aizbrauca uz Berlīni tur turpināt un papildināt savas studijas, bet es paliku Tērbatā savā ģimnazijā, kur pēc sasmakušā kroņa gaisa sāka pūst brīvāki vēji. Paši no revolūcijas necietām, bet tēvam stāvoklis bija smags.

Mums ar brāli kopējā dzīve kā priekšdienās vairs neatjaunojās: viņš, studijas beidzis, apmetās Valmierā, es studijas sāku Rīgā. Tikai divas reizes mēs īsāku laiku vēl kopīgi pavadījām "vecajā Tērbatā". Pirmais gadījums saistījās ar viņa kāzām 1909. g. Toreiz likās vēl pārāk nereāla izvēle, ko viņš kādreiz minējis, jautādam savai līgavai: "Vai Tu vēlētos būt mācītāja vai profesora sieva?" Otrreiz tur tiekoties, viņa stāvoklis bija jau pietuvojies jautājuma otrai daļai. Tas notika 1918. g. sākumā, drīz pēc vācu okupācijas, kad es kā atvaļināts kaņavīrs ar sievu un bērnu negaidot ieradot tur no revolūcijas pārņemtās Krievijas: tad viņš jau bija iesaistīts akadēmiskā darbā Tērbatas universitātē.

Bet atgriezīšos pie brāļa dzīves Valmierā. Braucot no Rīgas uz Smiltēni savā studiju laikā, esmu bieži pārtraucis braucienu Valmierā, lai padzīvotos brāļa mājīgajā mītnē ar jauko dārzu Gaujas krasta nogāzē. Sarunas tad parasti grozījās ap dzīves gaisajām pusēm, maz skarot nopietnās problēmas, ar kuŗām viņš Valmierā bija sadūries.

Izraisījās I Pasaules kaŗš. Tiku mobilizēts un aizsūtīts uz Orenburgu, Vidusāzijas pierobežā. Tur ar sievu piedzīvojām lielo

prieku un gara stiprinājumu, kad brālis kā bēgļu mācītājs iegriezās pie mums un turienes vācu luterāņu draudzes dievnamā noturēja latviešu dievkalpojumu. Nākamā tikšanās, kā jau pieminēts, notika Tērbatā, smagajā bada un neziņas pilnajā vācu okupācijas laikā. Tad jo sirsnīgi mūs uzņēma brāļa ģimenē, daloties toreiz tik plānajā maizes riecienā. Brāļa civilajās drēbēs ietērpts, izglābos arī no aizsūtīšanas uz koncentrācijas nometni, kas bija ierīkota krievu armijas atliekām.

Otrreiz kritiskajos kara apstākļos paglābos pie viņa 1919. g. maija mēnesī Rīgā, kur viņš, vadīdams Izglītības biedrības vidusskolu, bija piedzīvojis pirmās lielinieku valdības nodibināšanos. Es līdzīgu stāvokli biju pārdzīvojis Smiltē un, gribēdams atbrīvoties no turienes "darba skolā" pārvērstās vidusskolas vadības, biju iebraucis Rīgā meklēt architekta darbu. Staigādams pa iestādēm, gadījās, ka tās piepeši dienas vidū darbu pārtrauca. Kad nonācu brāļa dzīvoklī, dabūjām noskatīties, kā lielinieki steigā evakuējas. Pret mums vērstās šautenes gan lika drīz šādu vērošanu pārtraukt, bet nākamajā dienā varējām jau apsveikt Rīgā ie-nākušos Baloža brigādes jātniekus. Lai gan pagāja dažas nedēļas, kamēr man izdevās Cēsu kauju laikā nokļūt atpakaļ Smiltē, šis pie brāļa pavadītais laiks bija gaišāks un cerību pilnāks kā gadu pirms tam Tērbatā pārdzīvotais.

Kad šī pašā gada rudenī sākās mūsu kopējais darbs Latvijas universitātē, vēl kāds baigs notikums satrauca brāļa ģimeni: Ber-monta uzbrukuma laikā, Rīgu no Pārdaugavas apšaudot, kāda granāta ķēra nama piekto stāvu Valdemāra ielā 33, sprādzienā smagi ievainojot Dānijas konsulu ar kundzi. Stāvā virs tā dzīvoja brālis ar ģimeni. Bērni, kas bija mājās vieni, izglābās, sabēgdami vannas istabā. Dzīvoklis bija cietis, bet satricinājumu izturēja. Vēlāk ar savu ģimeni apmetos tanī pašā mājā, pagalma pretējā pusē. Tā gadījās, ka darbīgākos un spraigākos mūža gadus nodzīvojam ar brāli zem viena jumta. Pāri pagalmam varējām rokām savi-cināties, bet notika arī nepārtraukta tikšanās bērnu un "lielo" starpā ar "augšējiem" (mēs dzīvojām zemākā stāvā). Ar brāli

bieži sastapāties universitātes un dekānu padomes sēdēs, baznīcas virsvaldē, akadēmiskās draudzes darbā u. c. sanāksmēs. Bet tikām bieži arī savā starpā aprunājušies par jautājumiem, kas mūs īpaši nodarbināja.

Dodoties vasaras atpūtā, gadījās, ka arī tur varējām viens otru sasniegt. Nebūdams bara dzīves cienītājs vasarnieku pārpildītajās atpūtas vietās, brālis centās atrast stūrīti, kur skaistā dabas apkārtnē, ūdens tuvumā, varētu pavadīt vasaru klusu un mierīgi. Mums bija savas lauku mājas Amatas krastā, Drabešu pagastā. Bijām ļoti priecīgi, ka viņš ar ģimeni vairākus gadus apmetās mums tikpat kā kaimiņos: Gaujmalā pie Cēsīm un pie Līgatnes, vai vēl tuvāk — ezermalā pie Āraišu stacijas. Kādu vasaru ar brāli veicām pat diezgan pārdrošu braucienu pa Gauju uz diviem sasiem baļķiem no Cēsīm līdz Amatas ietekai. Neparasts skats bija redzot peldošu čūsku tuvojamos mūsu plostam.

Pienāca Baigais gads. Brālis bez kurnēšanas panesa atstādināšanu no darba universitātē un ar to saistītās rūpes par dienišķo maizi. Bez bailīgi un lielā sirsnībā viņš turpināja kalpot savai draudzei, priecādamies par pilno dievnamu svētdienās un redzot, ka draudzes locekļos pieņemama palāvība Dievam. Ar jaunās kārtības "līniju" viņš dabūja iepazīties, kad kāds partijas biedrs, viņa bijušais audzēknis Valmieras Tirdzniecības skolā, ko viņš pazina kā lādzīgu, bet naivu vīru, drošināja manu brāli, ka viņš savam bijušam skolotājam sagādāšot darbu universitātē par veco valodu vai kāda filosofijas priekšmeta lektoru. Cik maz pat partijas biedrs zināja par īsto varas vīru nostāju!

Sekoja vācu okupācija, bet mākonis pār mūsu dzimteni aizvien vairāk sabiezēja. 1944. g. pacēlās jautājums par dzimtenes atstāšanu. Tovasar ar ģimeni dzīvojām savās lauku mājās, ko sieva ar dēlu bija sākuši pašu spēkiem apsaimniekot. Lauku darbus strādādami, bijām ar savu zemi tā saauguši, ka, pat dzirdot lielgabalu dunoņu, netaisījāmies dzimteni atstāt. Tikai saņēmuši brāļa vēstuli no Rīgas, kuņā viņš mums lika pie sirds turēties kopā arī šinī

liktenīgajā, grūtajā brīdī, izšķirāmie doties uz Rīgu. Uzlidojumu dēļ nokļuvām tur tikai ar grūtībām.

Cerībā, ka Kurzemi varbūt noturēs, vai no turienes izdosies nokļūt Zviedrijā, pievienojāmie brālim, dodoties pie laipnā Cīravas mācītāja. (Brāļa ģimene jau agrāk bija aizbraukusi uz Vāciju). Kādu nedēļu Cīravā nodzīvojuši, pārliecinājāmie, ka nav citas izejas kā doties uz Vāciju. Pēc kopēja dievgalda Cīravas baznīcā aizbraucām uz Liepāju, kur tai brīdī mūsu acu priekšā norisinājās gaisa kauja, kas beidzās ar vienas krievu lidmašīnas notriekšanu. Drīz nokļuvām uz kuģa, kas mūs ar citiem bēgļiem aizveda uz Dancigu. Dzimtenes krastā palika tikai atbalss no dziļā saviļņojumā nodziedātām atvadu lūgsnām “Dievs, svēti Latviju” un “Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils”.

Dancīgā brālis tūlīt ķērās pie bēgļu garīgās aprūpes. Neaizmirstams daudziem būs palicis 18. novembra dievkalpojums pārpildītajā baznīcā, bet brālim šis laiks lika pārdzīvot vienu no viņa mūža vissmagākajiem brīžiem, pasniedzot dievgaldu vācu kaŗa iestāžu uz nāvi notiesātajiem latviešu kaŗavīriem. Tā kā savā garīgās aprūpes darbā brālis bija saistīts ar latviešu leģiona stābu, viņam ziemas laikā nācās pārciest smagu braucieni stāba evakuācijas vilciena nekurinātos vagonos. (Šī brauciena dalībnieks bija arī profesors Jāzeps Vītols ar savu papagaiļi — Pēterīti.) Brālis pēc tam bieži pieminēja priecīgo pārsteigumu, ko piedzīvojis kādā starpstacijā: dzirdējis kādu meiteni prasam, vai vilcienā nav profesors Kundziņš. Kad pieteicies, viņam pasniegti 2 kukuļi maizes, toreiz tik kārota manta, ar sveicieniem no krustdēla, kas bijis tur tuvumā, bet nav varējis pats ierasties.

Vācijas nometņu laikā sākumā bijām šķirti. Pirmā tikšanās gadījās pilnīgi negaidīta: braucot no Flensburgas savai ģimenei pakaļ uz Dienvidvāciju, brālis mūs pārsteidza, iebraucis uz kādu stundu Vernigerodē, Harca kalnājā, kur toreiz bijām apmetušies. Vēlāk, pēc Baltijas universitātes nodibināšanas kļuvām atkal tuvi kaimiņi Zoo nometnē, Hamburgā, un bieži tikāmies pēc tam arī Pinnebergā. Viņš ar savu ģimeni mūs sirsnīgi izvadīja, kad 1949.

g. no Hamburgas pārcēlāties uz Stokholmu, bet viņam bija paredzēta drīza braukšana pie dēla uz ASV rietumkrastu. Klusībā tad gan katrs būsīm sevi jautājuši, vai Dievs vēl kādreiz liks mūsu dzīves ceļiem satikties?

Tas tomēr piepildījās. Mums 1952. g. pārceļoties uz Kanadu, bijām jau atkal kopējā kontinentā, bet pēc dažiem gadiem piedzīvojām lielo atkalredzēšanās prieku. 1961. g. varējām viņu ģimenes vidū apmeklēt Siatlē, nākamajā gadā piedalīties viņa ievēšanā archibīskapa amatā Vašingtonā, bet 1962. g. vēl tikos ar viņu Baznīcas virsvaldes sanāksmē Toronto, Sv. Jāņa baznīcas iesvētībā.

Beidzamo reizi viņu redzēju jau Dieva mierā aizgājušu, kad kopā ar jaunāko brāli un savu dēlu 1967. g. ieradāties viņa bērēs Siatlē.

Tā loks ir noslēdzies. Tikpat kā 80 gadus bijām kopā auguši un darbojušies, jaunībā visciešākā tuvībā un sadarbībā, vīra gados joprojām dzīvām gara un sirsnīgas piederības saitēm saistīti.

Bieži atceros, ka zēna gados brālis, kad nācās mūsu starpā ko izdalīt, man izskaidroja starpību starp brālīgu un kristīgu dalīšanu: brālīgi dalot to cenšas darīt vienlīdzīgās daļās, bet kristīgi — dodot otram vairāk un labāko tiesu.

Esmu pārpilnam piedzīvojis, ka, daloties ar mani, brālis bijis īsts kristīgs dalītājs.

MANAS ATMIŅAS PAR MŪSU MŪŽA KOPGAITĀM

Ebba Kundziņa

Mūsu ģenerācijai nav bijis lemts mierīgā plūdumā vadīt savas dienas, jo lieli vēsturiski notikumi bieži ir satricinājuši gandrīz vai katra cilvēka personīgo dzīvi. Bet, neskatoties uz to, mums visiem ir iemesls Dievam būt pateicīgiem par Viņa žēlīgo vadību. Baltās un nebaltās dienās Viņš ir bijis mūsu "Sargs un Gans". Arī šīs atmiņu lapiņas par to lai liecina un stāsta. Es labprāt vēlētos vairāk izcelt gaišākos mūsu dzīves mirkļus, lai gan arī apzinos, ka gluži nevarēšu apiet posmus, kas bijuši ērkšķiem sēti. Bet vecās rētas vairs nesāp.

Mūsu laulības pēc jaunā stila notika 16. jūnijā 1909. gadā Tērbatas universitātes baznīcā. Vīra tēvs runāja par Bībeles tekstu no 1. Mozus grām. 12,2: "Es tevi svētīšu un tu būsi par svētību", uzsvērdams pienākumus, kas mani laulības dzīvē gaida, nonākot svešā vidē. Starp citu viņš arī minēja latviešu valodas apgūšanu. Visu teikto ļoti ņēmu pie sirds un sev apsolīju to pildīt. Toreiz vēl latviski runāt nepratu, bet pirmsākumam biju jau gan pāri. Mans svainis Aleksandrs, kas toreiz mācījās Tērbatas ģimnazijā, bija mans pirmais latviešu valodas skolotājs. Viņš vēlāk, virsnieks būdams, I pasaules karā Galīcijā krita. Kad apprecējos, nonācu stingrās rokās, pie mana vīra. Mūsu kopdzīve sākās Valmieras pilsētā, kur mums skaistā vietā pie paša Gaujas krasta bija noīrēta mājiņa ar skaistu dārzu, kas terasveidīgi gāja lejā līdz pašai upei. Ziedošais augļu koku burvīgums, kas mūs sveicināja, ienākot dārzā, mani kā pilsētnieci it sevišķi sajūsmināja, un tas man vēl šodien stāv acu priekšā. Vīrs bija saistījies par reliģijas skolotāju seminārā, sieviešu ģimnazijā un tirdzniecības skolā. Bez tam viņš bija palīgmācītājs mācītājam Pavasaram un vecajam mācītājam

Neulandam. Darba viņam bija daudz, bet netrūka arī jaunības spara un aizrautības. Jutu, paidagoģiskais darbs bija viņa sirdslieta. Jaunatne par viņu jūsmoja. Pavasaros viņš ar meitenēm gāja ekskursijās, pārrunādams ar tām dažādas dzīves problēmas. Tā starp skolotāju un viņa audzēknēm radās tuvības saites, kas pastāvēja līdz sirmam vecumam. Grūtāk vīram klājās ar semināristiem. Tie pa lielākai daļai bija piesātināti ar marksistiski sociālistiskām idejām. Bet arī šeit vīrs drīz vien guva panākumus, jo, ne tikai teoloģijā, bet arī filozofijā viņš savu studiju laikā bija guvis plašas zināšanas, papildinādams vēl vienu semestri pie ievērojamiem profesoriem Berlīnē. Tas vīram palīdzēja atspēkot semināristu materiālistiskos pasaules uzskatus, kas Dieva esmi noliedza. Labi atceros brīdi, kad vīrs noguris, atgriežoties no sava darba, pārrunās ar mani teica: "Bet es tomēr viņus pieveikšu!" Un tiešām — sēkla, ko tas jauneklū sirdis bija sējis, arī uzdīga. To vīrs vēlāk pats piedzīvoja. Kad revolūcijas vilnis pāršalca mūsu dzimteni, tikai maza daļa viņa audzēkņu aizgāja komunistiem līdz uz Krieviju.

Ļoti bieži šai laikā manu vīru uzmeklēja seminārists Kārlis Kārklis, vēlākais latviešu literatūras profesors pie mūsu universitātes. Tas stundām ilgi varēja ar vīru debatēt par reliģiski filozofiskiem jautājumiem. Kad jau redzēju Kārklīņu gar logu nākam, tad zināju, šis vakars man būs jāpavada vientulībā. Bet vīra laipnība un pacietība bija bez mēra. Ļoti lielu sirsnību viņš arī parādīja kādam jauneklīm Krastiņam, kas slimoja ar nervu un kustību traucējumiem. Māte tam bija bijusi alkoholiķe un savam zīdaiņim arī šad tad devusi nogaršot pa šnabja lāsītei. Vīrs Krastiņam ierādīja fotografēšanu un palīdzēja iegādāties foto aparātu. Jauneklis ar šo darbu tā aizrāvās, ka tam atkal radās ticība uz dzīvi un vēlāk tas pelnījās ar skaistiem foto uzņēmumiem. Grāmatu sējējam, nelabojamam dzērājam Leimanim, vīrs arī vēlējās sniegt palīdzīgu roku. Viņš atļāva viņam iesiet visas savas grāmatas, pats palīkdams zaudētājos, jo Leimaņa darbs bija ļoti pavisšs.

Kad tuvojās Ziemsvētki vai Lieldienas, vīrs saviem semināra audzēkņiem bieži izpalīdzēja ar ceļa naudu, lai tie svētkus varētu

pavadīt savas ģimenes vidū. Liela daļa semināra audzēkņu nāca no trūcīgām ģimenēm. Ja es kādreiz norūpējusies kautrīgi ieminējos, vai tik nepietrūks līdzekļi paša ģimenei, viņš man atbildēja: "Neraizējies — ja es sludinu tuvāku mīlestību, tad man arī pašam ar darbiem ir jārāda." Tā šī kristīgās mīlestības liesma, kas jau jauneklā gados vīra sirdī bija iedegusies, gaŗā mūŗa gājumā nesa simtkārtīgus augļus. Pati, vēl ļoti jauna būdama, ar visu sirdi pie-slējos vīram, jo redzēju, cik viņš bija ideāls un nesavtīgs savā raksturā.

Mūsu kopdzīves pirmajos gados vīram arī vairākkārt bija iespēja kļūt par mācītāju kādā lauku draudzē. Sevišķi vilinošs bija aicinājums uz lielo Burtnieku draudzi. Bet vīrs palika uzticīgs savai apņēmībai nešķirties no pāidagoģiskā darba, mācīt un vadīt jaunatni. Valmieras iecirkņa prāvests toreiz bija prāvests Šlaus. Tas ticības lietās bija ļoti konservātīvs. Vīru tas turēja par pārāk modernu savos uzskatos un viņu šad tad brīdināja. Reiz tas pat kādā amatbrāļu sabiedrībā vīru bija apzīmējis par teologu, kas saigājot gar bezdibeŗa malu. Bet vīrs par prāvesta kritiku neuztraucās. Viņš daudzkārt bija sevi pārbaudījis un nācis pie atziņas, ka nespēj mācīt un sludināt vecu, pa daļai jau pārdzīvojušu tradīciju robeŗās. Tā laikam bija liela Dieva dāvana, ka viņš savā pāidagoģiskā darbā un tāpat sludinot no kanceles, spēja smelt no dievišķiem avotiem, kas sausos sirŗu laukus kā rasa spirdzināja.

Valmieras laikā ieguvām arī daudz draugu. Rīkojām lasāmos vakarus. Sevišķi jauka cīmošanās vieta bija prāvesta Pavasaŗa ģimene. Prāvesta kundze bija laba pianiste. Jaunākais prāvesta dēls Roderīks kļuva pat mans krustdēls. Tā draudzības saites vēl vairāk nostiprinājās. Ļoti interesanta personība ar vakareīropīsku izglītību bija ārsts Apīnis, Valmieras pilsētas galva. Tas bija arī mūsu ģimenes ārsts. Es Valmierā ieguvu sirds draudzeni visam gaŗajam mūŗam. Tā bija Anna Krūzemane, tīrgotāja Emīla Krūzemaŗa dzīves biedre. Tā aizgāja mūŗībā 1966. g. 4. augustā.

Valmierā mums piedzīma 3 bērni: Rita 1910. gada 20. maijā, Ilze 1912. gada 18. martā un dēls Alfs 1914. gada 28. augustā.

Mūsu pastarīte Baibiņa sekoja tikai 1925. gada 25. februārī, kad vīrs jau bija profesors. Vīrs toreiz, mazo dvēselīti klēpī ņemot, teica: "Nekas, nebūs kaŗā jāiet." No šiem vārdiem secināju, ka vīrs laikam bija cerējis uz dēlu.

Valmieras Latviešu biedrība bieži rīkoja referātu vakarus, ko sevišķi labi apmeklēja jaunatne. Mēs tur parasti ņēmām dalību, jo vīrs bieži tika aicināts par lektoru. Kad 1914. gadā mūsu kluso Valmieras dzīvi pārtrauca kaŗš, vīram nāca klāt jauni pienākumi. Bija jānoorganizē Sarkanā Krusta darbība. Bija jāsaģaida un jānovieto ievainoto transporti. Visā Valmieras apkārtnē, pa lielākai daļai muižās, bija ierīkotas lazaretas. Tas bija nemiera pilns laiks. Transporti parasti ieradās naktī, tā kā vīrs bieži gāja uz skolu neizgulējies. Kad vācu fronte tuvojās Rīgai, vīrs drošības dēļ mani ar bērniem un kalponi aizveda uz Kostromas pilsētu pie Volgas, jo uz turieni gatavojās pārcelties viss skolotāju seminārs. Pats viņš atkal atgriezās Valmierā. Kostromā es ar bērniem nodzīvoju deviņus mēnešus. Tanī laikā divreiz piedzīvojām prieku mīļo vīru un tēvu redzēt mūsu vidū. Vīra ilgās pēc ģimenes pārvarēja visus ceļa grūtumus. Kaŗa apstākļu dēļ vilcieni bija vienmēr pārpildīti.

Kad Rīgas fronte it kā nostabilizējās, 1916. gada pavasarī atkal atgriezāmies mājās. Bet 1917. gada rudenī ģimenei jau atkal bija jāaun kājas, lai pārceltos uz Tērbatu. Sakarā ar lielām neveiksmēm kaŗa darbībā un nemieriem, kas pāršalca visu Krieviju, valdība jutās spiesta dot Krievijā dzīvojošām tautām zināmas koncesijas. Arī latviešiem un igauņiem šī valdības liberālākā nostāja bija izjūtama. Vīrs no Pēterpils saņēma telegrammu ar paziņojumu, ka Izglītības ministrija viņu apstiprinājusi par mācības spēku Tērbatas universitātē praktiskās teoloģijas katedrai. Igaunņu izvēlētais kandidāts bija māc. I. Kōpps. Ievada lekcija bija paredzēta krievu valodā, bet turpmākā darbībā bija atļauts pāriet uz latviešu valodu. Vīrs ar lielu prieku uzņēmas šos jaunus pienākumus, lai gan apzinājās, ka nākotnes izredzes vēl ir nedrošas. Bet, kad pavasarī vācu kaŗaspēks ieņēma Tērbatu, tad latviešiem un igauņiem visi sapņi uz labāku nākotni atkal sabruka. Prof. T. Hāns atnāca pie mums

mājās un vīram paziņoja, ka fakultāte tikšot atjaunota vecā vācu sastāvā un latviešiem un igauņiem tur nebūšot vietas. Šī ziņa mūs ļoti apbēdināja. Tā uz brīdi it kā zaudējām pamatu zem kājām. bet par to neskumām, jo zinājām, ka Smiltenes mācītāja mājā vienmēr būsīm mīļi gaidīti un aprūpēti. Miļo tuvinieku vidū cerējām pavadīt jauki vasaru. Bet iznāca citādi. Mazais Alfs smagi saslima ar pleveritu, un es ar savu dēliņu visu vasaru nodzīvoju Valmieras slimnīcā, kur tas pēc operācijas pamazām atkal sāka atlaboties. Rudenī visa ģimene aizbraucām uz Rīgu. Vīrs tūlīņ dabūja darbu Izglītības biedrības ģimnazijā par vadītāju. Bet nebija mums lemts miera stāvoklī nodzīvot. Jau ap Ziemassvētkiem nonācām komunistu varā. Visu pavasari pilsētā valdīja terrors, bads un posts. Tikai maija mēnesī komunistus aizdzina, un stāvoklis atkal kļuva drošāks. Vasaru pavadījām viesmīlīgo radu mājās "Kundziņos", Dobeles apriņķī. Tur labi atspirgām, veselīgo lauku barību baudīdami. Jūsmodami par dabas skaistumu, jutāmies kā brīvībā palaisti putniņi, kam tik Dievam pateicības dziesmu skandināt. Bieži gājām uz tuvējo birstaliņu, kas ar savu svaigo zaļumu mums pretim smaidīja un mūs aicināt aicināja nākt mieloties ar sārtām zemenītēm, kas tur zālītē bagātīgi gatavojās. Šai saulainajai, bezrūpīgai vasarai sekoja drūmas dienas — Bermonta Avalova uzbrukums Rīgas pilsētai. Veselu mēnesi dzīvojām nāves ēnā. Bet Dieva žēlīgā roka mūs pasargāja no bojāejas. Cerība uz labākiem laikiem mums nebija zudusi. Un tad arī notika sengaidītais brīnums — 18. novembrī 1918. gadā nodibinājās Latvijas valsts. Tā bija neaizmirstama diena. Abi ar vīru arī varējām būt šī ievērojamā vēsturiskā akta liecinieki. Visiem dalībniekiem prieka asaras mirdzēja acīs. Bet visapkārt provincē vēl aizvien turpinājās cīņas ar lieliniekiem. Tikai 1920. gada augustā mūsu stāvoklis nostabilizējās.

Sākās Latvijas augšupceļš, plaukšana un ziedēšana. Cik brīnišķīgi, ka mūsu ģenerācijai un mūsu bērniem bija lemts visu to piedzīvot: izaugt latviskā garā, baudīt izglītību tēvu valodā. Arī Latvijas universitāte atvēra durvis izglītības alkstošai latviešu jaunatnei. Vīrs ar lielu sirsnību palīdzēja organizēšanas darbos, viņa

mūža sapnis bija piepildījies, un viņš netraucēti varēja darboties par docentu teoloģijas fakultātē. Blakus darbam universitātē viņš uzņēmas reliģijas un filozofijas stundas II pilsētas ģimnazijā. Drīz arī nāca klāt vēl lielais pašaieliedzīgais darbs Bērnu Palīdzības Savienībā. Jā, sērdieņiem un bāreņiem, kas auga dzīves pavēnī, piederēja vīra sirds, un tiem ziedot laiku un upuļus nest viņam nekad nelikās par grūtu. Bet arī mūsu mājnikiem nepietrūka viņa gādības un mīlestības. Vienmēr viņš interesējās par savu bērnu gaitām, par viņu sekmēm mācībās. Un, ja bērni neattaisnoja uz viņiem liktās cerības, viņš varēja dziļi skumt. Ja ģimenē bija kāda dzimumdiena, viņš parasti jubilāru iepriecināja ar kādu pašsacerētu dzejoli. Šeit gribu kādu minēt, kas sacerēts trimdas laikā un vel-tīts man un divus, kas atradās ceļa somā, kad atstājām dzimteni.

11. X. 1963.

Dažs mūža gads ir aizvadīts,
Cits saulaināks, cits miglā tīts.
Bet dzīves ceļu staigājot,
Mēs jūtam: viens mums spēku dod.

Nu būtu laiks tam pateikties,
Par visu ko mums devis Dievs,
Par Viņa veltēm bagātām,
Ko mēs no Viņa saņēmām.

Un Tava sirds, ko devi mums,
Ir visu mūsu ieguvums,
Un darbs mūs visus apkopjot,
Un citas kaites dziedinot.

Kāds būtu mūsu vēlējums
Šai dienā, ko Dievs devis mums?
Tos ziedus, kuŗiem ceļš Tavs klāts,
Dos Kristus bērna rožu stāds.

20. V. 1920.

Ritulai.

Atveri dvēseli zeltsaules stariem
Kamēr vēl smaida pavasars maigs.
Skandini dziesmiņas labajiem gariem,
Īss ir ziedoņa rožainais laiks.

Atnāks reiz dienas drūmas un baigas,
Brāzdama vētra par zemi tad ies.
Labi kam mantas tad sirdī ir dārgas,
Ziedoņa dziesmas, ko devis tam Dievs.

Novēlējums Ilzei.

Nevis zelts un naudas vara
Mūsu dzīvi jauku dara;
Īsto laimi sevī glabā
Sirds, kas saulaina un laba,
Lai Tev mūžam nezūd tā,
Dzīves cīņā skarbajā.

Vienmēr ļoti gaidījām vasaru ar jauko brīvību un bezrūpību. Tad arī vīrs vairāk piederēja ģimenei, lai gan arī tad rīta cēlienā viņš vienmēr nodevās darbam. Kad dzīvojām vēl Valmierā un bērni bija mazi, vasaras vienmēr pavadījām pie mūsu miļajiem vecākiem Smiltenes mācītāja mājā. Tur, dzīvodami atmosfērā, kas bija mīlestības un laipnības caurausta, jutāties kā laimības salā. Skaistais dārzs ar savu puķu bagātību, ar ēnainiem ceļiem, ar ogām un augļiem, bija ideāla vieta vasaras atpūtai. Vēlākos gados, kad vīrs jau bija profesors, labprāt apmetāties Gaujas tuvumā, jo ūdenim bija liels pievilksanas spēks. Visa ģimene labprāt peldējās. Līgatnes un Cēsu Gaujas līči tika apstaigāti un apbrīnoti. Jauki ska-

nēja divbalsīgi nodziedātās latviešu tautas dziesmas. Dvēsele it kā atspirga, redzot tādu dabas skaistumu.

Pēc savas dabas vīrs bija ļoti iecietīgs. Savu ģimeni viņš pūlējās pieradināt būt pieticīgai un vienkāršai, pats šinī ziņā būdams apbrīnojams paraugs.

Kopā ar prof. V. Maldoni vīrs arī aprūpēja Rīgas Akadēmisko draudzi, kas no maza sākuma vēlāk izvērtās par lielu vienību. Sakarā ar mācītāja pienākumiem, vīram arī reti kad svētdienas bija brīvas. Bieži mūsu mājās notika laulības un kristības. Šie svētki man palikuši atmiņā kā gaiši mirkļi, jo tad varēju vīram viņa mācītāja darbā būt pakalpīga, pavadot uz klavierēm korāļus. Arī vīra siltie pateicības vārdi, kas pēc tam sekoja, man sirdi pildīja ar dziļu prieku. Tādās reizēs arī pati kaut ko svarīgu iemantoju, jo dabūju iepazīties ar mūsu draudzes locekļiem.

Dodoties bēgļu gaitās, mēs atšķīrāmies no vīra, jo viņu vēl saistīja pienākumi dzimtenē. Mēs apmetāmies pie maniemi radiem Hohenzalcā, Vartegavā. Vīrs vairāk nekā mēnesi vēlāk bija nokļuvis Dancigā. Kad krievu briesmas tuvojās Dancigai, viņš kopā ar daudziem citiem latviešiem paspēja sasniegt Flensburgu. Arī es ar bērniem pēdējā brīdī tiku ārā no briesmu joslas. Ilgāku laiku viens par otru nekā nezinājām. Šis stāvoklis, neko nezināt par tuvinieku likteni, varbūt bija smagākais pārbaudījums un pārdzīvojums mūsu bēgļu gaitās. Tikai pēc kādiem trim mēnešiem dabūjām nodibināt sakarus ar mīļo vīru un tēvu.

Pārrunājot ar vīru par Flensburgas laikiem, viņš ar lielu mīlestību vienmēr atcerējās prāvesta Jāņa Ozola ģimeni, kuŗa viesmīlīgajā mājā vīrs ne vienu reizi vien varējis savu badu remdināt un savus nosalušos locekļus sasildīt. Prāvests labprāt gāja zvejot un tā varēja papildināt savas ģimenes uzturu. Lielu pārsteigumu Ozoli sagādājuši vīram viņa dzimumdienā 1945. gada 12. aprīlī, ierodoties kā gratulanti ar pašceptu kūku. Kur gan šie mīļie cilvēki bija paspējuši bada laikā izburt tādu gardumu, to vīrs vienmēr jautāja, kad šo notikumu pieminēja. Bet es domāju, — tas bija draugu la-

bestības un mīlestības apliecinājums, kam nekad nav par grūtu upurus nest.

Gribu šeit vēl minēt kādu Flensburgas vientulībā sacerētu dzieslu jaunākās meitas Baibiņas dzimundienā.

Baibai, 25. II. 45.

Ja man spārni būtu,
Klusu nemanot,
Gribētos man šodien
Pie jums aizlidot.
Gribētos uz brīdi
Jūsu vidū stāt,
Sava bērna vaigu
Miļi nopaijāt.

Ja man spārni būtu,
Gribētos labprāt
Jūs no visa ļauna
Glābt un pasargāt.
Lai jūs neuztrauktu
Baigais kaŗa rēgs,
Sirdī klusu plauktu
Gaišā Sarga spēks.

Ilgas tik, ne spārnus
Mums ir devis Dievs,
Lai mēs pāri tumsai
Spētu pacelties.
Lai tad tevi sarga
Lielais ļaužu Gans,
Tāds šai laikā bargā
Vēlējums ir mans.

Flensburgā visai ģimenei beidzot izdevās apvienoties, un tad gāja tālāk ceļš uz Detmoldu, kur uz vīru gaidīja jauni pienākumi.

Viņu ievēlēja Latviešu Centrālās komitejas vadībā. Darbs nebija viegls, jo bija savienots ar ļoti daudzām braukāšanām. Grūti arī bija saskaņot darbību ar angļu okupācijas varas prasībām. Arī valodas neprāšana darīja zināmas grūtības. Kad šie pienākumi beidzās, pārcēlāmiešus uz dzīvi Hamburgā. Tur jutāmiešiem labi, tikai dzīvoklis bija ļoti primitīvs. Vīram bija uzticēta Angļu zonas garīgā vadība. Viņš aprūpēja arī Hamburgas un Pinnebergas latviešu draudzes.

Kad dēls un meitas ar ģimenēm bija izceļojuši uz Ameriku, arī mēs savus skatus sākām vērst uz to pusi. 1951. gadā dēls mūs aicināja pie sevis uz Longview, Vašingtonas štatu. Ar Dieva palīgu arī mums tur drīz ceļš pašķīrās. Vīrs uz vienu gadu dabūja darbu Parklandes kolledžā, kur viņš mācīja vācu un latīņu valodu. Drīz vien jutu, ka vīrs studentu starpā tika ļoti iemīļots. Studenti apciemoja vīru arī mājās, un vīram bija jāizpalīdz viņiem ar savu padomu. Gada beigās, šķīroties no sava profesora, tie viņam parādīja lielu uzmanību un sirsnību, piedāvādamies iet pie kolledžas prezidenta un lūgt, lai tas vīram ierādītu kādu citu piemērotu darbu šai mācības iestādē. Vīrs jutās aizkustināts, bet piedāvājumu gan nepieņēma.

Vīrs arī labprāt izmantoja izdevību amerikāņu sabiedrībā stāstīt par mūsu tautas traģisko likteni. Reiz viņš pat pilnīgi brīvi angļu valodā par šo tematu runāja kādā kolledžas sieviešu klubā.

1953. gadā vīru ievēlēja par mācītāju Siatles latviešu draudzē. Tur viņš nokalpoja līdz savam 79. mūža gadam. Starplaikā vīram uz trim mēnešiem darbs bija jāpārtrauc, jo viņš smagi saslima. Pamazām viņš atlaba, bet veselības pamati tomēr palika iedragāti. Neskatoties uz to, viņš tomēr paklausīja tautas aicinājumam kļūt par archibīskapu visām latviešu trimdas draudzēm. Kad es cēlu iebildumus, ņemot vērā vīra pavājo veselību, viņš man atbildēja, ka apzinoties uzdevuma smagumu, bet ar Dieva palīgu cerot šos atbildīgos pienākumus veikt. Tagad, kad metu skatus atpakaļ, arī man

liekas, ka vīra toreizējā izšķiršanās bija pareiza. Viņa kalpošanas laiks bija īss, bet Dieva svētīts. Savas darbības nobeigumā vīrs vēl paguva paveikt savu galveno paša izlemto uzdevumu. Par savu pēcnācēju archibīskapa amatam viņš iesvētīja mācītāju Arnoldu Lūsi. Tas vīram sagādāja lielu gandarījumu un prieku. Nu viņš savas rokas varēja salikt atpūtai.

Šis atmiņu rindas gribu nobeigt ar kādu dzejoli, ko vīrs man pasniedza 16. jūnijā 1960. gadā mūsu laulības atceres dienā un kur ar tik skaistiem salīdzinājumiem izteicās vīra ilgas pēc mūžības:

Kur zeme tā, kur mūžam rozes zied,
Kur mūžam saule spīd un nenoriet,
Kur jaunība nemūžam nenovīst,
Pat baigais mākons gaist,
Kad gaismas straume līst;
Kur zeme brīnišķā, šī ilgu zeme tā?
Tur Dieva dārzos, skaistā mūžībā.

MŪSU TĒVS

Rita Dūce (I) un Ilze Lazdiņa (II).

I

Ja man jāraksta atmiņas par manu tēvu, tad visskaidrāk sāku atcerēties to dzīves posmu, kas saistās ar mūsu dzīvi Rīgā, Valdemāra ielā 33, dz. 21. Tur mēs nodzīvojām ilgus gadus — līdz tam brīdim, kad iesākās 2. pasaules karš un mēs kā bēgļi ieradāmies — vispirms Polijā un tad Vācijā.

Man laikam bija tad septiņi gadi, kad mēs no Igaunijas iebraucām Rīgā, kur līdz tam laikam tēvs strādāja par docentu Tērbatas universitātē.

Mūsu dzīvoklis Valdemāra ielā atradās sestajā stāva, sētas mājā. Tur bija daudz namu un dzīvokļu. Jaukākais bija tas, ka visi nami bija apauguši mežavīniem, kas vasarā bija zaļi, bet rudēnī sārtojās visdažādākās krāsās.

1918. gadā, kad nodibinājās Latvijas valsts, tēvs tika aicināts uz Latviju, lai piedalītos universitātes dibināšanā un Latvijas valsts celšanas darbā. Skaistāku vairs neko nevarēja iedomāties — pašiem savs zinātnes templis un brīva Latvija. Darba bija daudz — tas prasīja sirds degsmi un uzpurēšanos, tāpēc es neatceros tēvu bieži esam mājā.

Mūs, bērnus, galvenokārt, audzināja māte un mūsu mīļā, ilggadīgā saimniece Alvīne Ritere, kas mūsu mājās nodzīvoja 27 gadus.

Tēvs cēlās rītos agri, jo lekcijas universitātē sākās plkst. astoņos. Paņēmis savu portfeli, cepuri un mētelī un atsveicinājies no mums, viņš devās pāri Esplanādes laukumam uz universitātes veco ēku — Raiņa bulvārī.

Bez darba universitātē viņš bija arī Rīgas II. pilsētas ģimnazijas skolotājs. Tur viņš mācīja reliģiju, ievadu filozofijā un psiholoģijā.

Skolotāja darbu viņš bija iesācis jau Valmierā — tai vietā, kur mēs trīs vecākie bērni piedzimām — māsa Ilze, brālis Alfs un es.

Man liekas, ka jaunatne bija daļa no tēva paša. Viņš to milēja, un jaunatne milēja viņu, sakarā ar to skolas vadība lūdza viņu šai darbā palikt.

Darbs universitātē, II. ģimnazijā un vēlāk sēdes un darbs Latvijas Bērnu Palīdzības savienībā prasīja no tēva vai visu dienu. Mēs viņu redzējām tikai ēdienu reizēs. — pusdienās pus trijos un vakariņās pus astoņos, tad arī bieži, kad skatījos viņā, viņa domas bija kaut kur tālu prom. Ļoti bieži viņš vakariņas nespēja paēst, kad jau pie durvīm kāds zvanīja, kāds students no universitātes, skolotājs, vai kāds darbinieks no Bērnu Palīdzības savienības, — nāca prasīt padomu un gribēja zināt tēva ieskatu kādā svarīgā jautājumā.

Kad tēvs bija mājā, tad viņš sēdēja pie sava rakstāmgalda un rakstīja. Durvis bija ciet un, atceros, mums bērniem, tad bija jāizturas klusu.

Citādi tas bija pa svētku laiku un sestdienas vakariem. Tad mēs kopīgi spēlējām dažādas spēlītes. Dažreiz sestdienas vakaros māte piesēdās pie klavierēm, un mēs ar tēvu dejojām valsi. Man likās, ka labāka dejojāja nevarētu vēlēties.

Nekāda liela dejošana jau neiznāca, jo dzīvojam 6. stāvā, un griesti bija plāni, un grīda līgojās.

Vēlākos gados arī sestdienas vakari bija aizņemti — vai nu ar laulībām vai kādiem citiem amata pienākumiem.

Kad skolas laiks bija beidzies un iesākās vasaras brīvlaiks, tad mēs zinājām, ka atstāsim karsto un putekļaino Rīgu un dosimies uz laukiem — vai nu uz Smiltenes mācītāja māju, kur mūs mīļi gaidīja mūsu vecmāmiņa un vectētiņš, vai arī uz Līgatni vai Cēsīm pie mūsu dzimtenes skaistās upes Gaujas.

Mēs braucām turp pirmie. Tēvs bija bieži aizkavēts palikt Rīgā un atbrauca tāpēc vēlāk. Bet kā viņš mīlēja lauku klusumu, dzimtenes dabu — kokus, puķes! Kā viņam patika peldēties Gaujas dzidrajos ūdeņos! Tas nav vārdos izsakāms. Nākot pa ceļu no stacijas un ieraugot rudzus jau vārpās un svaigo bērzu zaļumu, sirds viņam atvērās. Mēs visi kopā dziedājām, slavējām Dievu un priecājāmies par skaistajām Latvijas ārēm. Viena dziesma sekoja otrai. Dziesmu nekad nepietrūka. Mātei bija labs alts, un mēs ar māsu dziedājām pirmo balsi.

Parasti pēc pusdienām, kad visi bija atpūtušies, sataisījām sviestmaizes un devāmies apskatīt Latvijas skaisto dabu, vai gājām peldēties Gaujas līcī. Tēvs bija liels staigātājs. Un skaistu un interesantu vietu nekad nepietrūka. Tēvs pazina koku un puķu sugas, — varēja tās nosaukt latīņu valodā.

Visvairāk savu tēvu iepazinu, kad viņš bija mans II ģimnazijas skolotājs. Viņš mācīja mums reliģiju, ievadu filozofijā un psiholoģijā. Viņš labi pārzināja pasaules literatūru, vienmēr ilustrēdams ar kādu piemēru no Ibsena, Tolstoja, Dostojevskā, Gotes, Šillera u. c. darbiem.

Vakaros, tad iegāju rakstāmistabā pie viņa, un mēs kopīgi pārrunājām klasē iztīrātā.

Tie bija neaizmirstami brīži. Sāku viņu apbrīnot un savā sirdī pacēlu viņu pāri visiem pārējiem skolotājiem. Nebija lietas, ko viņš nezinātu, — vai tas bija kāds uzdevums fizikā, algebrā vai trigonometrijā. Mēs gājām pie viņa pēc padoma. Vēl tagad to pārdziwoju savā sirdī, kad viņa mums nav vairs šai pasaulē.

Tēvam Latvija bija dārga. Viņa degsme un nešaubīgā ticība, ka vienmēr uzvar labie spēki un ka "skaidram, tīram būt ir godība" — šie viņa vārdi ir ierakstīti manā sirdī tik dziļi, ka nespēju cauri visām dzīves vētrām tos aizmirst.

Vēl apciemojot viņu slimnīcā, viņš man teica: skaistākais, kas cilvēkam vien var būt šai pasaulē, ir "dvēseles zelts."

II

“Nevis zelts un naudas vara
Mūsu dzīvi jauku dara . . .”

Tā mani apsveica tēvs kādā dzimšanas dienā.

Un tiešām visā savā gaņajā mūžā viņš nedzinās ne pēc zelta, nedz sudraba.

Un tālāk tēva apsveikums skanēja —

“Īsto laimi sevī glabā
Sirds, kas saulaina un laba.”

Daudz augstāk par materiālām vērtībām viņš stādīja iekšējo cilvēku, — labu, saulainu sirdi. Arī mūs, bērnus viņš mācīja un mudināja būt pieticīgiem un sevišķi Amerikā neaizrauties ar dolaru pelnišanu. Pats viņš mums šini ziņā bija par priekšzīmi — vienkāršs savā apģērbā, vienmēr pateicīgs mīļajām rokām, kas sagatavoja maltīti, nekārodams nekādus gardumus, nedz dzīves ērtības; viņš neraizējās par dzīves materiālām vajadzībām. Un tiešām tēvam nekad netrūka, vēl pietika kāds grasis ar ko atbalstīt kādu grūtībās nonākušu draugu vai studentu.

Mēs, bērni, protams, nekad nevarējām dabūt visu, ko sirds vēlējās. Bijām tikai četri, bet kādreiz, kad bijām jau pieauguši, dzirdēju māti jokojam, ka tēvs būtu gribējis vismaz desmit bērnu, jo laikam tad mēs īsti būtu mācījušies pieticību un vienkāršību, jo būtu taču vienam ar otru jādalās.

Kad biju vēl bērns, dažreiz apbrīnoju savu tēvu, ka viņš nemaz netīko pēc dārgām drēbēm, skaistām mēbelēm un citām dzīves ērtībām. Dažreiz arī likās, ka viņa mētelītis bija jau pavisam nodilis. Bet tēvs nevarēja tik viegli šķirties no pierastām un labi ievalkātām drēbēm. Vienkāršībā mans tēvs taisni saskatīja skaistumu.

Rīgā pie mums mājās tēvu uzmeklēja daudz un dažādi cilvēki — pa lielākai daļai tie gribēja vai nu tēvam izkratīt savu sirdi, vai izlūgties kādu padomu. Bieži vien tie bija tēva bijušie skolnieki, bet kādreiz arī pavisam sveši, kas tēvu varbūt bija kaut kur dzirdē-

juši sprediķojot, vai arī lasot kādu referātu. Kad tēvs mātei stāstīja par šiem apciemojumiem, tad bieži vien viņš pieminēja laipnās un spožās acis, kuņģa atspoguļojusies svešinieka godīgā un labā sirds.

Man toreiz likās, ka tēvs var ieskatīties arī katra svešinieka sirdī.

Daudzreiz tēvam bija jāuzklausā pat vientuļo apmeklētāju viss dzīves stāsts — tā pagāja ne tikai viena stunda vien. Bet vēlāk, kad apciemojums bija beidzies, varēju no tēva sejas redzēt, ka viņam bija gandarijums, ka varējis kādam vientuļam cilvēkam atvieglināt viņa dzīves nastu, vai palīdzēt atrast īsto ceļu dzīves krustceļos.

Otrā daļa

K. KUNDZIŅA DARBS

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

1840

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

MANS SKOLOTĀJS

Eduards Lamberts

Ir cilvēki, kas nav jāslavē, viņu dzīve un darbi tos slavē. Nav jācenšas rādīt tos dižus un cēlus, jo viņi tādi jau ir. Nav arī jābaidās pieskarties viņu cilvēciskajām vajībām, jo viņu gara cēlums arī šīs vajības pārvērš nopelnā.

Tāds cilvēks bija mans audzinātājs un skolotājs profesors Kārlis Kundziņš, viens no lielākiem gariem, kādu Dievs mūsu tautai devis.

Mans atmiņu pastāsts nekādā ziņā nav profesora paidagoģiskā darba apskats, nedz novērtējums. Tam būtu vajadzīgs daudz vairāk laika un materiālu. Tas ir atmiņu pastāsts šī vārda vistiešākā nozīmē, jo ietver visai īsu laiku profesora paidagoģiskā darbībā Rīgas Pilsētas 2. ģimnazijā no 1925. līdz 1929. gadam. Pie tam katrs atmiņu stāstījums ir tik subjektīvs, ka cik stāstītāju, tik dažādi būs šie stāsti. Es pat neceru, ka mani klases līdzgaitnieki varētu man pilnīgi pievienoties, jo citādas atmiņas būs tiem, kas sēdēja klases pirmajos solos un uzcītīgi nolasīja katru vārdu no skolotāja lūpām, kā tiem, kas pēdējos solos un cīnījās ar dažādām dzīves problēmām. Es sēdēju otrā solā no beigām.

Mans lielais skolotājs bija patiess un par visu vairāk mīlēja patiesību. Cenzdamies cik necik būt viņa cienīgs, savā atmiņu pastāstā gribu būt patiess un rādīt savu skolotāju, ne tā, kā mēs, viņu godinot, tagad vērtējam, bet tā, kā mēs, ģimnazijas zēni redzējām un vērtējām viņu toreiz Rīgas Pilsētas 2. ģimnazijā. Ja vienā otrā gadījumā esmu rādījis arī dažu profesora cilvēcīgo vajību, vai "profesorisko" īpatnību, tad ne lai kaut ko atņemtu no viņa dižuma, bet lai rādītu, ka lielam garam šie cilvēcīgie trūkumi nekā neatņem, bet dara to īstu, cienījamu un tik daudz uemīlotu.

Mēs mīlējām savu skolotāju un pieminam viņu cieņā tieši tādēļ, ka viņš bija tieši tāds, kāds viņš bija.

Ģarņo gadu gājumā ir iespējams, ka dažā atmiņa vairāk, vai mazāk novirzījies no tā, kā tas īsti bija. Dažs gadījums konstruēts no atmiņu fragmentiem. Bet, tas jau ir viss, ko esam paspējuši paglabāt.

Sirsnīgā mīlestībā un patiesā cieņā pievienoju šo atmiņu pastāstu sava lielā skolotāja krāšņajā piemiņas vainagā.

*

Kādā Rīgas pilsētas 2. ģimnazijas klasē izpaudās pārāk liela vitālītātes un enerģijas koncentrācija. Varbūt tas bija tikai veselīgs jaunības prieks, kas pārāk strauji parādījās gan darbos, gan nedarbos. Skolotāju istabā notika bažīgas pārrunas: klase mācījās labi, bet bija grūti valdāma.

Ar stingru roku un pārsteidzošu asprātību to vadīja lieliskais matemātiķis Arturs Nāgelis. Viņš nevarēja saprast, ka klasē stundas laikā varētu notikt nekārtības. "Parādiēt man, kā jūs to izdarāt?" — viņš reizēm aicināja. Mēs, protams, nerādījām — nebija vērts, jo, Nāgelim parādoties koridora otrā galā, jau klasē nodibinājās kārtība.

Latīņu valodas skolotājs Gulbis varēja apklusināt klasi vienīgi, izvelkot no kabatas atzīmju grāmatiņu. Klasē iestājās klusums kā baznīcā, un eņģeļiem nevarētu būt godīgākas sejas kā mums, ceļībā, ka netiksīm izsaukti atbildēt uzdevumu.

Bet bija stundas, kad klasē gāja kā pa gada tirgu. Velti skolotājs, visbiežāk skolotāja, daudzija katedru dūrēm, tas tikai troksni pavairoja. Velti skanēja saucieni: "Klusu! Palieciet klusu! Lūdzu klusu!" Kādā 45 minūšu stundā saskaitījām 63 "klusu" saucienus.

Tādā klasē ienāca ticības mācības un ētikas skolotājs, profesors Kārlis Kundziņš.

Viņam nebija svinīgās gaitas, ar ko daži skolotāji mēģināja iegūt respektu, jau nosojot līdz katedrai. Pie durvīm viņš itin kā

sastomījās, pārbaudīja, vai ir pareizā klase pēc saraksta un tad tādā, kā drusku nedrošā gaitā, itin kā lai viņa soli kādu netraucētu, devās uz katedru. Tā kā drusku par ilgu kavējās, ierakstot stundas gaitu klases reģistrā. Arī balss bija drusku par klusu, skaidrojot paredzēto mācības programmu. Pirmā stunda nekādu lielu iespaidu neatstāja.

Katras klases pēdējie soli ir tie, kur novērtē jaunu skolotāju un apsveņ iespējas, kā tikt ar viņu galā.

Kas gan noticis šajos pēdējos solos! — Vispirms jau nokavētu mācību sagatavošana vai gatavošanās nākošai stundai. “Redzi,” teica kāds no mūsu nebēdņiem, “ja es šodien nenododu šo darbu, tad man vienalga, vai Tanheizera spieķis zaļo, vai ne, — mans būs nokaltis kā pīpja kāts. Un man vienalga, ko teica vai neteica Pitagors, ja es šodien iekrītu latīņu valodā, — nākošo klasi man neredzēt.”

Bija arī citi iemesli. Kāds teica: “Redzi, veselu mēnesi es stāgāju apkārt, mēģinādams izteikt heksametros to pārestību, ko latīņu skolotājs man nodara . . . un ja nu pēkšņi reliģijas stundā nāk atklāsme pār mani un tas gars uz mani runā, — kā es varu klausīties ko citu!”

Dažam bija jāzīmē karikatūra, citam jātaisa lidmašīna, kas cēli nolaižas tieši uz skolotāja katedras.

Spēlēja šachu, atrisināja krustvārdu mīklas. Par profesoru no šiem pēdējiem soliem nāca ātrs un šķietami apšaubāms vērtējums: ar to kundziņu mums nekādu problēmu nebūs, lāga vīrs.

Kādu laiku nekādu problēmu arī nebija. Profesors darīja savu darbu — mēs savu.

Vai profesors neredzēja, vai negribēja redzēt mūsu “privātās” nodarbības? — Lasot viņa atmiņas par Tērbatas ģimnazijas laikiem, nav nekādu šaubu, ka viņš tās redzēja un zināja, jo tas pats bija noticis arī viņa ģimnazijas klasē. Bet profesors meklēja citādu pieeju kā savaldīt nemierīgu klasi, kā ieinteresēt tos, kam viņa priekšmets likās nesvarīgs.

Atceroties Tērbatas ģimnaziju, viņš saka: "Reliģijas mācība kā priekšmets skolas liecībā ieņēma pirmo vietu, bet reliģijas stunda bija viena no garlaicīgākām un saturā nabadzīgākām." — Jau tad viņam rodas apņemšanās: "Ja man kādreiz būtu jāstāvu klases priekšā, es gan darītu visu, lai šim priekšmetam atdotu zaudēto cieņu." —

Ar tādu apņemšanos Kundziņš kā jauns skolotājs nostājās Valmieras semināra klases priekšā, kur noskaņa bija noteikti anti-religijska.

Grāmatā "Laiki un likteņi" viņš raksta: "No klases izturēšanās drīz manīju, ka tā nolēmusi demonstratīvā kārtā parādīt, ka viņu šis priekšmets (reliģija) neinteresē. Pārlicināts, ka universitātē iegūtās zināšanas man tomēr nodrošina zināmu pārkāpumu, nolēmu pieņemt cīņu."

Bet tā nebija parastā cīņa ar draudiem, skolas disciplināro varu un sodiem. Tā bija cīņa ar gara ieročiem, runājot laikmetīgu valodu, iegūstot audzēkņu uzticību, pārlicinot, kas vērtīgs, kas nevērtīgs.

Ne velti jau Valmieras laikos Kundziņš saka: "Ja tev neizdodās ticības mācības stundas padarīt saturīgākas un dzīvei tuvākas nekā tās, ko pats esi "pārcietis" savos ģimnazijas gados, tad labāk pavisam neķeries pie šī darba."

Rīgas pilsētas 2. ģimnazijā profesoram nekādas pretestības nebija, izņemot mūžu veco, visu paidagogu lielo jautājumu, kā iesaistīt un ieinteresēt visu klasi apskatāmā jautājumā. Kā panākt, lai visa klase dzīvotu, domātu līdzī apskatāmai problēmai. Kā savaldīt spontānos izpaudumus, kas vienu otru reizi pārvērš klasi trokšņainā chaosā?

Tērbatā ar dziļu nepatiku izjutis policējisko skolas sistēmu, Kundziņš bija dziļi pārlicināts, ka tas nav panākams ar spēku vai varu, bet ar garu. — Vainīgā meklēšana un sodīšana neatrisināja nevienu paidagogisku problēmu — bieži tā to sarežģīja vēl vairāk. Parasti vainīgais neatzīstas, — tā pie vainas nāk klāt vēl meli. —

Arī klase parasti nesaka patiesību, aizstāvot biedru. Rodas vesela rinda vainīgo un sodāmo. Ko tas viss dotu un kur tas viss novestu? Tādēļ profesors necentās meklēt vainīgo, viņš skatījās dziļāki un mēģināja atrast pašu vainu, kādēļ zināmais nodarījums izdarīts. Vai pie tā nav vainojama arī pati skola un tās administrācija? Vai vainojama mācāmā priekšmeta metodika, vai pats skolotājs?

Laikā, par kuŗu risinās mans atmiņu pastāsts, profesors jau bija daudz piedzīvojis pavidagogs, ar lielu erudīciju. Viņš jau bija autoritāte pavidagoģiskos un audzināšanas jautājumos, bet viņš, pat ar mums skolniekiem privātās pārrunās, bieži citēja apustuļa Pāvila vārdus: "Nevis, ka es to jau būtu saņēmis, vai būtu jau pilnīgs, bet es dzenos, lai to satvertu" (Fil. 3.12). Tas skanēja vienkārši, patiesi un sirsnīgi, ka pat mēs, skolas zēni, manījām, ka uz mums runā liels skolotājs.

Ka skolā mūs bāra, tas bija tik parasts, ka tika uzskatīts par vienu no tādām lietām, bez kuŗas skola nevar pastāvēt. Vienīgais skolotājs, kas īsti prata bārties, bija mūsu klases lieliskais audzinātājs Arturs Nāgelis. Viņa bāriens bija iespaidīgs. Kas to reiz saņēma, tas otrreiz no tā vairījās. Bet tie, uz ko bāriens tieši neatiecās, to noklausījās ar baudu, jo tas bija tik asprātīgi trāpīgu vārdu sakopojums, ka bija vērts to dzirdēt. Mēs gaidījām atkal šos bārienus, protams, cerēdami, ka tie attieksies (ne uz pašu, bet) uz kādu citu.

Skolas direktors, smalkjūtīgais un tēvišķīgais Frīdis Zālītis, mūs bāra klusinātā balsī, vienmēr nobeidgams savu bārienu ar drusku jocīgu piezīmi: — "Kas tad būs, ja visi tā darīs?" Mums bija diezgan ko nosmieties, iedomājoties, kas būtu, ja visi to darītu, ko mēs muļķodamies izdomājām.

Skolas inspektors mūs dūsmīgi bāra, kad bijām sabojājuši skolas inventāru, bet tas mūs neskāra dziļi, jo to uzskatīja par neizbēgamu ikdienas parādību.

Profesors mūs nebāra. Reiz, kad pēdējo solu izdarībās kaut kas samisējās, kaut kas krita, kaut kas plīsa, izcēlās troksnis un kņada, profesors pārsteigts pārtrauca savu stāstījumu par seno romiešu labajiem tikumiem, labu brīdi klusi novērojis vainīgos, viņš kā izbrīnā teica: “Ko tad jūs te darāt reliģijas stundā?” Un atkal viņa skats klusi vēroja mūs. Tās bija tikai dažas sekundes, bet tās bija garākās un nelāgākās manā mūžā. “Kaunieties!” teica profesors un absolūti klusajā klasē tas izskanēja tik neparasti skaļi un brīdinoši.

Mums bija briesmīgs kauns. Stunda jau bija beigusies, skolotājs atstājis klasi, bet mēs vēl sēdējām klusi solos, kaunēdamies viens no otra un katrs pats no sevis. Bārienu mēs varējām panest, bet skolotāja klusi pārmetošo skatu, nē — to mēs negribējām vēlreiz piedzīvot.

Šis gadījums lielā mērā izbeidza mūsu pēdējo solu nodarbības. Kāds no mūsu lielākiem nebēdņiem teica: — “Redz, ka visi tie melojuši, kas saka, ka man neesot kauna. Vai dieviņ, kā es biju nokaunējies, kad viņš skatījās uz mums. Būtu viņš mani uzsaucis kājās, — es būtu beigts!” —

Un tā nu bija: pret dažu skolotāju mums bija respekts, no daža bija bailes, no profesora mums bija kauns. Tā profesors bija panācis to, ko ar spēku un varu nepanāk.

Reiz bijām nolēmuši neatzīties kādā nodarījumā. Klases “goda kodeks” šajās lietās bija visai stingrs: vai tam, kas nodos biedrus! — Mums visiem pār lielu pārsteigumu kāds zēns, kas parasti vislabāk prata izmeloties, bija atzinies profesoram. Mēs, protams, saucām vainīgo klases “tribunāla” priekšā. “Vai tu redzēji, kā viņš skatījās uz mani”, zēns taisnojās. “Dariet ar mani, ko gribat, bet viņam es nevarēju melot.”

Profesoram nevarēja melot, Dievs vien zina kādēļ, bet nevarēja. — Pat zēnības bezbēdībā mēs nevarējām ignorēt sava skolotāja augsto dzīves ziņu, dziļi sakņotu labajā un svētajā. Viņš bija labs, bet nekad necentās, lai to citi manītu. Viņš bija dziļi reliģiozs,

bet nekad nerādījās kā svētulis. Ja kāds ir piepildījis astoto bausli: tev būs savu tuvāku aizbildināt, visu labu par to runāt un visas lietas par labu griezt — tad profesors to ir darijis. Kad mēs viņam sūdzējamies par skolotājiem, kas mums pāri nodarījuši, viņš aizrādīja, kā lietas izskatās no skolotāja viedokļa un aizrādīja, ka skolotājs varbūt ir drusku par stingru, varbūt viņš izvests no pacietības; tad viņš mudināja mūs izrunāties ar skolotāju un pānākt izlīgumu. Kad skolotāji sūdzējās par mums skolotāju istabā, profesors bija tas, kas runāja mūsu labā. Tādas lietas jau nepaliek ilgi noslēpums — kaut kā jau klase uzzina, kas notiek skolotāju istabā, vai paidagoģiskajās sēdēs. Tas, ko mēs uzzinājam par profesoru, lika mums viņu cienīt.

Visvairāk tomēr viņš mums palicis atmiņā ar savām reliģijas, ētikas un filozofijas stundām. Kādos pārdomu ceļos profesors mūs izvadīja! — Ja bībeles stāsts par pasaules radīšanu varēja jaunatnei likties vecmodīgs, profesors runāja par Koperniku, Galileju, Ņutonu. Labi pārzinādams astronomiju un kosmografiju, viņš, tīri nemanot, parādīja, ka visā lielajā kosma bezgalībā un tur stingri noteiktajā likumā valda Dievs, visuvaldītājs, debess un zemes radītājs, kam, “no zvaigžņu stariem ir goda tronis celts”. Tādu pieeju mēs nebijām dzirdējuši, un pret to mums nekā ko iebilst nebija.

Runājot par varonību, sākām ar mazo Dāvidu, kā tas varonīgi iet pretim lielajam Goliatam. To jau nu visi zināja, bet profesors pie tā neapstājās. Tika runāts pat par Vilhelmu Tellu, Žannu D'Ark un mūsu pašu Raiņa stikla kalna varoni Antiņu. Tie bija vareni salīdzinājumi un tēlojumi. Tas nevarēja paslīdēt garām nedzirdēts pat pēdējos solos.

Un kur tad profesora plašās zināšanas senajā, klasiskajā un modernajā literatūrā! Klausījāmies par Sofoklu, Platonu, Ovidiju, Horāciju. Gōtes Fausts un Tolstoja Augšamcelšanās tika plaši iztīrāti. Netika aizmirsti arī Saulietis, Blaumanis, Poruks u. c.

Kā profesors pats saka: "Vajadzēja taču būt kaut kam, kas ieinteresē un aizrauj arī jauniešu prātus."

Reliģijas un ētikas stundas mūs ieinteresēja literatūras lasīšanā, jo gribējās taču zināt vairāk par to, ko stundā isumā pastāstīja skolotājs. Gōtes Faustu lasīja viens otrs, tāpat Dr. Alberta Šveicera dzīvi. Dažs pamēģināja lasīt Kanta Tiro prāta kritiku. Profesors, protams, atbalstīja šos pasākumus, ļaudams referēt par izlasīto un izteikt mūsu domas diskusijās. Tā daža stunda jau tuvojās tam visu skolotāju lielo ilgu piepildījūmam, kad skolnieki paši apskata tematus un tos iztirzā.

Mēs jau gan dažreiz tišām stiepām diskusijas gaŗumā. Tišām nonācām pretrunās, lai nodrošinātos, ka arī nākošā stundā varēsim par to pašu vēl debatēt, bet tā tomēr bija pozitīva pašdarbība klasē.

Bet profesors mūs neaudzināja tikai ar to, ko viņš mums mācīja, bet visai daudz ar to, kāds viņš pats bija.

Vērojot skolotājus, kas dusmās piesarkuši daudzija ar dūri katedru, bārās un sodīja un tomēr ar mums nekādā galā netika, diez vai kādam no mums radās vēlēšanās būt skolotājam. Profesors nekad mūs nemudināja kļūt par skolotājiem, bet liels ir viņa audzēkņu skaits, kas izvēlējās pavidagoģiju par savu dzīves mērķi. Latvijas skolai un latviešu jaunatnei vajadzēja skolotāju, kas ar jaunu garu, jaunu pieeju audzina lepnu un brīvu latviešu tautu. Tā darīt, kā to darīja profesors Kundziņš, daudziem likās vilinātājs aicinājums.

Neatceros arī, ka profesors kādreiz kādu būtu mudinājis izvēlēties mācītāja amatu, kas toreiz jau bija krietni nopulgotš. Runāja par nelatvisko bībeles valodu. Stāstīja anekdotes par mācītāju svētulīgo liekulību, naudas un goda kāri un ka viņu darbi dažkārt nepavisam nesaskan ar to, ko viņi sludina. Jaunam cilvēkam likās citas zinātņu nozares daudz vairāk solām un arī laikmetam piemērotākas esam.

Latvijas universitātes teoloģijas fakultātē tomēr sastapās ne viens vien bijušais profesora audzēknis, kas ģimnazijas gados bija vērojis savu skolotāju, kas taču bija arī mācītājs, bet nebija ne svētkulis, ne liekulis, bet gan augsti izglītots zinātnieks un cienījams vīrs. Pilnīgs pretstats tam uzskatam, kāds tautā bija ieviesies par mācītāju no sveštautiešu laikiem.

Ja profesoram pašam ģimnazijas gados radās apņemšanās darīt visu, lai ticības mācībai skolā atdotu tās zaudēto cieņu, tad ne vienam vien viņa skolniekam, vērojot savu skolotāju, mācītāju, radās vēlēšanās atdot latviešu mācītājam nepelnīti zaudēto cieņu, jo viņam piedēvēja visus sveštautiešu grēkus un kļūdas, nelatvisko valodu ieskaitot.

Daudzus vilināja būt par tādu mācītāju, kāds bija skolotājs Kundziņš, un tā izprast rakstus, un tā sludināt, kā viņš. Tā radās vesela jaunu skolotāju un mācītāju paaudze, kas radīja Latvijas skolā un baznīcā jaunu ievirzi, mācīt un audzināt ne pēc burta, bet pēc gara, "Jo burts nokauj, bet gars dara dzīvu" (2. Kor. 3.6).

To mums deva mūsu lielais skolotājs, kas nepagura un neapnīka panest mūsu nerātības un trūkumus, ticēdams, kā katrā no mums ir arī kas labs, kas modināms, izkopjams, audzināms, lai mēs augtu pretim labajam un svētajam, lai mēs augtu pretim pilnvērtīgai dzīvei.

Viens no profesora tematiem bija atgriešanās iespēja — meta-noia. — Cilvēks ir vājš, viņš maldās, viņš nonāk pie pazušanas bezdibeņa, bet viņam ir dota atgriešanās iespēja. Nekad nav par vēlu, vienmēr vēl var sākt no jauna. Pa kādiem gan domu ceļiem profesors mūs izvadāja, šo domu iztīrājot, pierādot, ieaudzinot!

Pazudušais dēls Jēzus līdzībās, Zauls pie Damaskas, Gōtes Fausts, Tolstoja Augšamcelšanās un Brigaderes Paija — bija mūsu skolotāja neizsīkstošā viela, ar kuŗu viņš mēģināja mums ieaudzināt, ka nav neviena pilnīgi mazvērtīga cilvēka, nav neviena, kas pilnīgi pazudis.

Jauki viņš to izteicis mazā dzejolītī, veltītu jaunatnei:

Ja strauts var skaidrību atgūt iz sevis,
Tāpēc ka Dievs tam kustību devis,
Ja koks, kas nīka, var atkal zelt,
Uz augšu zaļos zarus celt,
Vai tie, kas savās dvēselēs
Vēl lielākus Dieva brīnumus nes,
To nespētu arī?
Draugs jaunais, kamēr vēl modrs tavs prāts
Un sirds vēl karsta, šo darbu sāc:
Tu vari, tu vari!
Uz augšu savu galvu slej,
Pret sevi pašu cīņā ej!
Jo Dieva saulē tev daiļam un cēlam,
Būs augt kā īstenam latvju dēlam,
Kam debesu svētība līdzī iet!

Profesora pilnvērtīgās dzīves ideāls sakņojās Jēzus aicinājumā: “Esiet pilnīgi, kā jūsu debesu Tēvs ir pilnīgs” (Mat. 5. 48), bet vienmēr pievienojot jau minēto apustuļa Pāvila atziņu: “Nevis, ka es to jau būtu sasniedzis vai būtu jau pilnīgs, bet es tiecos, lai to sasniegtu.”

Tā, protams, bija augsta mācība. Mēs bijām par mazu, lai pilnībā aptvertu un saprastu savu lielo skolotāju. Mums bija mūsu sīkās dienu rūpes un mūsu mazie joki un nerātņības. Daudz kas mums paslīdēja garām nedzirdēts, nesaprasts. Bet mūsu skolotājs ticēja līdzībai par labo sēklu (Mat. 13.), kas gan krita ceļmalā, uz akmens vai ērkšķos, bet cita krita labā zemē un nesa simtkārtīgus augļus.

Profesors sēja bagātīgi, tādēļ arī viņa pļauja tik bagāta.

Viņš bija labs un ticēja labajam bez kompromisa. Audzis labu tikumu bagātā ģimenē, meklēdams darba un domu biedrus tur, kur mērķi sniedzās pretim labajam un svētajam, viņš ticēja, ka cilvēks ir labs, — skolnieks ir labs. Zēni un meitenes ir labi! —

Kādreiz viņi neuzvedas, kādreiz aizmirst savu pienākumu, dažreiz pat apmaldās maldu ceļos, bet tomēr katram no viņiem krūtīs ir Dieva dota gaiša dvēsele, kas jāmodina, jāpamudina, jāatbalsta, jāizkopj un, maldus nokratījuši, augs latvju dēli un meitas tautai un Dievam par godu. Mēs klausījāmies drusku nokaunējušies, paši šaubīdamies, vai mēs tādi esam, vai neesam, līdz kāds no mūsu "gudrajiem" teica: "Jāaug vien tā būs, — nevar taču šo goda vīru pavisam kaunā atstāt." — Tā izauga profesora lielā audzēkņu saime, dažādi turpinot viņa gaišos ideālus.

Protams, pasaulē bija arī ļaunums, profesors to zināja, bet turējās īpatnē atstatumā no tā. Runājot par noziegumu, dzeršanas postu, prostitūciju, viņš iztīrāja to cēloņus un sekas, bet viss tas bija atbīdīts kādā tālākā plāksnē. Kaut kur jau tas viss notika, bija tādi nožēlojami ļaudis, bet mums, protams, ar visu to nebija nekāda sakara. Zēni drusku smīnēja, tik tālu jau tas viss nemaz nebija, bet profesors ar lielu gudrību turējās no visa tādā attālumā, lai tas mūs neaptraipītu. Arī no tā kaut kas palika mūsos.

Labus cilvēkus dažreiz nelabi izmanto. To darijām arī mēs. Lai mūs uzjautrinātu, profesors dažreiz stāstīja, ka pat lielo skolotāju Pestalociju zēni visādi izjokojuši. Tāpat viņš atcerējās, kā Tērbatā izjokoti toreiz ne visai ieredzētie krievu skolotāji. Mūsu labajam profesoram ne prātā nenāca, ka mazliet "modernizējuši" mēs to pašu izmēģinājām pie viņa paša un vēl vairāk pie mazāk ieredzētiem viņa kollegām, vēl "lepni" lielīdamies, ka darām tikai to, ko profesors mums mācījis.

Cik reižu netikām, izrādīdami lielu interesi, lūguši profesoru mums vēlreiz pastāstīt Senekas gudrības, Sokrāta aizstāvēšanās runu, vai Dr. Alberta Šveicera vai Helenas Kellers dzīves stāstu. Tagad man lielas aizdomas, ka profesors tīri labi zināja un saprata mūsu viltības, bet labprāt atkātoja šos stāstus, jo viņš bieži minēja seno romiešu gudrību, ka atkātošana ir visu zināšanu māte: — *repetitio est mater studiorum.* —

Šeit varētu piezīmēt, ka mūs diezgan stipri iespaidoja profesora spēja citēt zīmīgus tekstus oriģinālvalodā: latīņu, grieķu un pat ebrēju. Tas palika atmiņā.

Notika liela traģēdija. Kāds no visjautrākajiem, dzīves precīgajiem zēniem blakus klasē izdarīja pašnāvību. Nebija pat nekāda īsta iemesla. To pašu mazo nerātību dēļ skolas vadība bija draudējusi rakstīt vēstuli tēvam. Aizbildenādamies ar slimību, zēns bija palicis mājā un gaidījis pastu. Kad pastnieks iemeta vēstuli pasta kastītē, zēns iešāva lodi galvā. Vēstule nebija no skolas — skolas vadība savu draudu nebija izpildījusi . . .

Mēs bijām visai satraukti, un mūsu sašutumam nebija robežu, kad kāds skolotājs teica: — “Te nu bija . . . Dauzīties, bumbai skriet pakaļ — liels vīrs. Mācīties nav laika, padomam neklausa, kad nu paliek bailes — lodi galvā un cauri.” Nākošā vingrošanas stundā bumba no futbola laukuma ielidoja tieši tajā klases logā, kurā šim skolotājam bija stunda.

Profesors bieži pieminēja šo traģisko gadījumu, bet nekad, lai kaut ko pārņemtu vai nosodītu. Viņa sejā un skatā bija viens vienīgs liels jautājums: kādēļ? Jaunība, iespēja iegūt labu izglītību, visi dzīves solījumi. Kādēļ? — Vai vainīga māja, skola, reliģijas un ētikas skolotājs? — Kādam taču vajadzēja laikā kaut ko darīt.

Runājot par to, profesors mūs vairs neredzēja, viņa skats bija vērstš kaut kur tālu vai varbūt dziļi viņā pašā, kad viņš tikko sardzirdami, itin kā runādams ar sevi pašu teica: “Kāda traģēdija, — apmulsuma brīdis, — pārsteidzīgs apmulsums.” Mēs bijām pateicīgi savam skolotājam, jo aizgājējs bija mums visiem mīļš.

Mēs arī mācījāmies, ka ir lietas, kuŗas nevar mērot ar ikdienas vērtējumiem. Lielu traģēdiju priekšā ir jāmeklē jauni vērtējumi, bet, tos meklējot, bieži nonākam pie atziņas, ka ne visus jautājumus var atrisināt cilvēka prāts. Kāda augstāka vara vada dzīves un nāves lielo mistēriju. To nevar aptvert un saprast cilvēka prāts, tai varam tuvoties vienīgi ticībā. — Skudru kolonija, kuŗu mājokli izposta, ceļot jaunu skolas ēku, taču to nevar apjaust. No

skudru viedokļa tā ir briesmīga netaisnība. Vai arī mēs neesam pavisam niecīgas skudriņas pret lielo mūžību? . . .

Tā mums bija neaizmirstamas stundas, kad profesors Kundziņš mēģināja skaidrot mums cilvēka prātam neapņējamu. Šīs stundas sevišķi iespaidīgas bija tādēļ, ka traģiskais notikums bija mūs satraucis, mēs meklējām atbildi, un prāts uz niekiem vis nenesās. Un mūsu skolotājs deva mums atbildi — labāko, kādu kāds būtu varējis dot.

Rīta lūgšana vienmēr ir liels pārbaudījums ticības mācības skolotājam. Zēni un meitenes ģimnazijas gados tur nesanāk nekādā lielā svētbijībā. Nupat viņi bija jautri un bezbēdīgi trokšņojuši klasēs un gaitēnos. Daudz nelīdzēja arī direktora bargie skati; jaunie prāti gudroja, ko te varētu izdarīt. Tā gadījās, ka kāds dziesmas pants pēkšņi izskanēja itin kā lielā sajūsmā, bet nākošais pavisam noklusa. Notika arī teksta pārfrazējumi, piemēram, skaistajā Terstēģena dziesmā — To mīlestības spēku sveicu — trešā panta beigas tika dziedātas: — Pie tevis mieru atradīšu, tu mani velc — aiz pakausiņa. — Jo nemierīgāks tapa direktors, vai akta vadītājs, jo prieki bija lielāki, tad jau joks bija izdevies.

Ko te varēja izmeklēt vai sodīt: tas jau tikai tā bija izskanējis. — Profesora lūgšanas brīžos mums nebija drosmes to darīt. Ja nu viņš pamanītu un skatītos uz mums ar savu īpatnējo apbēdināto un pārmetīgo skatu, — nē, to mēs negribējām piedzīvot. Pie tam viņa lūgšanas brīži visai atšķīrās no tiem, kuŗos tādas lietas dažreiz notika.

Tikpat nopietni, cik profesors domāja, lai reliģijas mācības stundas atgūtu savu zaudēto cieņu, tikpat viņš arī domāja par to, lai rīta svētbriži patiešām būtu celsmes brīži, dienas darbu uzsākot. Skaista dziesma, celmīgs Dieva vārds, piemērots attiecīgam laikam un dienai, kopā ar cēlu domu vai skaistu dzejas gleznu bija tie gara ieroči, ar ko profesors mūs dažādos veidos skubināja: — Dieņu, ko Dievs tev dod, Sirds vērā liec . . . Sāc dziesmu skaistāko, Dzied gaismas Tēvam to . . .

Pret to sabruka mūsu zēniskās nerātības, un mēs pat labprāt gājām uz šim rīta lūgšanām, jo bija vērts iet.

Pagājuši jau gandrīz piecdesmit gadi, bet, atbildot uz manu aptauju, kāds klases biedrs raksta: “Gaņajos gados maz ko vairs atceros no profesora K. Kundziņa stundām, bet to gan, ka, lai gan rīta lūgšanas mums nebija obligātas, es gāju katru rītu.”

Gaņajos gados, protams, daudz kas ir aizmirsies, bet neaizmirstas gaišā dzīves ziņa, ko profesors mums ne tikai iemācīja, bet arī ieaudzināja.

Daudzus gadus vēlāk, mācīdams ticības mācības un turēdams rīta lūgšanas Rīgas jūrmalas Dubultu ģimnazijā, es īsti atskārtu, cik bagātas saturā un skaistas rīta lūgšanas mums sniedza profesors. Un man vienmēr ir bijušas lielas bažas, vai es cik necik esmu sava lielā skolotāja cienīgs.

Kādreiz, kad izstāstīju savas bažas savam bijušam skolotājam, viņš brīdi pārrunājis īso svētrunu īpatnējo problēmu pēkšņi mainīja tematu un, skatīdamies manī ar savu atklāti sirsnīgo skatu, teica: “Kamēr tev ir šaubas pašam par sevi, tikmēr ir labi. Tad jau tu vēl audz un tiecies pretim tai pilnībai, ko mēs visi cenšamies sasniegt. Ja kāds sāk domāt, ka viņš šo pilnību jau sasniedzis, tad vairs nav tik labi.”

Pateicībā skatījos savā bijušā skolotājā, kas arī šai īsajā sarunā bija tik daudz pateicis.

Sakarā ar šo rakstu esmu saņēmis dažas atmiņas no mūsu klases līdzgaitniekiem. Pārsteidz, cik līdzīgas ir mūsu atmiņas un mūsu skolotāja novērtējums.

Margrieta Vanaga sēdēja klases pirmajos solos un bija viena no tām skolniecēm, kas uzmanīgi klausījās uz katru skolotāja vārdu un cītīgi visu pierakstīja. Pie viņas gājām pēc palīdzības, kad vajadzēja atcerēties, ko profesors runājis pagājušā stundā. Viņa raksta:

“Kad domās aizklistu atpakaļ gadu desmitus, savu labo skolotāju atceroties, līdz Rīgas un skolas laikiem, tad viss tas liekas

tik sen, ka šķiet, dzīve būs aizskalojusi katru atmiņas drumslu. Bet, jo vairāk pārdomāju, jo skaidrāk izjūtu, ka tie ir ikdienas sīkumi, kas aizmirstas, ir lietas, kas stāv tam pāri, kas dziļāk skārušas mūsu jūtas un izjūtas. Tāda ir prof. Kundziņa gaišā, neaizmirstamā personība.

Man bija laime iepazīties ar profesoru un viņa ģimeni jau bērnībā. Bijām pamatskolā ar Ilzi vienā klasē, tā arī gadījās būt Kundziņu mājā, baudīt Ilzes māmiņas viesmīlību un vērot profesoru kā sirsniņu ģimenes tēvu, bērnu draugu un sapratēju.

Vēlāk 2. Rīgas pilsētas ģimnazijā mācījos prof. Kundziņu pazīti kā cienījamu skolotāju reliģijas un filozofijas stundās. Šie priekšmeti man vienmēr bijuši tuvi, tādēļ arī gaidīju stundu ar lielu interesi un, protams, nekad nepievilos. Tagad, atceroties šīs stundas, liekas savādi, ka nekad nebija nekādu disciplīnas traucējumu, nedz nevajadzīga skaļuma. Laikam taču mēs visi izjutām, ka pie prof. Kundziņa tas nedrīkst notikt.”

Viņa atceras, ka iesniegusi sacensības darbu par reliģisku tēmu — “Kalna sprediķis”. Bijuši iesniegti divi darbi, un profesors abiem piešķīris atzinības balvu — grāmatu.

“Vēlāk to pārdomājot,” raksta Margrieta, “es sajutu dziļu cienību pret profesoru Kundziņu, ka viņš bija izšķīries neatstunt nedz vienu, nedz otru, bet vienādi novērtējis mūsu labo nodomu rakstīt par tādu smagu tematu.”

“Cilvēka būtiskais ir viņa sirds,” — profesors Kundziņš teica reiz kādā stundā. Mums visiem, viņa bijušiem skolniekiem, profesors paliks atmiņā kā liela personība, kas garīgi apņēma mūs visus savā tēviskīgā gādībā un sirsnībā.”

Līdzīgas ir arī citas, īsāki tvertas atmiņas no citiem klases biedriem. Pieminot mūsu nerātības, visi vienā vai otrā veidā atzīstas: “Kauns gan, ka mēs tā darījām! Bet mūsu labais skolotājs to mums visiem jau sen ir piedevis.” —

Tuvojās ģimnazijas gala eksāmeni, — diezgan nopietna lieta mūsu jaunajā dzīvē. Gandrīz katram bija kāda problēma vienā

vai otrā priekšmetā. Pie tam vienmēr laika pietrūkst atkārtot visus priekšmetus.

Profesors mūsu mierināja, stāstīdams par saviem gala pārbau-dījumiem Tērbatā. Senās Romas vēsturē paguvis atkārtot tikai pirmo pusi. Laimīgā kārtā viņš izvilcis "biļeti" par pēdējo no-daļu, kuŗu vēl paguvis atkārtot. Stāstījis un ar bažām domājis, ka viņa zināšanas nupat nupat izbeigsies, tad eksaminātors teicis: "Pietiek, labi." "Kāda laime!" izsaucās profesors un drošināja arī mūs, ka katram jau ir sava laime. "Bet galvenais jau ir, ka tu zini," ar savu īpatnējo skatu tālumā un klusinātā balsī piebil-da profesors, "Galvenais, ka tu zini" . . .

Man bija bažas par latīņu valodu. Ar skolotāju Gulbi attiek-smes arī nebija visai labas. Profesors mani mierināja, ka skolo-tājs Gulbis gan stingrs savās prasībās, bet taisnīgs vīrs. "Es arī būšu eksaminācijas komisijā," viņš teica: "Samācies tikai labi, un tev nav ko baidīties!"

Bija labi zināt, ka profesors arī būs eksaminācijas komisijā, bet tikpat labi mēs visi zinājām, ka arī viņš liks tikai tādu atzīmi, kādu būsīm pelnījuši. Viņam nebija labie un sliktie skolnieki kla-sē. Viņš nekad nešķiroja skolniekus pēc viņu sabiedriskā stāvok-ļa, bija vienādi labs, sirsnīgs un par visām lietām taisnīgs ar vi-siem. Katrs saņēma tādu atzīmi, kādu bija pelnījis. Pat, ja kā-dam bija gadījušās nepatikšanas uzvedības ziņā, tas neatstāja ne-kādu iespaidu uz atzīmi mācību priekšmetā.

Šai ziņā vienīgā cietēja bija viņu meita Ilze, kas dažreiz žēlo-jās, ka būtu dabūjusi labāku atzīmi, ja skolotājs nebūtu viņas pa-šas tēvs, kas bija pārāk uzmanīgs, lai tikai neizskatītos, ka viņš sa-vu meitu vieglāk pratinājis.

Latīņu valodā mums noteikti bija jāzin Ovidija Metamorfo-zas. No tām droši mēs visi zinājām nobeigumu — Epilogu. To uz klases tāfeles ar savu skaisto rokrakstu mums uzrakstīja mūsu lieliskais klases audzinātājs Arturs Nāgelis, nobeidgams trigono-metrijas kursu.

— *Jamque opus exegis quod nec Jovis ira, nec ignes
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas...* —

Ovīdijs nobeidz savu darbu ar šiem vārdiem, ka nu viņš pa-
beidzis darbu, ko neiznīcinās ne Jupitera dusmas, ne uguns.

Savādi jau bija, ka to iemācījamies nevis no latīņu, bet no
matēmatikas skolotāja. Profesors Kundziņš zināja šo epizodi.

Pienāca gala pārbaudījumi. Latīņu valodā velku lozi — Epi-
logs —. Nezinu, vai priecīgāka bija mana, vai mana labā skolo-
tāja profesora K. Kundziņa seja. Viņš zināja, ka nu es varu iz-
saukties: — Kāda laime! — Es nu, protams, varēju labi lasīt, tul-
kot, analizēt teikumu uzbūvi. Vēl daži jautājumi gramatikā un
profesors bija pirmais, kas teica: “Nu, viņš jau zina labi.” Iebil-
dumu nebija, es biju labi izturējis latīņu eksāmenu.

Ja man nebūtu nevienas citas atmiņas par profesoru Kundzi-
ņu kā šis sirsnīgais skats, ar kuŗu ātri apmainījāties latīņu valo-
das eksāmenā, par to vien es pieminētu savu skolotāju kā vienu
no gaišākām personībām, ko esmu satīcis savā dzīvē. Cik ir cil-
vēku, kas priecājas par otra cilvēka laimi? Cik ir cilvēku, kas ot-
ram cilvēkam no sirds vēl labu? — Profesors to darīja, laikam
sekodams kādam lielam aicinājumam: mīli savu tuvāku kā sevi
pašu. Viņš darīja to sirsnīgā vienkāršībā un pazemībā, nevis tā,
it kā to būtu jau sasniedzis, bet gan tiekdamiessasniegt. —

Man bija laime vēl daudz reižu dzīvē redzēt savu skolotāja,
profesora un archibīskapa, labo, sirsnīgo skatu. Katru reizi tas
mani drošināja: — Tev nav ko baidīties... ja tu zini... ja tava
lieta taisna... tev nav ko baidīties...

Pēdējo reizi redzēju savu skolotāja mīļo skatu Amerikas rie-
tumu krastā, apciemojot viņu — toreiz archibīskapu — viņa dzī-
ves vietā Siatlē. Mans jaunības dienu cēlo ideālu gaišais skolo-
tājs nu jau dzīves cienījamākos gados, augstā baznīcas virsgana
amatā sagaidīja mani ar to pašu vienkāršo, patieso sirsnību. At-
cerējās skolas laiku, studiju gadus, darbu baznīcā. Žēl, ka tik
maz bija laika, — dažas stundas pagāja nemanot.

Cieņas pilnajā, sirsnīgajā sejā bija arī smagu rūpju vaibsti par mūsu tautu. Bija rūpes par mūsu baznīcu, — ne visur un ne viss gāja tā, kā to gribētos redzēt. Bet atkal sejā pamirdzēja senā ticība labajam. Bija jau arī labas lietas, bija jau arī panākumi. “Ar Dieva palīgu varbūt”... atkal profesora sejā tas pats tālais skats, balss klusināta: “Ar Dieva palīgu varbūt”...

No šī apciemojuma mana sieva vēl tagad glabā rožu ziedu, ko profesors pats noplūca savā dārzā, rūpīgi meklēdams pašu skaistāko, lai, braucot mājup, mums būtu kaut kas skaists uz ko paskatīties un ko pasmaržot.

Atvadoties sirmais profesors mūs izvadīja tādā sirsnībā, kā tēvs izvada savus bērņus tālā ceļā, vēlot: — laimīgu ceļu... laimīgu ceļu...

Es ceru — es neesmu viens, bet ar mani ir liela profesora Kundziņa skolnieku, audzēkņu, studentu un iesvētīto jauniešu saime, kas pateicībā un cieņā piemin mūsu lielo skolotāju, vēlot tālajā mūžībā, lai — augšup aiz zvaigznēm — ar viņu piepildās Kristus lielais apsolījums: — Svētīgi tie sirdsšķīstie, jo tie Dievu redzēs. —

PROFESORS UN ZINĀTNIEKS

Jānis Rozentāls (I) un Edmunds Šmits (II)

I

Kārlis Kundziņš savās "Atmiņās" raksta, ka par zinātnisku darbu teoloģijas laukā viņš klusībā domājis jau studiju laikā Tērbatā. Gala pārbaudījumā Jaunās Derības priekšmetos profesors A. Zēbergs, vērodams Kundziņa spējas, viņu mudinājis nepagriezt muguru zinātnei. Kad pusgadu vēlāk pēc studiju beigšanas Kundziņš, sperdams pirmo soli, lai savu iecerējumu īstenotu, griezies pie Teoloģijas fakultātes dekāna prof. A. Bulmerinka un lūdzis programmu nākošā zinātniskā grada (mag. theol.) pārbaudījumam, Bulmerinks Kundziņu centies atrunāt. Fakultātei bija citi kandidāti. Tā grads palicis neiegūts, un Kundziņš aizgājis par skolotāju uz Valmieras skolotāju semināru.

No turienes Kundziņu 1915. g. valdība aicināja uz Tērbatas universitāti projektētām t.s. nacionālām profesūrām praktiskās teoloģijas katedrā (t.i. ar latviešu mācības valodu). Faktiski iznāca citādi. Valdība uzdeva Teoloģijas fakultātes mācības spēkiem līdzšinējās vācu valodas vietā mācīt krievu valodā. Mācības spēki protestēja un atkāpās. Sakarā ar to 1916. g. rudenī valdība Kundziņu apstiprināja par docentu Jaunās Derības katedrai. Šis teoloģijas lauks Kundziņam bija tuvāks. Sākot ar 1917. gada pavasari, Kundziņš turēja lekcijas attiecīgajos priekšmetos krieviski un praktiskajā teoloģijā latviski.

Šis darbs varēja turpināties tikai līdz 1918. g. pavasarim, kad Tērbatu ieņēma vācu kaŗaspēks un Teoloģijas fakultāti atjaunoja agrākā sastāvā.

Šis īsais darbības laiks Kundziņam nozīmīgs arī tajā ziņā, ka 1917. g. jūnijā Tērbatā notika latviešu skolotāju kongress. Tur atzina latviešu universitātes nepieciešamību un ievēlēja organizācijas komisiju. Kundziņš bija tās sekretārs.

Latvijas universitātes organizēšanā 1919. gadā Teoloģijas fakultāte atdūrās uz zināmu pretestību, un Kundziņš kļuva filoloģijas un filozofijas fakultātes pagaidu dekāns. Tikai 1920. g. 4. februārī, kad atklāja Teoloģijas fakultāti, Kundziņš pārnāca par docentu pie pirmkristīgās reliģijas vēstures un Jaunās Derības eksēģēzes katedras (ar 1921. g. 1. aprīli profesora pakāpē).

Būdams šīs katedras vadītājs, viņš lasījis šādus priekšmetus: pirmkristīgo reliģijas vēsturi, pirmkristīgo literatūras vēsturi, Jēzus dzīvi, apustuļu laikmetu, vairākas Jaunās Derības eksēģēzes un ārpus savas katedras arī reliģijas mācības un ētikas metodiku.

Viņš ieņēma arī administratīvus amatus fakultātē, būdams fakultātes dekāns un sekretārs, kā arī amatus universitātē — prorektora u.c.

Neuzskaitot visus prof. Kundziņa sarakstītos darbus un daudzos rakstus iespiestus periodikā vai citos izdevumos un apcerējumos, mēģināsim tomēr brīdi pakavēties pie tā, kāda ir viņa teoloģiskā pozīcija un ko viņš savas sekmīgās akadēmiskās darbības laikā paveicis Jaunās Derības pētniecības laukā.

Profesora personībā harmoniski apvienoti nopietna zinātnieka un patiesības meklētāja kritiska domāšana ar dziļu godbijību pret augstākajām vērtībām, pārļaicīgo dievišķīgā svētuma pasauli, kas cilvēka racionālai izziņai nav pakļauta, bet pieejama vienīgi ticībā un reliģiskajā pārdzīvojumā. Pilnā mērā atzīdams kritiskās zinātnes un tās metodes nozīmi Jaunās Derības problēmu diskutēšanā, Kundziņš tomēr racionālai atziņai un diskursīvai domāšanai novelk stingru robežu un ir pārliecināts, ka tai jāatkāpjas lielā mūžības brīnuma un dievišķīgā svētuma atklāsmes priekšā, ar kuŗu sastopoties, runājot viņa pašā vārdiem, rokas jāsaliek pielūgsmē.

Blakus personības cildenajām īpašībām taisni šī viņa teoloģiskā nostāja kļuvusi par galveno iemeslu, kāpēc profesors ir cienīts visplašākajās aprindās. Ticības lietās pat visskeptiskāk noskaņotajiem bijis savā argumentācijā allaž grūti paiet garām Kundziņam.

Šī paša iemesla dēļ profesors cienīts arī mazāk kritiski noskaņoto starpā, kas lielāku nozīmi piešķir dogmatiskiem formulējumiem un kulta rituāliem, jo, kaut gan Kundziņš tās atzīst par sekundāru elementu, salīdzinot ar primārās atklāsmes dievišķīgo lielumu, viņš tomēr nekad nav noliedzis to vērtību, norādīdams uz simbolu un tradīciju neaizstājamo nozīmi reliģiskā pārdzīvoju- ma izraisīšanā.

Kundziņš ir meklējis izteiksmi lielajam brīnumam, gan ne ar racionālajiem formulējumiem, bet dzejas simboliem, dāvinādams mums labu tiesu skaistu garīgu dziesmu, kuŗās īpatnējā veidā viņš liek nojaust, ka dabas skaistums un universa bezgalīgums dziļākā vērojumā kļūst par citu lielumu — pārpasauls dievišķīgā svētuma paudējiem un lieciniekiem.

Kundziņa pētnieka interesi saista vairāki Jaunās Derības novadi, kuŗu problēmu risināšanā viņš arī piedalījies, teikdams vār- dus, kas tālu sadzirdēti aiz mūsu dzimtās zemes robežām.

Liekas, varētu sacīt, ka pavisam ir trīs problēmu kompleksi, kuŗu pētīšanai profesors nodevis ar sevišķu mīlestību.

Viens no tiem ir sinoptiskā tradīcija, kas saglabāta trīs pirma- jos evaņģēlijos. Viņa pētījumu rezultāti sakopoti grāmatā *Das Urchristentum im Lichte der Evangelienforschung*, 1929. Šis darbs iznācis arī angļu valodā F. Granta tulkojumā 1934. gadā ASVal- stīs.

Ar paliekamu nozīmi ir Kundziņa uzskats, ka pirmdraudzes ticības un dzīves izpratnei nav lietojama tikai Apustuļu darbu grā- mata un Jaunās Derības vēstules, bet arī sinoptiskie evaņģēliji. Kristietības sākumu izpratnei mūsdienu teoloģiskā pētniecībā šī atziņa ir fundamentāla.

Otrs novads, kuŗa problēmām Kundziņš visvairāk nodevies un kuŗas stāvējuŗas vistuvāk viņa sirdij, ir Jāņa evaņģēlijs ar savu īpatnējo gara pasauli un dziļu domu teoloģiju. Šim novadam pie-der viņa disertācija *Topologische Überlieferungstoffe im Johannes — Evangelium*, 1925; *Charakter und Ursprung der johanneischen Reden*, LUR teol I 4, un vairāki citi raksti latvieŗu un vācu valodā par atseviŗķām šī evaņģēlija koncepcijām, kā arī par viņa dieviŗķī- gās gaismas un skaidrības apmirdzēto domu pasauli vispār.

Seviŗķi būtu jāuzsver pēdējais pieminētais Kundziņa darbs, kuŗā viņš norāda, ka mandaisma literātūrā atrodamās paralēles nav senākas par Jāņa evaņģēliju. Savā laikā diskusijas par man- daisma ietekmi uz Jāņa evaņģēliju bija visai populāras. Vairāki jaunderibnieki apgalvoja, ka Jāņa evaņģēlijs daudzējādā ziņā ir atkarīgs no mandaieŗu domu pasaules. Kundziņš savā pētījumā bridina no pārsteidzīgas vienaspusības.

Treŗķārt, prof. Kundziņš savu zinātnieka erudīciju daudz vel- tījis Kristus personas un dzīves jautājumam. Viņa grāmatā par Kristu ir sakopoti viņa atziņu rezultāti. Vairāk nekā jebkur citur ņeit manāma autora vēsturiski kritiskā metode, kas seviŗķi lietota avotu analizē. Monografijas nozīme it tā, ka ar kritiskās metodes palīdzību Kundziņš atklāj un noskaidro neapŗaubāmus vēsturiskus faktus, taču pēdējo noslēpumu, ko kristīgā draudze savā ticībā sa- skata augŗāmceltajā Pestītājā, viņš pazemīgi atstāj dogmātikas formulējumam.

Prof. Kundziņš bijis daudzos zinātniskos komandējumos, la- sījis lekcijas vairākās universitātēs, piedalījis dažādās starptautis- kās konferencēs (Helsinkos, Tallinā, Kauņā, Romā, Vīnē, Atē- nās). Viņa uzskati atzīti un minēti ievērojamu citu tautu teologu darbos.

Šo īso pārskatu beidzot, jāsaka, ka Kundziņa teoloģiskās at- ziņas fascinēja ne tikai viņa studentus un kollēgas (vairākās ze- mēs), bet tām ir paliekama nozīme arī vēl tagad.

II

Teologs ar sirdi

Profesors Kārlis Kundziņš reiz lekcijā runāja par “teoloģijas sirdi” (*pectus theologiae*). No vienas puses teoloģijai jābūt zinātnei, pamatīgai, izstrādātai, pārbaudītai, tai uzticīgi, rūpīgi visos sīkumos jākalpo patiesībai. Tomēr ar to vēl nepietiek.

Lai tulkotu dievišķo atklāsmi, lai izprastu Kristu, vispirms ir vajadzīga sirds un pēc tam arī ass norūdīts prāts.

Lai izprastu cilvēku, kas ciešanās meklē Kristu, ir nepieciešama sirds. Bez tās pie ticības lietām klāt netiksi.

Tā mēs izpratām mūsu profesoru. Vai tā viņš tika arī vārdos pateicis, tas nebija tik svarīgi. Galvenais -- visa viņa izturēšanās un mācības veids (metode) uz to skaidri norādīja.

Profesors Kārlis Kundziņš ir tā persona, kas grib skatīties uz visām dzīves parādībām ar augstā priesterā acīm un kas domās bijīgi, svētīnīgi, pat ja viņš runātu ar humoru. Liekas, ja viņš stāvētu pie apses, kuŗas lapas bikli ietrīcas ziedoņvēja rotaļā, viņš droši vien domātu par Radītāju, kuŗa noslēpumainais spēks, klusi un nemanot kā vēsma, ļauj kokam augt, saulei spīdēt, vējam skraidīt, katram savdabīgā skaistumā. Tāpat viņš brīdi laikam domātu arī par to vēsmu, kas spirdzina gurdās sirdis un nes jaunu dzīvi atdzimušajiem. Viņa brālis prof. Dr. P. Kundziņš ir ievērojams latviešu arhitekts, bet arī teoloģijas profesors ir kas no celtnieka. Man liekas, viņš visvairāk mīl celt tiltus: starp tveŗamo un netveŗamo, starp saprotamo un Lielo Noslēpumu, starp zinātni un ticību, starp prātu un sirdi, starp Jauno Derību un tagadējo dzīvi.

Viena no pamatdomām, kas apvieno Svētos Rakstus un dzīves novērojumus, ir par grēku un pirmgrēku. “Ar pilnām tiesībām tāpēc varam teikt, ka kristīgais uzskats par cilvēku ir šis: cilvēka daba paradoksālā kārtā sevī glabā vienu otram blakus neizliedzinātus abus impulsus — gan to, kas vērsts uz cēlo, skaisto un

labo, gan arī uz zemo, riebīgo, kauna pilno ... Viņš nav ne absolūti labs, ne absolūti ļauns, viņš ir traģiska būte” (darbā “Mūsu ticība”).

Jēzus Kristus nav tikai morālisks paraugs vien, Viņš ir Pestītājs. “Viņš tās (ciešanas) izcietis, uzņemdamies tās grēcinieka vietā, lai izpirktu viņa pārkāpumus un pavērtu viņam mūžīgās dzīvības vārtus” (turpat 48. lpp.). “Kristus mūža darbs ir vairāk nekā tikai kāda jauna, cēla mācība vai dzīves filozofija. Kristus personā, acīm redzot, ir koncentrēts varens numinozs spēks ... Šis “pestīšanas spēks” runā uz mums no gadījumiem, kad slimās dvēseles, viņam pieskaroties, kļūst atkal veselas. Bet vēl spēcīgāku valodu tās runā no viņa upurņāves un tās iedarbības uz paaudzju paaudzēm”. (63. lpp.)

Kristus ir patiešām augšāmcēlies. “Kristus varētu būt vārda pilnā nozīmē par ceļvedi, dziedinātāju un grēka izpircēju visiem laikiem un visai cilvēcei, ja mēs viņu uzskatītu vienīgi par pagātnes parādību, par vēstures personu, kas ar savu traģisko nāvi noslēgusi savu mūža darbu” (68. lpp.). “Notikumi rāda, ka Jēzus isā zemes dzīve ir bijusi tikai priekšspēle viņa pārļaicīgajai eksistencei, tam spēkam un tai godībai, ko Dievs viņam dāvinājis, to augšāmceldams no mirušiem” (70. lpp.).

Ja teologs mīl Kristu pašu, protams, viņš cienīs, apbrīnos lielo liecību par Viņu, proti Svētos Rakstus, kur katrs mazs vārdiņš galu galā var izrādīties liels un nozīmīgs. Ilgi un pamatīgi pētot, tas var likties jau galīgi noskaidrots, tomēr izrādās, ka šī izpratne vēl nav pēdējā. Var atvērties vēl jauna atziņa, pirms tam vēl neredzēta. Piemēra dēļ, profesors varēja ilgi kavēties pie Kristus vārdiem “Es esmu” (grieķu “*ego eimi*”, piem., Jāņa ev. 4,26; 6,35; 7,34; 9,12; Marka ev. 14,27 u.c.). Viņš varēja stāstīt, kā ar šādiem vārdiem dievība izpauž sevi arī citās reliģijās, pavēstot to brīnumu, ka dievišķais ir stājies ļaužu vidū. Tomēr te ir vēl kas cits klāt Sv. Rakstos: “Dievs ir mūsu vidū”, tāpēc, ka viņu sauca, kļiedza, lūdza bēdās, briesmās. Viņš atsaucās, nāca tev palīgā. Tas ir dziļš mierinājums, pamats sirds drosmei. Šāds iz-

tulkojums, protams, rāda ko jaunu: kāpēc Dievs atklājas cilvēkam.

Vārdus "Es esmu" Kristus ir teicis zīmīgās situācijās. Tāpat arī katrs cits Viņa vārds ir teikts situācijā un, saprotams, tad jāņem vērā situācija. To profesors skaidri uzsvēra. Situācija Svētajos Rakstos ir pati dzīve ar visiem priekiem, bēdām, briesmām, grūtībām. Kā Kundziņš uzsvēra, pats Dievs mūs uzrunā mūsu situācijā — varbūt kādreiz tā ir runa bez sevišķiem vārdiem. Mums tad jāizšķiras, vai nu par Dieva ceļu vai tukšuma un tumsas ceļu. Mācītājam ir pamatīgi un smalkjūtīgi jāizstudē tā situācija, kurā Kristus vārdi runāti. Tikpat pamatīgi un smalkjūtīgi mācītājam jāizstudē uzrunāto personu likteņi, lai runātu īsto vārdu īstā vietā.

Runājot par situāciju, prof. K. Kundziņš runāja nevien par ļaunumu, bet vēl jo vairāk par vērtībām, ko katra situācija sevī ietver, vai arī dara iespējamu (piem., briesmas dod iespēju būt varonīgam, otra bēdas dod iespēju parādīt kristīgo mīlestību). Kundziņš nemīlēja uzsvērt, ka Dieva priekšā viss, kas iz zemes, ir tikai bezvērtīgs, kā pišļi un gruži. Nē. Viņš redzēja pašā Radītāja ieliktais skaistās vērtības ik cilvēka sirdī, ir mākslā, ir zinātnē, ir dabā. Viņš rādīja savu lielumu arī citās reliģijās, citos Dieva meklējumos, protams, dodams vienīgo un absolūto vietu Kristus garam un kristīgai ticībai.

Savā laikā dažs labs bija neskaidrībā par to, ka viņa grāmatā "Kristus" viss nobeidzas ar krustu, bet par augšāmcelšanos tālāk jādama pašam lasītājam. Mēs bijām dzirdējuši ievērojamo vācu teologu Rūdolfu Bultmani noliedzam Kristus miesīgo augšāmcelšanos un runājam tikai par garīgo augšāmcelšanos sprediķī (*die Auferstehung in der Predigt*). Protams, mēs šo Bultmaņa mācību pārpratām un domājām, ka viņš noliedz Kristus personīgo dzīvošanu tagad un mūžīgi, saprazdami, it kā Kristus vairs nav reāla persona, bet vienīgi dzīvs atmiņā, it kā "atdzīvināts" mācītāju sprediķī. Šāda iztulkošana, protams, bija aplama, jo Bultmaņa doma ir daudz izsmalcinātāka: viņš tic gan mūžīgai dzīvībai, bet noliedz brīnumu miesīgā veidā — tas ticīgajam neesot vajadzīgs.

Mūsu, t.i., bijušo studentu atmiņā ir palicis iespaids, ka profesors Kundziņš, sevišķi vēlākos gados, noteikti ticēja, ka Kristus augšāmcēlies arī miesīgi, bet šī "miesa" pavisam citāda nekā mūsu miesa, arī pavisam citāda nekā pašam Kristum bija pirms viņa nāves. Tā būtu saucama nevis par "zemes miesu", bet par "debesu miesu", kā apustulis Pāvils to teicis (sk., piem., I Kor. v. 15,39).

Augšāmcēlies Kristus var parādīties slēgtā telpā mācekļiem (Jāņa ev. 20,19), var pēkšņi ierasties, runāt vārdus, kas sirdij liek degt (Lūkas ev. 24,31). Mācekļi bija dabūjuši redzēt viņa dievišķo godību (Jāņa ev. 1,14).

Mārtiņš Luters ir pārliecināts, ka Kristus cilvēciskā daba, proti, Viņa miesa ir visur, kur vien dievišķais Kristus ir klāt, vārdu sakot visur, bez jebkādiem ierobežojumiem (tā sauktā ubicvitātes mācība). Uz tā pamatojas Kristus aicinājums Sv. vakarēdienā: "Nemiet un ēdiet, tā ir mana miesa, kas par jums dota" (piem. I Kor. 11,24). Protams, Kristus miesu mēs neēdam ar zobiem kā gaļu; tanī pašā laikā, kad mūsu zobi grauž dievmaizītes, mūsu gars, dvēsele "ēd", proti, mīlestībā uzņem sevī Kristus cilvēcisko personu — tā māca Mārtiņš Luters.

Pirms tam Sv. Pāvils bija zīmīgi teicis: "viena maize, viena miesa esam mēs visi kopā" (1. Kor. 10,17). Šinī svētajā mielastā mēs visi esam neredzami savienoti kopā; pati Dieva draudze ir Kristus miesa (1. Kor. 12,27). Augustīns uzsvēra, ka Sv. vakarēdienā mēs "apēdam" arī pašu draudzi, tas ir, draudzībā un mīlestībā to sevī ieņemam. Lai to saprastu, jābūt bērnam, nevis augstprātīgam kritiķim, kas iedomājas savu prātiņu visspēcīgu.

Profesora acu priekšā arvien stāvēja kristīgās baznīcas īpahtais, nesalīdzināmais lielums. Tā nav ne "kulta biedrība", ne arī cits kas līdzīgs laicīgajai organizācijai. "Drīzāk tā pat nav organizācija, bet dzīvs organisms, šai ziņā vairāk līdzinādamās ģimenei vai tautas kopībai nekā kādai biedrībai" ("Mūsu ticība", 120. lpp.). Baznīcas uzdevums: "veidot jaunu cilvēci, bibliiski ru-

nānot, jaunu tautu Dieva īpašumam, no grēka atbrīvotu cilvēku kopu” (turpat, 121. lpp.). “Tā Baznīcu saprotot, viņas būtībā apslēpts cilvēces nākotnes skaistākais sapnis. Tā ir teiksmainā Grāla pils, kas paceļas uz svētā kalna pāri zemes dzīves tvanam, ar savu virsotni tiekdams pret zvaigznēm” (124. lpp.). K. Kundziņš runā par grēku tāpēc, ka viņš vēro dzīvi ar moderna, bet nopietni reliģioza cilvēka acīm. Kā lai tās noliegtu tumsu? Grēks, ja skatās reāli, diemžēl nav vis atsevišķa kļūda, atsevišķs pārkāpums, nejaušs novirzījums, kā to domāja “kultūroptimisti” šī gadsimta sākumā. Grēks nav arī personīgs noziegums, tīri personīga bezdievība, kur varētu pietikt ar stipriem soda vārdiem — kā to darīja veclaiku baznīckungi. Grēks ir arī liktenis un traģēdija, par kuŗu sāp kristīgai sirdij. Grēks ir traģēdija, paskaidro K. Kundziņš, bet tādā pašā garā reiz mācīja arī Augustīns un Luters, Sv. Pāvils — paši no savas pieredzes. Tāpat kā Jēzus Kristus ir Pestītājs un vienīgi Viņš spēj atsvabināt cilvēku no šī likteņa, ir doma, kas iegūstama ne vien no Sv. Rakstiem, bet arī no novērojumiem tagadnes cilvēka dvēseles dzīvē. Doma, ka Jēzus Kristus ir augšāmcelies, ir vislabāk motivējama tā, ja mēs vērojam t.s. “ticību, kas kalnus gāz” un jautājam, uz kā tā dibināta. Mēs varam jautāt arī tā — kāda starpība ir modernā cilvēkā atkarībā no tā, vai viņš tic vai netic, ka Kristus ir augšāmcelies. Vērojot šo starpību, mēs varam arī spriest par augšāmcelšanās spēku un gūt savus norādījumus par šī atzinuma svarīgumu. Tāpat taisni dzīvošana līdzī visam tagadnes vēsturiskajam juceklim, mūsu dzimtenes traģēdijai, novērojumi par bezdievīgām varām, kas solīja cilvēcei pestīšanu, ir stiprinājusi modernajā cilvēkā, prof. Dr. K. Kundziņā šo pārlicību, ka tikai šī viena svētā kristīgā Baznīca varēs izvest no jucekļa arī pasaules politiskās lietas.

Bērns, Dieva bērns — tas bija viens no vismiļākākiem vārdiem, pie kuŗiem prof. K. Kundziņš vislabprātāk kavējās. Nekas cits neraksturo mūsu attiecības ar Dievu tik labi kā dievbērības simbols Jaunajā Derībā.

Lai šo simbolu īsti izprastu, pašam bērni ir jāmīlē. Prof. Kundziņš to darīja. Nāk prātā kāds mazs jocīgs gadījums trimdas laikā Hamburgas nometnē (Zoo Camp), kur profesors toreiz dzīvoja. Kad biju reiz viņu apmeklējis, viņš nāca mani pavadīt līdz pašai dzelzceļa pietatnei. Kad bijām kādu gabalu nostaigājuši, dzirdējām aiz sevis gauži ātru skrējieni. Apskatījāmies — tur drāzās maza meitenīte un izrādās — paša profesora mazmeitiņa, kas gauži gribēja būt kopā ar vectētiņu. Kad vectētiņš visai nopietni sūtīja bērnu mājās, meitenīte atrunājās, ka nevarot tikt, jo esot ceļa “šķēršļi”. Kad apskatījāmies, kas par šķēršļiem, tad izrādījās — maza taurīte un bērna bundziņas, droši vien paša bērna noliktas. Acīmredzot, vectētiņš mazmeitiņu bija mīlējis un atradis tikpat sirsniņu pretmīlestību. Kam ir tik sirsniņas saites ar mazajiem, tas, protams, spēs ko gudru un labu runāt ir par bērnu, ir par Dieva bērnu. Tas pats sapratis un liks arī citiem saprast, kāds svētīgs mierinājums un stiprinājums ir tanī apziņā, ka esi Dieva bērns. Tad pati mīlestības mācība neliekas tik tāla, ne tik sveša un šīnī dzīvē neiespējama.

Bet kā ar tiem, kam nekā nav palicis pāri ne no mīlestības, ne dievbērniņas, bet tanī vietā naidis un ļauni darbi?

Kādu reizi trimdas laikā, soļodami gar Dancigas ostmalu klusā novakarē, redzējām veselu rindu žīdu gūstekņu, dzītu uz spaidu darbiem. Kad viņi aizgāja, profesors parādīja ar roku un teica: “Tā ir parastā varas beigu zīme, līdzīgi pravieša vai Jāņa atklāsmes tēliem.” Varmācībai jāsaņem bargs sods ilgāk vai īsāk. Tikpat skaidrs un rūgts profesors bija savos tiesas spriedumos pret komunistiem.

Tomēr tas nenozīmēja, ka viņš nīstu katru komunistu. Tie ir iegrimuši maldos. Tie jāved atpakaļ pie patiesības un dievatziņas. Zīmīgs kāds mazs gadījums “baigajā gadā”. Latvijas universitātē tika atsūtīti daži mācības spēki tieši no Maskavas. Zīmīgā kārtā viens no tiem bija atradis par nepieciešamu apmekēt savu bijušo skolotāju K. Kundziņu. Par spīti visai neticības mācībai un stingram partijas viedoklim, ka visi mācītāji ir “gara tum-

soņi” un “īndes jaucēji”, šis vīrs tomēr bija saglabājis cieņu pret savu bijušo reliģijas skolotāju un tā divi pretēji cilvēki sastapās un kaut kā sapratās. Profesors Kundziņš šo gadījumu stāstīja ar skumju smaidu, labi aprakstīdams maskavieša nodriskāto mēteli un sašķobītos zābakus. Man likās, viņš domāja: cilvēks kādreiz ar labu sirdi un ideāliem ir nomaldījies gara tumsā.

Runājot par profesora sirdi, vēl jāpiemin viņa zīmīgs lēmums, kas tagad liekas aizmirsts. Trimdas laikā viņam piedāvāja Jaunās Deribas profesora vietu sirmajā slavenajā Erlangenas universitātē. Viņš atteicās. Kāpēc? Laī varētu strādāt Latviešu centrālkomitejā. Tas bija ziedojums, bet likās, ka latvieša sirds to prasīja. Mēs, bijušie studenti, bijām par to ļoti pārsteigti, bet sapratām.

Pieminamas pēdējās dienas Siatles slimnīcā. Tur apmeklējot, redzēju archibīskapu un teologu, kas maz interesējās par paša sāpēm vai tuvo nāvi, bet visus skatus vērsis uz Latviešu Baznīcu un priecājās par katru rosmi, ko apmeklētāji stāstīja.

Salīdzinājuma dēļ minēšu mazu notikumu, ko profesoram bija stāstījis kāds bijis Sibīrijas trimdnieks. Vēlāk to lasīju arī kādā amerikāņu teologu grāmatā. Tas saticis kādu augstu garīdznieku baigā salā kartupeļus grābstam; kad trimdnieks apprasījies šim garīdzniekam, kā viņš šo netaisnību pārcieš, tad garīdznieks atbildējis: “Kad tumsa nomāc, es iededzu savu sveci.”

Profesora Kārļa Kundziņa svece vēl deg, tā iestiprināta teologa sirdī. Un degs citās sirdīs.

MAZO BRĀĻU DRAUGS

Aleksandrs Veinbergs

Ir daži viedokļi Kārļa Kundziņa personības un darba novērtējumā, ko var apskatīt pašus par sevi, atdalītus no sakarības. Tāds, piemēram, ir viņa intelektuālais devums, zinātnieka darbs, ģimene un mājas dzīve. Kundziņš kā bērnu draugs, kā skanēja mans temats pirmā formulējumā, manās izjūtās turpretī nekādā ziņā neļauj apstāties pie Kundziņa tikai kā Bērnu palīdzības savienības priekšnieka. Ir tiesa, tas bija liels, labprātīgs darbs bez algas, tikai apziņā, ka katram, kam Dievs vairāk devis, ir kaut kas jādara mazo brāļu labā. Saskaņā ar pašiem bērniem savienības priekšniekam bija maz. Viņš darbu vadīja. Viņa uzdevums bija idejiskā puse un — redzēt, kur un kas jādara. Kundziņš bija Latvijas bērnu palīdzības savienības patiess galva.

Ka Kundziņš vispār uzņēmās Bērnu palīdzības savienības priekšnieka amatu no pašiem sākumiem 1921. gadā līdz savienības likvidācijai Latvijas brīvības saulrietā 1940. g., ir zīmīgs, dzīvs Kundziņa dabas un personības raksturojums. Starptautiskās Bērnu palīdzības savienības ar sēdekli Ženevā pie Starptautiskā Sarkanā Krusta, sauklis bija: *Salvate parvulos!* Glābiet mazos! S auklis ar autos tita, it kā rokās pacelta zīdainīša attēlu, rotāja arī latviešu savienības vēstuļu formas un publikācijas.

Glābt mazo, nevarīgo cilvēku, nostāties apspiestā pusē, saskatīt un izcelt vērtības, kas slēpjas dzīves pabērnos, bija Kundziņa rakstura iezīme un Dieva dota spēja un interese, ko nevarēja neredzēt neviens, kuŗa ceļi un domas saskārās ar Kundziņa gara pasauli. Tāpēc lai darbs Bērnu palīdzības savienībā paliek mūsu apskatā tikai kā fons, uz kuŗa lai skatām Kundziņu plašākās per-

spektīvās kā gaišu sirds cilvēku, kristīgu humānistu un audzinātāju uz labu.

Ne gluži materiāla palīdzība vien, bet garīgu interešu modināšana trūcīgos apstākļos augošos bērnos un jauniešos un šo interešu virzīšana vēlamā virzienā bija pamatā tam darbam, kuŗā Kundziņš aicināja mani 1925. g. pavasarī, veidot tā sākumus un izvirzīt par pirmo plašāko savienības darba nozari Rīgas bērnu labā. Vēl nebija skolas pēdējais gads gluži beidzies, kad jau biju izšķīries par mana mīļākā skolotāja darba piedāvājumu. Darbs bija domāts tikai dažām stundām dienā. Izrādījās, ka tas aizņēma arī diezgan daudz laika papildus un traucēja lekciju noklausīšanos pēcpusdienās un vakaros universitātē. Interesants tas bija no sākuma līdz galam: iepazīšanās ar bērnu literātūru, pašiem bērniem. Pat priekšlasījumus rīkojām. Par dzejnieku Frici Bārdu stāstīja pats savienības priekšnieks; par veselības jautājumiem Dr. G. Fedders. Pat Zentas Mauriņas bērnu ludziņas iestudējām primitīvos apstākļos un bez ieejas maksas.

Bibliotēkas un lasītavas tehnisko iekārtojumu, grāmatu izvēli un katalogizāciju priekšnieks, mūsu profesors, kuŗa ideja bija visa šī bibliotēku lieta, atstāja darbinieku ziņā. Darbu ierādot, man nācās iziet it kā vienas dienas triecienkursu, iepazīstoties ar iekārtu un principiem Valsts bibliotēkas bērnu nodaļā. Bija jāaiziet uz Rīgas centrālcietumu, kur bija pasūtīnātas bibliotēkai mēbeles: mirdzoši balti lieli grāmatu skapji, krēsli un lasītavai galdi, skaisti, tik mazliet tā kā par lieliem, vairāk vidusskolniekiem nekā pamatskolniekiem vai bilžu grāmatu kārotājiem, kādu arī mums bija krietns pulks. Laikam jau Bērnu palīdzības savienības valde visu bija izdomājusī. Tiešais bibliotēku virspārzinis bija pats Kundziņš..

Nāca mums dažāda vecuma Rīgas nomaļu strādnieku un amatnieku bērni. Pēc pirmās bibliotēkas Čiekurkalnā tādas dažu gadu laikā radās vēl Ilģeciemā, Sarkandaugavā un Maskavas priekšpilsētā. Telpas rotāja latviešu rakstnieku un brīvības cīnītāju ģimenes: Brigaderes, Skalbes, Poruka, plkv. Kalpaka un Baloža. Pēc

pāris gadiem es, reliģijas apoloģetikā viņos "partiju laiku" apstākļos iekarsis, lūdzu atļauju pie vienas sienas izlikt Rozentāla Jēzus svēti bērņus, Jaunās Ģertrūdes baznīcas altārglezņas reprodukciju. Profesors nepievienojās. Bērņu palīdzības savienība dzīvoja ne tikai no prāvām biedru maksām, ko mēs, darbinieki, palīdzējām vākt, apmeklējot sabiedrībā pazīstamas personas mājās; bet arī no Rīgas pilsētas un valsts pabalstiem. Toreizējie Latvijas kreisie politiķi izmantotu katru izdevību kritizēt un traucēt "pilsonisko aprindu" darbu arī sociālās palīdzības laukā.

Lasītāju skaits mūsu bibliotēkās bija ap 2000; apmainīto grāmatu ap 23.000 gadā.

Cik Kundziņa ietekme Bērņu palīdzības savienības darbā bija liela, to redzējām visādos veidos. Darbinieku starpā bijām vairāki teologi, Kundziņa audzēkņi. Biroju sākumā vadīja Rich. Zariņš, skautu darbinieks, vēlāk mācītājs Kandavā, ar dzejnieka dzirksti apdāvināts. Otrā bibliotēkā pieņēma J. Zundi. Pēc manis strādāja V. Isaks. Ikvienam darbiniekam ceļš kļuva līdzens, tas satapa izpratni un pat draudzību, ja viņu bija ieteicis Kundziņš. Tas bija krietns Latvijas valsts pirmo gadu ideālistu pulciņš, tie bija latviešu inteliģences pārstāvji, kas pulcējās ap Bērņu palīdzības savienību un darbojās tās valdē. Dziļas cilvēkmīlestības un augstas inteliģences apgarotas personas bija Kundziņa tuvākie līdzstrādnieki un līdzstrādnieces — Marta Celmiņa, Hugo Celmiņa kundze, Žēlsirdīgo māsu savienības priekšniece, kas savā pamatdarbā rezidēja tanī pašā Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes ēkā Skolas ielā, kur katru priekšpusdienu lejas stāva divās istabās, kārtojot Latvijas Bērņu palīdzības savienības lietas, regulāri iegriezās, no universitātes nākdams ceļā uz mājām, K. Kundziņš. Visvairāk laika no neatalgotiem vadītājiem bērņu darbam visās nozarēs veltīja laikam gan B. Albata kundze, vienmēr mierīga, gādīga, laipna. Valdē redzamas personas bija L.S.K. ģenerāļsekretārs J. Akmens un vēlākos gados Tautas labklājības ministrijas bērņu aizgādības departamenta direktors O. Sīlis; visi

sociālā darba labi pazinēji un sirsnīgi, pārliecināti darba darītāji. Labprātīgas talcniecības vai vairākas virsnieku kundzes. Kā likās, viņām bija samērā daudz laika un viņas to gribēja ziedot labam mērķim.

Laiku un darbu Bērnu palīdzības savienībai K. Kundziņš ir vairākkārt savos rakstos un atmiņās pieminējis. Kā par brīnumu, neatrodam gandrīz nekādu ziņu par bērnu bibliotēkām. Varbūt vēlāk savienības darbā nāca klāt nozares, kas tiešāk iekļāvās sociālā darba ietvaros, bija vairāk veltītas konkrētai palīdzībai nekā tas bija bibliotēku laukā.

Tiešu palīdzības darbu dabūjām strādāt arī mēs, bibliotēku darbinieki, neražas un saimnieciskās krīzes laikā 1929. gadā un vēlāk. Pie bibliotēkām un skolās savienība ierīkoja ēdienu izsniegšanas punktus trūcīgām bezdarbnieku ģimenēm. Mums bija jāpārbauda atsevišķu ģimeņu un viņu bērnu apstākļi, jāiegriežas dzīvokļos. Mūsu pienākumi auga.

Viena lieta raksturo Kundziņu šinī sakarībā. Viņš bija goda filistrs divās studenšu korporācijās. Bija pienācis brīdis, kad studentēm, nereti, bet arī ne vienmēr, pārtikušu vecāku bērniem, kļuva par goda pienākumu strādāt "tautas labā", upurējot laiku, kas tik labi studentu dzīvē noderētu citām lietām.

Kundziņš prata iedvesmot sava tuvākā mīlestības darbam. Liekas, ļoti labprāt viņa paša meitas kļuva žēlsirdīgās samarietes, arī daudzas citas, gan tieši samarietes vārdu nelietojot. Laikam viens no ievērojamākiem, Kundziņa sirdij vistuvākiem aizgādības pasākumiem bija kļuvis savienības internāts bezvecāku bērniem Dārza ielā, Pārdaugavā. Bērņus tur ielika, kamēr tiem atrada audžu vecākus, sirsnīgā, ģimenīgā gaisotnē. Pūles netika taupītas, lai bērni justos labi. Bērnu izvietošana ģimenēs bija jauna ideja, ko Kundziņš Latvijā ierosināja un populārizēja, sekodams Somijas paraugam. Somija ar tās tautas godīgumu, tēvzemes mīlestību, studentu sadzīvi, kuņģi, pretēji Latvijas vācu paraugam, nebija alkohisma problēmas, kopš jaunības Kundziņu bija fascinējusi, un

viņš somus allaž pieminēja. Pēc brāļu kaŗa, Somijas neatkarības sākumā, somi bija atraduši pareizo veidu, kā palīdzēt kaŗa bāreņiem vai bērniem no izjukušām ģimenēm, patversmju vietā pēc iespējas gādājot šiem bērniem audzināšanu ģimenēs, ar mērķi, ka bērnus šinīs ģimenēs adoptēs. Viena tāda bērna, kam vecāki bija miruši, Nīnas Graubes, dzim. Zelmenes liecību ir vietā šeit pieminēt vārdu pa vārdam.

“Tik daudzas reizes domās esmu izstaigājusi tās dienas, kad atrados “internātā”. Vislielākā mīlestībā un patecībā atceros un bieži pieminu vadītāju Elzu Ūzuli, vēlāko Laimiņa kundzi, un viņas māti, saimniecības vadītāju. Katru bērnu un jaunu atnācēju viņa uzņēma ar vislielāko mīlestību un izpratni. Visi bērni vienmēr gaidīja un ar lielu prieku uzņēma prof. K. Kundziņa meitu Ritu, kas bija dzirkstoša dzīves prieka pilna, viņas blondie mati tik jauki laistījās saulē, kad viņa vizināja bērnus ar kamanām cauri lielām sniega kupenām un bezbēdīgie smieklī skanēja visam pāri.”

Profesors pats savā dzīvoklī meiteni nodevis audžu tēva gādībā, ko savienība bija izmeklējusi un rūpīgi pārbaudījusi, vai šiem audžu vecākiem bērnu drīkst uzticēt. Bijusī audzēkne, pati tagad māte un sabiedriskā darbiniece, turpina: “Es zinu, bērns, tev ir grūti, pacieties, Dievs tev palīdzēs un tu izaugsi liela un būsi savā dzīvē.” Tādi vārdi nomierina. Tādi vārdi neaizmirstas.

Tā nav nekāda nejausība, ka par pirmo Jaunās Derības grāmatu, kas parādījās jaunā latviešu tulkojumā, Kundziņš bija izvēlējies Lūkas evaņģeliju. Viņš kādreiz to motivēja saviem skolniekiem klasē, teikdams, ka Lūkas evaņģēlijs saturot visvairāk stāstu, kur Jēzus līdzībā noliecas pie zemā un pazudušā. Pazudušais dēls, žēlsirdīgais samarietis, Caķejs, tā ir šī evaņģēlija “īpatnējā viela”.

Nav arī nejausība, ka Kundziņš par pakalpojumiem, kur viņu aicināja par mācītāju, nemeklēja algas, un ir zināms, ka viņš no tās vairījās. Darbu trimdas draudzē, protams, mēs daudzi sākām bez algas, un tur nav sevišķa nopelna. Kad Kundziņš nāca

baznīcas augstākajos amatos, algas problēma tur varbūt radās, bet citādā nozarē.

*

Sākot ar 1922. gadu, maija mēnesī katru gadu Bērnu palīdzības savienība rīkoja Latvijā "Bērnu dienas". Tās kalpoja trim mērķiem: sabiedriskās domas vai, labāk sakot, visas tautas audzināšanai, bērnu priekam un līdzekļu vākšanai savienības mērķiem. Būtu plašs temats Bērnu dienas aprakstīt. Tās vienmēr ievadīja skolu dievkalpojumi divās Rīgas baznīcās, pārmaiņus te vienā, te otrā, un skolu gājiens uz Brāļu kapiem. Autoritārās valdības laikā dievkalpojumus un svētbrīdi Brāļu kapos apmeklēja visas skolas, lieli bērnu un jaunatnes pulki. Agrāk skolas, kurās noteikšana bija citādas politiskas pārliecības ļaudīm, varēja atturēties un to arī darīja. Rīgā un arī provinces pilsētās notika bērnu darbu skates no skolām, kā arī no bērnu patversmēm un līdzīgām iestādēm. Ievērojams panākums bija "Mātes un bērna" veselības kopšanas izstādes, sākumā ceļojošas, saistītas ar ārstu populāriem priekšlasījumiem un skrejlapu vai brošūru izdalīšanu par veselības jautājumiem. Vēlāk izstāde sadalījās divi daļās: viena kļuva par permanentu Veselības kopšanas muzeju Kalpaka bulvārī Rīgā, ko savienība uzturēja kopā ar Latvijas Sarkano Krustu, otra palika ceļojoša izstāde, daudz pieprasīta provinces centros. Bērnu priekam kalpoja bērnu vizināšana firmu automašīnās Rīgas ielās, un bērnu svētki Rīgā un provincē. Kā skaista skolu jaunatnes parāde bija skolēnu masu vingrojumi Esplanādes laukumā Rīgā. Tas viss cēla svētku noskaņu jaunatnē un visā tautā. Pasākums prasīja līdzekļus un organizatorisku darbu, visa tā rosināja un vadītāja bija Bērnu palīdzības savienība ar tās priekšnieku, pazīstamo jaunatnes draugu, mūsu profesoru priekšgalā. Visus svinīgos aktus, Bērnu dienas atklājot, operā vai kādā citā piemērotā zālē, ievadīja prof. Kundziņš. Viņa personība, viņa vārdi un raksti piešķīra notikumiem zināmu gaišu, godpilnu noskaņu,

kaut arī viss pasākums nebija un nevarēja būt viņa darbs vien. Mēs visi strādājām.

Vēlreiz jāpiemin plašie bērnu dievkalpojumi. Sociāldemokrātu vadībā Bērnu draugu biedrība saviem "bērnu svētkiem" ne tikai dievkalpojumus izslēdza, bet itin populāros "bērnu rītus", ko rīkoja diezgan sistematiski ar dažādu mākslinieku līdzdalību, arvien rīkoja svētdienu rītus dievkalpojumu laikā.

Visus atsevišķos sabiedriskos pasākumus autoritārais laikmets sapludināja vienā, ar pieaugošu valsts autoritāšu piedalīšanos un noteikšanu. Kundziņš joprojām sākumā vadīja svētku rīcības komiteju. Pēc ziņām, kas saglabājušās tā laika presē 1937. gadā, Bērnu dienu agrākā veidā vairs nav. Tās aizstāja plaši jaunorganizēto Mazpulku svētki un tanī pašā un nākošajā, 1938. gadā, oficiāli ar valsts deklarāciju svētīta Ģimenes diena.

Savā pastāvēšanas laikā Bērnu palīdzības savienība, pārdēvēta tikko pieminētos gados par Bērnu palīdzības biedrību, arvien auga. Provincē tai pastāvēja desmit nodaļas, kas uzturēja bērnu dārzus, Sarkanā Krusta zobārstniecības kabinetus vai atsevišķos gadījumos veselības kopšanas punktus, kopēdināšanas punktus (Valmieras nodaļā 3 gadu laikā izsniegts 40.000 brīvpusdienu; nodaļas brīvprātīgais darba spēks: apm. 150 biedru, no tiem 100 sievietes). Rīgas Jūrmalā — Mellužos savienība uzturēja bērnu vasaras koloniju, vēlāk tai pievienojot atpūtas namu trūcīgām mātēm. Lauku klusumā Inčukalnā un dāvātā lauku mājā pie Daugavas darbojās klusas iestādes, atsevišķi — apdraudētām meitenēm un kļūmīgu soli spērušiem zēniem, ar mērķi — labot, nevis sodīt. Dziļas humānitātes apgarotos pasākumus ar vienu spalvas vilcienu izbeidza Latvijas jaunie kungi 1940. gadā. Kundziņš pats par lielā darba traģisko nobeigumu jeb tā pārvēršanu līdz nepazīšanai ir pastāstījis drūmu stāstu atmiņu grāmatā "Laiki un likteņi".

Diezgan dzīvi Kundziņa vadībā bija Latvijas bērnu palīdzības savienības sakari ar līdzīgām organizācijām ārzemēs. Baltijas

valstu (ieskaitot Somiju) bērnu aizsardzības kongress 1929. gadā ievēlēja Kundziņu par priekšsēdi pastāvīgai Baltijas valstu komitejai bērnu aizsardzības jautājumos. Bērnu aizsardzības starptautiskais kongress Atēnās deva Kundziņam izdevību kopā ar meitu apciemot saulaino Grieķiju, zemi ar tik bagātu vēsturi. Kundziņš ceļojuma vienu daļu notēlojis skaistā rakstā.

Kundziņš tika aicināts Latvijas brīvības gados būt par locekli Latvijas valdībā, proti, izglītības ministra postenī. Ļoti sirsnīgi viņš bija aicināts. Toreiz Kundziņš ministra pienākumus neuzņēmas. Lai gan šos brīvības gadus viņš ir milējis un pieminējis sirsnīgos vārdos, neslēpdams arī dažreiz parādības, ko var apzīmēt par ēnām. Politiskus pienākumus viņš uzņēmas daudz vēlāk, nepateicīgos apstākļos. Latviešu tautas liela daļa atradās bēgļu gaitās. Amatam nebija ne goda, ne personīga labuma. Tas ir raksturīgi Kundziņam.

Ar šo piemiņas rakstu esmu gribējis rādīt Kundziņa rakstura vienu aspektu, kā kristīgas tuvākmīlestības darba darītāju. Tas izrietēja no viņa dabas, viņa rakstura. Viņš bija gaišā, labā prāta cilvēks, humānists vārda vislabākā nozīmē. Esmu daudzkārt domājis, vai es darīju pareizi Rīgas pilsētas 2. ģimnazijas skolēnu aptaujā, kur bija jautājums par izcilām personībām, ierakstīdams ar lielu pārliecību, ka, ja mēs meklētu pēc cilvēkiem, kas nes Kristus līdzību savā dzīvē un darbā mūsu dienās, tad tādus gan gauži reti, tomēr varētu atrast. Es atļāvos minēt Kundziņu kā piemēru.

Varbūt es tomēr gluži nepareizi darījis nebiju.

MĀCĪTĀJS UN DRAUDZES GANS

Leons Čuibe (I) un P. Sekste (II)

I

Akadēmiskajā draudzē Rīgā

Bija tapusi Latvijas valsts. Jaunajā formā bija jāielejas jaunam saturam. Visiem bija skaidrs, cik lielā mērā šis uzdevums bija atkarīgs no tiem gara darbiniekiem — latviešu inteliģences — kas bija aicināti tā veikšanai. Un to pulks auga skaitā un labumā, kas skolās un augstskolās, mākslā un literātūrā, politiskās un sabiedriskās organizācijās darbodamies, nozīmīgi ietekmēja latviešu tautas garīgo augšanu un briedumu.

Bet šīs latviešu inteliģences, īpaši akadēmiski izglītotās, trūka vienā ļoti svarīgā tautas gara ietekmes lokā — latviešu baznīcā.

Kārlis Kundziņš, jun., bija viens no pirmajiem latviešu mācītājiem, kas to ieskatīja un saprata, kādas draudīgas sekas ar to atklājas.

Vai vainojama bija bijusi pati luteriskā baznīca mūsu zemē? Šī baznīca, kas veidojās vēlākajās Latvijas robežās, bija allaž svešas tautības mācītāju vadīta un bez pašas latviešu tautas līdzdalības celta. Tieši izšķirīgos brīžos tā bija virzīta pat pret latviešu draudžu locekļu vajadzībām un tieksmēm, pretrunā ne vien ar luterānisma apliecības rakstos ierakstīto tautas pašnoteikšanos, bet pat pret kristīgās taisnības principiem.

Viss mūsu tautas atmodas posms, kā arī 1905. gads, kaŗa un svešas varas okupācijas laiks bija atstājis ne vien dziļas ārējas, bet vēl vairāk iekšējas brūces mūsu baznīcas dzīvē, kas kavēja tai atplaukt līdz ar visas tautas atplaukumu.

Vai tas, ko Kundziņš bija pieredzējis vācu un dažu vecāko latviešu amatbrāļu izrīcībā, nebija viens no iemesliem, kādēļ viņa pašā ordinācija mācītāja amatā (1909. g.) nevedināja viņu draudzes darbā, bet gan lika izšķirties par skolas darbu un vēlāk sekot zinātnieka aicinājumam?

No otras puses, plaisu starp latviešu intelligenci un baznīcu vēl vairāk bija palielinājusi pašas intelligences augšana marksistiskā vai materiālistiskā pasaules uzskata ietekmē, nobīdot malā vai pat pilnīgi noliedzot reliģisko spēku cilvēka un tautas liktenī. Kļūmīgo aizraušanos ar Marksa skanīgām puspatiesībām Kundziņš ar bažām bija vērojis jau savos audzēkņos Valmieras skolo-tāju seminārā, atklājot viņiem, cik maz tajās seguma ar īsto patiesību. Ar latviešu gara darbinieku vienpusīgi materiālistisko un racionālo noslieci viņam atkal bija nācies par jaunu sastapties Latvijas universitātes izveidošanas darbā, cīnoties par patstāvīgas Teoloģijas fakultātes atvēršanu 1919. gadā.

Gadiem ejot, audzinot un izglītojot jaunus latviešu teologus, vērojot jaunatnes centienus skolā un cīnoties par tautas sociālā stāvokļa pacelšanu Latviešu bērnu palīdzības savienībā, viņā — kopā ar kolleģu Voldemāru Maldoni, nododoties zinātniskam darbam, — arvien neatlaidīgāk nobrieda doma par tādās draudzes nepieciešamību, kas latviešu akadēmiski izglītoto saimi piesaistītu baznīcai.

Tā tapa **A k a d ē m i s k ā** draudze Rīgā 1929. gadā, abiem profesoriem uzņemoties draudzes mācītāju uzdevumus, sākumā dievkalpojumus noturot Doma, tad Pāvila, vēlāk Sv. Ģertrudes vecajā baznīcā. Pirmais draudzes priekšnieks bija docents Pauls Lejiņš, vēlāk — ilgus gadus — profesors Mārtiņš Bīmanis.

Akadēmiskās draudzes radišana likās laužam tolaik ne vien lauku, bet arī pilsētu luterāņu draudzēs pastāvošo teritoriālo iedalījuma principu, pēc kuŗa draudzē ietilpa zināmā apgabalā dzīvojošie. Tā vietā Akadēmiskās draudzes dibinātāji bija likuši citu, eklesioloģisko principu, kas balstās kristīgajā evaņģelijā: individuā-

lā, atsevišķā cilvēka aicinājumu. Tas pamatots ieskatā par ikviena cilvēka reliģiskā pārdzīvojuma savdabību, kas ir īpata kā bērnam, tā pieaugušajam, zemniekam un pilsētniekam, prāta un jūtu cilvēkam. Šis ieskats arī nosaka piederību pie reliģiskās kopības — draudzes, ko nevar noteikt tikai administratīvas iestādes, bet gan katra draudzes locekļa paša brīva izšķiršanās. Cik svarīga šī izšķiršanās — to pierādīja arī visās latviešu tautas skaitīšanās redzamā lielā starpība starp luterticības apliecinātāju un luterāņu draudzēs ierakstīto locekļu kopskaitu. Nepietika vairs ar vienkāršo norādījumu uz seno iedalījumu draudzēs, bija jāmeklē jaunas pieejas tiem ticētājiem, kas draudzēs neietilpa.

Runājot par Akadēmiskās draudzes sastāvu, mācītājs Kundziņš, šīs draudzes gans, allaž uzsvēris, ka draudzes nosaukums — A k a d ē m i s k ā draudze — nav izteicis akadēmiski izglītoto norobežošanos savā šauri izolētā vienībā, kas aptvertu t i k a i akadēmiski izglītos, bet gan apzīmēja kopību, kuŗā ietilpa a r ī akadēmiski izglītotie. Droši var sacīt, ka viņš savā mācītāja darbā nekad neaizmirsā šo Akadēmiskās draudzes īpato apstākli.

Savas mācītāja pilnvaras viņš nekad nebalstīja tikai autoritātīvā vārdos: “aicināts un iecelts”, bet vienīgi šī amata būtiskajā pamatojumā: “Dieva vārda kalps”. Vienīgi tāds Dieva vārda kalps arī varēja būt mācītājs tiem, kas kopā ar savu akadēmisko izglītību bija mācījušies kritisku pieeju visām autoritātēm. Savu mācītāja autoritāti Kundziņš neieguva ar savu mācītāja vārdu, bet ar savu mācītāja darbu.

Visiem, kas savās ticības šaubās vainoja mācītājus, viņš atklāja, cik kļūmīgi un nepareizi ir samainīt Dieva atklāsmes saturu ar nepilnīgo trauku, kuŗā tas izlejas un kas to glabā (pēc Pāvila II. vēst. korintiešiem 4,7). Pirmajā vietā arvien stāv Dieva vārds, tikai otrā — tā nesējs un sludinātājs — mācītājs.

Dieva vārds Kundziņa sprediķos nerunāja uz klausītājiem kādā cilvēkam nepieejamā augstumā, teikts svešā, “pavisam citādā”

Pē. R. ...

balsī, bet Dieva vārds nolaidās cilvēciskajā vidē un bija tulkots cilvēkam saprotamā valodā.

Pēc Bībeles teksta nolasišanas Kundziņš palaikam iesāka sprediķi tieši ar kādu parastās dzīves problēmas iztirzājumu, tikai pēcgalā dodot Dieva vārdā atrodamo galīgo, pārlaicīgo atbildi šīs problēmas atrisināšanai.

Ja agrākos laikos varēja pieņemt, ka vismaz baznīcēnu vairākums paši bija Bībeles lasītāji, tad tolaik parastais, izskaidrotājs sprediķu paveids varēja viņiem palīdzēt labāk izprast Bībelē atklātās grūtās vietas. Turpretim tiem, kam "Bībeles problēmu" nebija, tiem Bībeles domu atkārtotāji sprediķī pagāja pilnīgi vienaldzīgi gaļām. Tomēr arī ikvienam no viņiem bija radušās savas pasaules uzskata un dzīves jēgas problēmas, kas nospieda un kuļām, meklējot atrisinājumu, viņi iegriezās baznīcā. Šiem cilvēkiem Kundziņa aktuāli situācijai atbilstošie sprediķi kļuva nepieciešami un īpaši iemīļoti.

Sveša bija Kundziņam dažu sprediķotāju cenšanās Bībeles tekstam dot kādu no ārpuses ienestu, samākslotu izskaidrojumu, visu teikto uztverot nevis tiešā, bet pārnestā nozīmē (allegorizēšanā). Viņa sprediķi arī nekad nelīdzinājās zinātniskiem priekšlasījumiem, tie neiztirzāja, piemēram, Bībeles teksta dažādās izcelsmes iespējas vai pārveidojumus; par tēdiem sprediķiem izvērtās, piemēram, Jēzus draudzes mācītāja Jāņa Sandera "reformu" sprediķi, ar tādām piezīmēm kā: "tā nu gan Jēzus pats nebūs to sacījis!" Kundziņš visu bija apsvēris iepriekš, sprediķi sagatavojot. Viņa atziņas neizteicās kailos apgalvojumos un pamācībās, viņš klausītājus veda soli pa solim pie pareizā ieskata. Atklājot dzīves ļaunās puses, Kundziņš neuzstājās barga tiesneša un nosodītāja lomā, no sprediķa risinājuma izrietēja vājā un nepilnīgā cilvēka traģiskā situācija. Latviešu literatūras pazinēji bieži viņa sprediķos sastapās ar Bārdas, Blaumaņa, Poruka un Saulieša domu pasauli. Arī pati sprediķu valoda ļoti līdzinājās rakstnieku lietotajam, tē-

lainajam stilam, ko viņš cēla priekšā aizrāvīgā izteiksmē, kas kalpoja celsmīgumam.

Lai padziļinātu dievlūdēju reliģisko pārdzīvojumu, Kundziņš centās novērst vienpusību, ko luteriskā dievkalpojumā deva tikai runātais vārds, allaž tai pašā, mācītāja amata grāmatā (aģendā) sīki priekšā rakstītā kārtā.

Kundziņš tomēr nepieslējās t.s. augstās baznīcas virzienam, kas dievkalpojumā mēģināja ievest jaunus, bagātākus rituālus un krāšņus amata tērpus, tuvinot mācītāja lomu priesterim, simbolisku rituālu izdarībās. Dievkalpojumam viņa izpratnē bija jābūt pirmā kārtā draudzes kalpošanai Dievam mācītāja vadībā. Akadēmiskās draudzes dievkalpojumu izveidošanā Kundziņš īpašu vērību piegriezta liturģijas un sprediķa saskaņošanai ar draudzes dziesmām (bieži paša sacerētām), ērģeļu un koŗa priekšnesumiem. Tie neizvērtās par iespraudumiem, bet iekļāvās visā dievkalpojuma gaitā. Īpaši ērģelnieka R. Klaustiņa un viņa koŗa, vēlāk arī Dziesmuvaras, piedalīšanās, piemēram, sevišķi Mūsu Tēvs — lūgšanas dziedājums, tāpat komponistes Garūtas komponētās un Marisa Vētras dziedātās dziesmas pacēla šos dievkalpojumus pāri par ierastajiem. Savdabīgums un vienreizīgums piemita klusuma brīžiem katra personīgai lūgšanai, kas aizstāja runāto lūgšanu, arī īpašiem garīgās mūzikas dievkalpojumiem pustumšā, svecītēm apgaismotā baznīcā; šie dievkalpojumi beidzās ar mācītāja lūgšanu. Neaizmirstamā atmiņā iespiedies dziļais pārdzīvojums, ko deva reliģiskā un nacionālā noskaņā tvertais dievkalpojums komunistu varas gadā, svētdienā pēc Ziemassvētkiem — kas, kaut gan bija izsludināta par darbadienu, tomēr nevarēja aizkavēt dievlūdžējus piepildīt baznīcu līdz pēdējai vietai. Kundziņš sprediķoja par Dieva sūtīto Cilvēka dēlu, kas dziļāk zemojies kā cilvēks drīkst un augstāk pacēlies kā cilvēks spēj (Vēst. filip. 2. nod.), bet ērģelniece Ābele korāļu preludijās vairākkārt iepina temu "Kas tie tādi, kas dziedāja". Akadēmiskā draudze piedalījās arī Kuldīgas draudzes ierosinātās kantātes "Dievs, Tava zeme deg" pirmatskaņojuma noorganizēšanā

Sv. Ģertrudes vecajā baznīcā. Šī kantāte kļuva par visas latviešu tautas lūgšanu, bēgļu gaitām sākoties 1944. gadā.

Visi dievkalpojumi Kundziņa vadībā ieguva tādu īpašu tuvuma un mājīguma raksturu, tā ka dievkalpojums baznīcā kļuva it kā par Dieva pielūgšanu savā istabā, neradot vairs to pretstatu, par ko runājis jau Jēzus (Mateja ev. 6. nod.) un ar ko allaž mēdza aizbildināties tie, kas neietilpa draudzēs, sacīdami: “Dievu pielūdzu, bet baznīcā neēju”.

Tādā pašā tuvības garā norisinājās atsevišķi svētbrīži ar personīgu raksturu visiem Akadēmiskās draudzes locekļiem, kam mazsvarīga likās uz ārieni izvērstā ceremoniālā forma, bet kas par svarīgāko uzlūkoja reliģisko saturu. Tiem tika izraudzīta ne vien baznīcas telpa, bet arī citas telpas ar mazāk oficiālu raksturu: vai nu viņu pašu, vai draudzes mācītāja dzīvokli, vai arī Teoloģijas fakultātes semināru zālē, kur bija piemērotas ērģeles. Dažādas pārrunas, pat amatbrāļu pārmetumus radīja tas, ka arī citu draudžu piederīgie saviem personīgiem svētbrīžiem izvēlējās tieši mācītāju Kundziņu. Taču tas tikai vēl lieku reizi apstiprināja reliģiskā pārdzīvojumā izraisītāja mācītāja nozīmi ikvienas reliģiskas kopības izveidošanā un vēl skaidrāk pierādīja Akadēmiskās draudzes neaizstājamo vietu pārējo Rīgas draudžu vidū.

Akadēmiskās draudzes iesvētes mācībā pulcējās ne vien Kundziņa paša skolnieki vai draudzes locekļu bērni, bet jaunatne no visām draudzēm. Par iesvētes mācības uzdevumu Kundziņš neuzskatīja tikai katechisma formulējumu vai jau skolā izņemtās bībeles vielas iemācīšanu, bet jauniešu kristīgā pasaules un dzīves uzskata izveidošanu kristīgās ticības apliecībā izteiktos trīs pamatos: Dieva žēlastībā, Kristus mīlestībā un Svētā Gara sadraudzībā. **D i e v a** priekšstatā, ko Kundziņš rādīja šiem ticēt iesācējiem, izcēlās piedevēja Tēva tēls pāri Dievam — Kungam, kas bardzībā apslēpis savu vaigu. **K ā J ē z u s** dzīves un mācības vienreizīgumu viņš jauniešiem atklāja to mīlestību, kas, uzpurējot savu “es”, noliecas pie otra (“agapē”) un pārliecināja, ka tās trūkst

visu citu Mesiju, kulta "kungu", priesteru un filozofu sludinājumos un cilvēka dzīves jēgas meklējumos. Vēstures gaitā izveidotā kristīgā baznīca Kundziņa ticības skatījumā bija ideālās baznīcas vājš atspulgs. Ideālā baznīca — Svēta Gara uzcelta un vienota kristīgā kopība — varēja tuvoties savai pilnībai vienīgi skaidrojoties no saviem līdzšinējiem maldiem un vājībām. Balstoties iemīļotajā latīņu izteicienā: "Galīgais nav spējīgs aptvert bezgalīgo" (*finitum non est capax infiniti*), Kundziņš mācīja šiem nākamajiem baznīcas locekļiem galveno vērību piegriezt nevis ticības apliecības laikmetā un vidē ierobežotiem vārdiem, bet pašam pārļaičīgam apliecības saturam. Rādot piemērus gan no dzīves, gan literatūras, Kundziņš centās izcelt ticības apliecinātājus, kristīgo ideālu iedzīvinātājus, un aicināja iesvētījamos arī savā dzīvē sekot viņu priekšzīmei. Šī Kundziņa izvēlētā ievirzīšanas metode, iekalšanas metodes vietā, pārveidoja visu parasto iesvētes mācības raksturu, tā ļoti lielā mērā pacēla arī šaubīgo un svārstīgo jauniešu interesi par reliģijas jautājumiem un deva iespēju pulcināt jaunatni Akadēmiskās draudzes sanāksmēs arī ilgi pēc viņu iesvētīšanas dienas.

Šādus īpašus Akadēmiskās draudzes vakarus Kundziņš bieži rīkoja blakus dievkalpojumiem kā vairāku priekšlasījumu aptvērējus ciklus ar kādu kopēju virstematu. Tie deva iespēju rast vismaz idejisku pretestību svešo okupāciju varu ienestām, kristietībai un latvietībai naidīgām ideoloģijām, piemēram, varu minēt tādu labi apmeklētu ciklu vācu okupācijas laikā draudzes zālē Sv. Ģertrūdes vecajā baznīcā, tur Kundziņš iztīrāja atšķirību atsevišķā un masas cilvēka starpā. Kundziņa priekšlasījumiem allaž raksturīgs bija tas, ka šie priekšlasījumi nebeidzās ar runātāja runu, bet izraisīja klausītājos dzīvas debates.

Kundziņa dziļi ētiskajā personībā balstījās viņa dvēseles kopēja darba sekmes. Viņam bija nepieņemama tāda mācītāja personība, kas it kā sadalās divās: draudzes priekšā — labā runātājā, bet ārpus draudzes — vājā raksturā. Viņam bija nepieņemama

mācītāja pienākumu nošķiršana no citiem pienākumiem. Kundziņš nebeidza būt mācītājs arī nokāpis no sprediķotāja kanceles un novilcis savu mācītāja tērpu. Irstošu ģimeņu problēmu gadījumos vai alkohola posta radītos sarežģījumos, griezās pie Kundziņa pēc padoma un to arī atrada. Vācu okupācijas laikā nāca vēl klāt savas žīdu izcelsmes dēļ vajātie, kuņiem vajadzēja aktīva, kaut bieži slepenībā dota atbalsta. Draudzes jaunatni Kundziņš aicināja palīgā iesaistīties sociālās palīdzības darbā, īpaši kaņā aizsaukto ģimenēs bērnu uzraudzībai, bet pēdējā gadā — bēgļu gaitu atvieglošanai. Draudzes garīgā aprūpē Kundziņš galveno vērību allaž piegriezta pašiem aprūpējamiem, stādot svarīgus iemeslus un vajadzības pāri sīku ārēju priekšrakstu celtiem šķēršļiem. Tā atrisinājās daudz sasāpējušu sarežģījumu: ticības ziņā jauktu laulību, nokavētu kristību un citu tamlīdzīgu gadījumu problēmas. Saviem draudzes locekļiem piemērot stingro noteikumu par mācītāja garīgās aprūpes liegšanu draudzes nodevu nesamaksājušiem, Kundziņam bija nepieņemams.

Kundziņa personīgā priekšzīme visur un vienmēr palikusi par spilgtāko iezīmi; atceros viņu kā priekšzīmīgu senioru, kad es kā jaunākais mācītājs veicu adjunkta pienākumus Akadēmiskā draudzē. Viņš neuzstājās ar gudrām pamācībām kā kādas augstākas garīdzniecības pakāpes pārstāvis, bet nāca talkā ar sirsnīgiem uzmuninājumiem. Kad kādreiz sūdzējos, ka man apsīkuši temati sprediķošanai, viņš gluži atklāti pateica, ka tāpat notiekot arī viņam: dažkārt liekoties, ka ar pēdējo sprediķi pateikts viss, kas bijis sakāms. Bet, ķeroties pie nākamā sprediķa sagatavošanas, gluži negaidot, it kā pašas no sevis dzimstot atkal jaunas domas. Ar to viņš arī man mācīja vērtēt šādus garīgas ierosmes brīžus, gatavojot sprediķi.

Mācītāja darbs tādā izpratnē kā Kundziņš to bija uztvēris un centās veikt, prasīja ļoti daudz laika, negurstošu pacietību un lielu pašuzupurēšanos. Draudzes locekļu skaits bija audzis no simtiem līdz tūkstošiem. Ar 1941. gadu Kundziņam nācās nest

arī abu pārējo Akadēmiskās draudzes mācītāju — mūžībā aizsautā profesora Maldoņa un mocekļa ceļos aizvestā profesora Rumbas — aprūpes darba nastas. Spēku deva G a r s, kuŗa atklāsmei sava mūŗa laikā viņš ticēja. Bet, apustuŗa Pāvila vārdiem runājot, dažādi sadalītas mūsu dāvanas Gara izpausmei: “Citam Gars dod gudrības runu . . ., citam dota ticība . . ., citam pravieŗa spējas” (Pirmā vēst. Korint. 12). Kundziņa dotajām dāvanām neapŗaubāmi piemita vairākas šī Gara veltes.

Tiem, kas augstāk par visu stāda Kundziņa zinātnisko darbu Latvijas universitātē, teorētiski būtu iespējams “aplēst”, cik daudz vairāk zinātnisku darbu profesors Kundziņš būtu paveicis, ja viņš nebūtu uzņēmis būt Akadēmiskās draudzes mācītājs.

Kā pretēju piemēru var minēt Cīrihes profesoru Leonhardu Ragacu (*Ragaz*), kas 1291. gadā atteicās no savas teoloģijas profesūras, lai nodotos vienīgi sociālam un tautas izglītoŗanas darbam kādā pilsētas strādnieku kvartālā. Manuprāt, Latvijas gara vēsturē tomēr nav domājams profesors Kundziņš bez mācītāja Kundziņa, nedz mācītājs Kundziņš bez profesora Kundziņa — tik cieŗā, nešķīramā rakstā saauduŗies abi šie viņa dzīves un Gara izpausmes pavedieni.

Un Latvijas evaņģeliskā baznīcā viņa vietu nebūtu varējis aizstāt neviens cits, — profesora Kundziņa mācītāja darba veikums Akadēmiskā draudzē ir bijis neaizstājams.

II

Siatles draudzē.

Šis rindas ir domātas lielas personības piemiņai — profesoram Kārlim Kundziņam. Ir pagājuŗi jau vairāki gadi, kopŗ viņš šķīŗies no šīs zemes gaitām. Raugoties no ŗo gadu atstarpes, vēl labāk var saskatīt, cik liela personība bija profesors Kārlis Kundziņš.

Siatles latviešu ev.-lut. draudzei arvien mīļā atmiņā paliks viņas mācītājs laikā no 1953. līdz 1963. gadam, draudzes “lielais laimests” — Kārlis Kundziņš.

Evaņģelijā ir pazīstami vārdi — Labais gans. Kundziņš bija Siatles draudzes labais gans šī vārda viscildenākā nozīmē. Kā draudzes labajam ganam un autoritātei Siatles latviešu kolonijā viņam piedienēja Dantes iemīlētais epitets *il dolce duca* — kā Dante uzrunā savu vadoni, dzejnieku Vergiliju, kas piedāvājās būt par Dantes ceļvedi, brīdī, kad tāds bija visvairāk vajadzīgs.

Šo rindīņu nolūks ir pateikt, ko prof. Kundziņš devis Siatles latviešu ev.-lut. draudzei un visai latviešu kolonijai Siatlē. Kundziņš bija augstākās dievišķīgās gudrības nesējs un mācītājs. Šīs gudrības avoti ir dzīvā ticība, dievišķīgā gara apgaismojums (*lumen divinum*), mistiska pieskaršanās dziļākai īstenībai un gremdēšanās dievišķīgo lietu kārtībā un jēgā. Dievs šo gudrību dāvā tikai tiem, kas paši skaidrojuši savas acis un sirdis no šīs zemes putekļiem un sārņiem. Tāds skaidrotājs bija profesors Kundziņš ar izsmalcinātu ticības apziņu un sirds gudrību, tās valoda ir vienkārša. (“Mana runa un mana sludināšana nenotika pārlicinošos gudrības vārdos, bet gara un spēka izpausmē”, 1 Kor. 2,4). Bet tas nav viss: baznīcai jācīnās ar ļaunumu, kur vien tas dzīvē parādās.

Profesors Kundziņš sajuta tumšo spēku tuvošanos un pravietiski pareģoja postu, kas pasauli apdraud, pieaugot pašmīlībai. Tā posta liecinieki esam mēs. Tāpēc profesors Kundziņš vienmēr aicināja pievērsties kristietības ideāliem, kas vienīgie var pasargāt tautas un cilvēci no posta un bojā ejas. Viņš pildīja kristīgās pasaules uzskata sarga pienākumus. Viņa sprediķi vienmēr bija garīgas augšāmcelšanās aicinājums — saskatīt mūžīgo vērtību nozīmi. Cilvēka garīgai augšanai jānotiek pārtapšanas ceļā, laicīgajam cilvēkam ejot mazumā, lai Kristus viņā augtu lielumā. Tas prasa atteikšanos, askēzi. Bet tas nenozīmē, ka profesors Kundziņš būtu atrāvies no dzīves, kā tas parasti notiek ar mistiķiem. Viņš bija dzīves prieka pilns. To tik jauki pauž viņa dzejolis “Jaunatnes dziesma vasarai”.

*Šurp, draugi, mūs pasaule un vasara sauc!
Vēl esam tik jauni, vēl sapņu tik daudz!
Vēl ziedonis brīnišķu dziesmu mums dzied,
Aiz tālajām jūrām vēl laime mums zied.*

Dievišķīgās gudrības pilnība izpaužas dzīvā un nemitīgā mīlestībā uz visu, kas ir no Dieva. Daba ir Dieva rokas krāšņākais darbs. Tas parādās zeltītos saules staros rīta lēktā un vakara norietā, rāsas mirdzumā, ziedu krāšņumā kalnos, klintīs, zājainās ielejās. Jauki to apliecina Kundziņa slavas himna Radītājam “Cik varena ir pasaul’s telpā, Dievs augstais, Tava valstība”.

Kā cilvēks Kundziņš bija patikams sarunu vedējs un jauks atmiņu stāstītājs, īpaši, ja tās skāra Smilteni vai Vecpiebalgu (pēdējā vietā viņa tēva brālis bija ārsts). Kundziņš bija sabiedrības dvēsele — sirsnīgs, laipns, bez ceremonijām, tādēļ Siatles latviešu kolonijā Kundziņš bija visu atzīta autoritāte, kas izlīdzināja domstarpības, ja tās kādā vietā bija radušās. No viņa dvesa patiesa labestība, izraisot celsmīgu saskaņu starp cilvēkiem.

Kundziņa seja bija miera apdvesta, un viņa rāmās kustības liecināja par iedzimtām gara īpašībām — lēnprātību, pazemību. Miera labā viņš daudz ko pacieta un savā labā bija ar pavisam mazām prasībām. Visus desmit gadus viņš iztika savā draudzē ar pavisam pieticīgu atlīdzību. Ar savu patieso labestību viņš visur ienesa mieru un pašāvību Dieva noliktajam papildījuma. Šajā garā viņš pārdzīvoja arī mūsu tautas smago likteni: “Mēs dzīvojam ticībā, ne skatīšanā” (2. Kor. 5,7).

Pats būdams liela personība, viņš atzina arī citu lielumu. Par to liecina raksts par viņa skolotāju Tērbatas universitātē, martiru Traugotu Hānu (“Svētuma sargi”, 1959. g.), kā arī dziļā cieņa pret lielo humanitārieti Dr. Albertu Šveiceru.

Uzņēmies Siatles latviešu draudzes aprūpi, Kundziņš neatlaidīgi cīnījās par to, lai draudzei būtu sava baznīca. Šī vēlēšanās arī drīz piepildījās, draudzei kopā ar Latviešu biedrību iegūstot īpašumu, kur varēja uzcelt pieticīgu baznīciņu, kā arī iekārtot tel-

pas sestdienas skolai un biedrībai. Pirmais dievkalpojums šajā baznīcā notika 1955. g. 13. novembrī. Tā bija Varoņu piemiņas diena. Neaizmirstams palicis sprediķis par Ebrēju vēstules 10,13 vārdiem: "Bet atcerieties iepriekšējās dienas, kuŗās jūs, gaismu saņēmuši, esat izcietuši smagu ciešanu cīņu."

Šī pieticīgā baznīciņa vēlāk kļuva par "archibīskapa katedrāli", kad Kundziņu izraudzīja par archibīskapu. Par draudzes mācītāju tad nāca Roberts Āboliņš.

Kundziņš savos sprediķos bija zelta graudu sējējs. Tie krita "labā zemē un nesa augļus". Te gribu pieminēt kādu citu lielu teologu un iecienītu kanceles runātāju, angli Vitfildu (*George Witfield, 1714 - 1770*), iesauktu par Demostenu kancelē. Arī Kundziņam šis epitets būtu piedienīgs, ievērojot, ka viņa sprediķi bija domu bagāti, ar dziļu pārdzīvojumu un sirds degsmi sniegti. Varēja just, ka tie nebija pie rakstāmgalda uzrakstīti. Tie plūda brīvi un spontāni, tajos bija daudz personisku pārdzīvojumu un novērojumu. Horātijs ir zīmīgi teicis: *Si vis me flere, delendum est primum ipsi tibi*" (Ja gribi mani redzēt raudām, tev jāraud pirmajam). To var teikt arī par Kundziņa sprediķu sniegumu. Tie nebija gaŗi — 20 līdz 25 minūtes, bet tajās tika sniegts daudz.

Bez mācītāja pienākumiem Kundziņš latviešu kolonijās dzīvē labprāt uzņēmās arī citus pienākumus: viņš bija sestdienas skoliņas vadītājs un redaktors draudzes izdotam mēnešrakstam "Sējējs". Šajā izdevumā allaž bija Kundziņa paša ievadraksts. Desmit gadu laikā to skaits sakrājiem prāvs. Par saturu liecina virsraksti: Apskaidrotās sāpes un dzīvības uzvara, Ticības spēkam pieder uzvara, Daba un gars, Visa zeme ir Dieva godības pilna, Dieva strauti, Dzīsim jaunu vagu Dieva tīrumā, Vai mums jāaprok mūsu brīvības sapnis utt.

Sestdienas skoliņa bija Kundziņa sirds lieta. Viņš tās vadībā ielika savas bagātās zināšanas un piedzīvojumus audzināšanas laukā. Par to Siatles latviešu kolonija viņam ir dziļi pateicīga.

Siatles akadēmiskā saime vienmēr atcerēsies Kundziņa palīdzību Latvijas universitātes dibināšanas atceres svētkos, uzņemoties

turēt svētku runas. Kad vien viņš nostājās pie runātāja pultes, iestājās svinīgs klusums. Gribu te sniegt izvilcumu no vienas šādas runas, "Progresā ideja laicīgā un reliģiskā skatījumā":

"Mantas stāvoklis un piederība civilizētai sabiedrībai maz ko nozīmē jautājumā par to, cik tuvu cilvēks ir Visaugstākam. Tuvošanos Dievam un Viņa valstībai, kā to norāda neskaitāmi līdzības vārdi, kristīgā ticība saprot kā iekšēju, noslēpumainu dīgšanas, augšanas un plaukšanas procesu, līdzīgu puķes kļūšanai plaukšanai, t.i. pēc dzīvās dabas analogijas, kā dievišķīgu jaunrades procesu. Šī cilvēka pārtapšana ir viena no Jaunās Derības centrālajām idejām. Laicīgajam cilvēkam jāiet mazuļmā, lai Kristus viņā ietu lielumā.

Šāds progress, protams, nav domājams bez sāpīgiem krīzes brīžiem, bez kritieniem un neveiksmēm. Bet kristīgās ticības uztverē visi šie neveiksmes brīži doti cilvēkam, lai tie būtu par jaunu augšupceļa sākumu.

Tā, reliģiskā uztverē, arī ciešanas un pat upurnāve nes sevi jaunas dzīves, jauna augšupceļa sēklu.

No sacītā ir skaidrs, ka tuvāk par tā saucamo "nepārtraukta progresā ideju" kristīgai ticībai stāv uzskati, kādus jau sirmajā senatnē paudis filozofs Heraklits, sauktais "noslēpumainais", par mainīgo dzīves augšup un lejup eju. Tomēr šī laicīgās dzīves nepārtrauktā maiņā kristietis nojauš Dieva roku, kas to caur visām pārvērtībām grib vest pretī mūžīgās dzīves saulainiem dārziem.

Apskatot daudzo kultūras ciklu sākumu un beigas, to rītausmu un norietu, mēs visur redzam, ka lielajai formu bagātībai kultūras plaukumā aizvien seko paguruma un noziedēšanas laiki, kas ar savu monotonitāti izdzēs sākotnējo radīšanas prieku un dzīves daudzkrāsainību.

Šo visas cilvēces vēsturē vērojamo pretstatu-plaukuma un vītuma pastāvīgo maiņu skaisti ir izteicis jau sirmā Homers savā Odisejā, stāstot par Odiseja uzticamās dzīves biedres Penelopes savādo rīcību, — dienā gan cītīgi pie savām stel-

lēm auž savu kāzu tērpu, bet naktī to atkal izārda. Šī Penelopes rīcība, tomēr, kā tas vēlāk kļūst redzams, nav bez savas jēgas: tā rīkojoties, viņa beidzot sagaida to dienu, kad no tālajām zemēm mājās pārnāk viņas dzīves biedrs, par mirušu turētais Odisejs, kas novērš chaosu un tā vietā nodibina kārtību, tā liekot pamatu jaunai dzīvei.

Lai gan vēstures studijas visur rāda šo ciklisko ritumu, tomēr reizē liek just, ka tas nav bez dziļākas jēgas, proti, ka kultūras ciklu noriets nebūt vēl nenozīmē pilnīgu dzīves progresa atgriešanos pie sava sākuma, dzīves ritošā riteņa bezjēdzīgo griešanos ap savu asi, bet gan zināmu pacelšanos augstākā pakāpē, salīdzinot ar iepriekšējā cikla nobeigumu. Vai drīkstam pēc visa sacītā runāt par spožu, nepārtrauktu visas cilvēces augšupeju, par kādu jūsmo mūsu tehniskiem sasniegumiem tik bagātais laikmets?

Tā vēsture, vienīgi caur zaudējumiem un neveiksmēm, pakāpeniski ved cilvēci pretī savam īstajam mērķim, savam Dieva noliktajam piepildījumam.

Mums gan ar skumjām jākonstatē, ka tā vieta, kur kādreiz kūsoja brīvas radišanas un pētišanas prieks, tagad šīs augstās vērtības ir nomāktas. Bet naktij arī šoreiz sekos jauna, vēl gaišāka diena, un, kaut arī mazliet citādos veidos, nekā mēs to šodien spējam iedomāties, šķietami zudušais atplauks jaunā krāšņumā, nesdams jaunu prieku un svētību nākamajām mūsu tautas un visas cilvēces audzēm”.

Kā redzams, arī tālā nākotnē raudzīdamies, profesors Kārlis Kundziņš ir dzīves apliecinātājs, optimists. Šīs viņa atziņas pierāda viņa nemirstīgajai daļai tāpat kā viņa sarakstītās grāmatas un jaukās dzejas, ko ik svētdienas baznīcās dzied dievlūdžēji. Tas pamudināja šo piemiņas rindiņu rakstītāju ielikt šīs viņa atziņas

r e d z a m ā k ā v i e t ā.

Te vēl pievienojams kādā ģimenes dienas dievkalpojumā dziesmu lapiņas beigās iespiestais Kundziņa raksts, — “Kristīga ģimene — laimīgas nākotnes pamats”. Šīs viņa raksts ir par tikumiskas

latviskās ģimenes mūžīgo nozīmi:

“No bērnu mutes tu sev esi sataisījis spēku, apklusināt savus ienaidniekus”. Tā lasām 8 psalmā, un šo vārdu atbalsi atrodam arī Jaunajā Derībā (Mat. 21,16).

“Lai gan bērns ir tikai bērns, t.i. mazs cilvēks, kas nebūt nav brīvs no sava “iedzimtā grēka”, tomēr, piederot tai cilvēces daļai, kas tuvāk stāv Dieva radišanas rītam un dzīves atjaunošanas lielajam noslēpumam, tam dots svarīgs uzdevums — atgādināt dzīves trauksmē ierautai paaudzei to Dieva svēto sakni, no kuņas vienīgi var nākt jauna nākotnes cerība dzīves vētru smagi piemeklētam tautas dzīvības kokam. Tā ir ģimene, uz kuņas dus Dieva svētība.

Mēs visi esam novērojuši, ka bērna sejā atplaukst laimīgs smaids, kad tas redz māti tuvumā esam, vai priecīgi gaida mājās pārnākam darbā nogurušo tēti. Atrodot dārzā lizdiņu ar putniņu mazuļiem, šo ģimenes dzīves prototipu dzīvnieku pasaulē, tas skaļā priekā steigšas to vēstīt saviem vecākiem, un vērojot gravas malā koku puduri, tas priecīgs abos lielākos kokos saskata tēti un māmiņu, bet mazajos kociņos, kas aug aizvējā, — brālīšus un māsiņas. Tā Dievs jau bērna zemāziņā licis sava lielā dzīvības likuma atklāsmi, ka laimīga dzīve var izaugt tikai no ģimenes.

Tāpēc, atzīmējot trimdas apstākļos ģimenes dienu, ikviens sev jautāsim: vai mūsu vidū mūžīgais Dieva likums vēl ir svēts? Vai augstāk par ģimenes svētumu dažkārt neesam stādījuši citas nenozīmīgas lietas? Vai mūsu ģimenes dzīvi nav iedragājuši sveši spēki — akla dziņa pēc mazvērtīga ārēja spožuma, slikta sabiedrība vai tamlīdzīgi?

Bez šaubām, daudzos jo daudzos gadījumos mums būs jāatzīstas, ka tas tiešām tā ir. Tāpēc ģimenes diena lai ir tas brīdis, kad atkal apņemamies augstu turēt mūžīgā Dieva likumus, tēva, mātes un bērna pienākumus. Un, ja mēs kaut kur pamānītu sāpīgas iršanas zīmes, lai Kristus vārdā stājamies pie savas ģimenes atjaunošanas, zinot, ka mūsu priekšā ir divi ceļi:

viens, kas ved uz dzīvību, un otrs, kas ved uz nāvi, un ka dzīvības ceļa sākumā stāv ģimene un tās gaišie tikumi”.

Kā Siatles latviešu ev.-lut. draudzes mācītājs desmit gadus Kundziņš ir nokristījis 106 bērņņus, iesvētījis 129 jauniešus, saulājis 46 pārus un aizvadījis pēdējā gaitā 36 mirušos tautiešus.

Par visu Kundziņa svētīgo darbu Siatles latviešu ev.-lut. draudzē un latviešu kolonijā atlika pielikt skaistu izskaņu, — pateicību, mīlestību un goddevību. Tā to skaisti arī apliecināja Vašingtona valstī dzīvojošie tautieši Kundziņa 75. un 80. dzimšanas dienā. Par to visu jau ir rakstīts vairākos rakstu izdevumos un lieki te būtu vēlreiz visu to atkārtot.

“Nāve pieder dzīvībai tāpat kā piedzimšana”, — tā to ir pateicis 20 gadsimta ievērojamais indiešu filozofs Rabindranāts Tagore. Jo viss, kas ir piedzimis un dzīvojis, tam arī ir jānomirst. Pakļauts šai likumībai, prof. Kārlis Kundziņš, Archibīskaps emer. šķīrās no šīs zemes gaitām 1967. gada 9. augustā un apbedīts Siatlē, Voelli kapsētā, Siatles latviešu ev.-lut. draudzes nodalījumā. Viņa atdusas vietai ir uzcelts glīts, brāļa prof. Dr. arch. Pauļa Kundziņa darināts pieminēklis. Kad aizejam pie tā brītiņu pasērst nāk prātā Rabindranāta Tagores vārdi:

*“Līdzīgi jūras kaijām un vilņiem arī mēs sastopamies
un sadraudzējamies.*

Kaijas aizlido, vilņi aizplūst, un mēs šķīšamies...”

Bet paliek jauka, neizdzēšama piemiņa.

* * *

DZEJNIEKS

Māc. J. V. Strautnieks

Mēs tagad laikam daudz ko dotum, lai varētum droši pateikt, kad Kārlis Kundziņš ir uzsācis savus pirmos dzejas mēģinājumus un kā ietekmē. Nav noslēpums, ka itin prāvs skaits jauno latviešu intelligentu, kuŗi pag. gadsimta beigu cēlienā cēlās lidojumam uz "gaismas pili" (kas atrada savu apdziedātāju ne tikai Plūdoņa personā vien!), jutās aicināti izteikties pantos. Ikviens "vētru un dziņu" laikmets ir arī savas poētiskās izjūtas piesātināts; ja mūsu laušānās ārā no divu citu tautu — vāciešu un krievu — aizbildniecības un uzkundzēšanās un, kā tagad teiktu (ar ne visai izdevušos latviskojuma mēģinājumu), "savas identitātes meklēšana" aptvēra visu latviešu cilvēka tiekšanos, tad arī dzejas laukam nenovēršami bija jāiznāk priekšā ar savu valdzinājumu, kas aizrauj tautas dvēselē līdz tam laikam vairāk vai mazāk snaudējus spēkus. Mēdz teikt, ka latviešu tauta esot dzejnieku tauta, un ir reizes, kad jāmin kā mīklā: vai tas domāts ar lepnumu, gandarijumu, vai — pasmaidot, paironizējot. Katrā ziņā arī te nepaliek mums aiztaupīta atziņa, ka daudz gan var būt aicināto, bet maz izredzēto. Ja mēs vēl varētum pašķirstīt tā laika literātūras žurnālu lappuses, atrastum vai katrā numurā t. s. redakcijas vēstulnieku, kuŗā noraidīts pulka iesūtītāju. Tāds "vēstulnieks" toreiz bija parasta lieta, un aiz pseudonimiem un inīciāļiem palaiķam nenākas grūti atšifrēt dažu vēlāk itin pazīstamu vārdu — tikai gan ne dzejnieka, bet citā kapacitātē.

Kārļa Kundziņa juniora literārās intereses — kuŗas šeit mēģināsim skicēt — neapšaubāmi nāk līdzī no tēva nama, un dzejas ilgu puķe viņa dvēselē būs iesējusies jau no jaunām dienām. Viņa tēvs — Kundziņš seniors — ir ievērojams literāts, kaut dabiski viņa literāta darbību tautā ir aizēnojis ilggadējais izcila mā-

cītāja un vispār atzīta tautas darbinieka sniegums. Tā arī trimdā viņu gan vēl atceras kā teologu, bet viņa rakstnieciskā darbība piemirsusies. Taču Kundziņa seniora rūpīgie pētījumi par vecajiem un atmodas laika darbiniekiem (Gliku, Dīcu, Veco Stenderu, Hūgenbergeru, Kronvaldu, Vēberu) vēl tagad vērā ņemami un noder joprojām šī laikmeta pētniekiem. E. Ķiploks, rakstot par prāvestu K. Kundziņu ("Prāvests Kārlis Kundziņš. Tautas un draudzes darbinieks." Gara darbinieki. Biografisku rakstu sērija Nr. 5. Rīgā, 1939. g. Ev.-Lut. Baznīcas Virsvaldes izdevums), aizrāda, ka pirmie rakstniecības mēģinājumi Kundziņam senioram sākušies uz skolas sola Jelgavas ģimnazijā. Toreiz, 1869. gadā, nepilnu 20 gadu vecumā, viņam periodikā ("Baltijas Vēstnesī") iespiesti jau 14 raksti; 1870. gadā viņš pārtulko kāda vācu rakstnieka stāstu, kas iznāk atsevišķā izdevumā, un vasarā pēc ģimnazijas beigšanas saraksta lugu "Vecais Klāvu tēvs", kuŗu veltī vecākiem un iesūta Rīgas Latviešu biedrības izsludinātai sacensībai. Luga godalgu gan neiegūst, bet atsauksmes ir vēlīgas. "Baltijas Vēstneša" 25 gadu jubilejas grāmatā (1883), kuŗā redakcija iepazīstina lasītājus ar līdzstrādniekiem, par Smiltenes Kundziņu sacīts: "Mācītājs K. Kundziņš tikpat labs runātājs, cik krietns viņš kā rakstnieks..." Viņa rakstu par latviešu skolām 1913. gadā tulkoja franciski un izdeva Francijā kopā ar citu autoru rakstiem par mūsu dzimteni un tautu. Kad Rīgas Latviešu biedrība 1908. gadā izsludināja godalgas lirisku, episku un drāmatisku sacerējumu sacensībai, Kārlis Kundziņš sen. kopā ar R. Klaustiņu, J. Kreicberģi, V. Zālīti-Valdi un Fr. Ādamoviču bija izraudzīts vienā no godalgu izspriedējām komisijām (romāniem, stāstiem, episkiem dzejojumiem). No kādreiz nepazīstama iesūtītāja vērtēšanai sacensībā viņš pats bija kļuvis par autoritātīvu vērtētāju! Kundziņš seniors ir izmēģinājies arī dzejā, un vēl tagad studentu sarīkojumos dzied viņa dziesmu "Kam brīvās krūtīs vīra sirds atrodas". Varētu būt, ka tā ir sadzejota pēc kādas vācu studentu — vai patriotiskas — dziesmas parauga; Vācijā tās Napoleona karu laikā bija populāras, un — ar jaunu noskaņojumu un atjaunotu

spēku, pauzdamas jaunas, brīvību slāpstošas, paaudzes parādīšanos vēstures un dzejas skatuvē — bija raksturīgas atkal 1830.-1850. gadu posmam, savus viņus skalodamas pāri savam laikam un tiešajām vācu zemju robežām. — Kopsavilkumā: Kārlis Kundziņš sen. sevi parādījis par vispusīgi literātūrā piedzīvojušu, kompetentu personību, kuŗas sirdij rakstniecības lauks bija pieaudzis itin tuvu, atrodot jauku saskaņu ar teoloģiskām interesēm un pārlicību. Viņa uzskats par latviešu rakstniecības un mākslas uzdevumu, izteikts jau 1901. gadā (“Stāvoklis rakstniecībā un mākslā”, “Austrumā”), īsi saņemams vārdos: darīt skaidru savu zemi, kuŗā mītam, un jauku savu tautu, ko mīlam! Šādā garā rakstnieka spalvu vecais Kundziņš turējis rokā visu mūžu. 1935. gadā, tikai divus gadus pirms nāves un jau 85 gadu vecumā, iznāca viņa atmiņas un apcerējumi ar nosaukumu “Mana mūža gājiens” (314 lp.) un pat vēl pēc nāves, 1938. un 1939. gadā, kādi Bičerstovas (Harriet Beecher-Stowe) jaunajiem lasītājiem domāti stāstiņu apstrādājumi divās burtnīcās (sk. E. Ķiploka sastādīto bibliografiju prāv. K. Kundziņam veltītajā izdevumā).

Tādā gaisotnē pie sava tēva Smiltenes pastorātā aizritēja Kārļa Kundziņa juniora bērnības un agrās jaunības gadi. Tā, varbūt, ir viena no visgaišākajām mājām, kas latviešiem ir tajā laikā, ar ļoti vispusīgām literārām un kultūrālām interesēm, kristīga humanisma un ideālisma, tajā pašā laikā dziļas savas tautas mīlestības apgarota. Par to itin saistoši vēl tagad var palasīties Kārļa Kundziņa jun. “Atmiņās” (“Mani tapšanas gadi”), ko izdeva LELDAAs apgāds 1968. gadā. Mācītājmājā ir plaša bibliotēka ar latviešu rakstnieku darbiem un daudziem pasaules klasiķiem, un sirsnīgā ģimenes atmosfērā te dzīve ir sasniegusi to ideālo stāvokli, kas atmiņās jaunajam Kundziņam vēlāk tēlojas “kā daļa no mūžīgās dzejas” (6. lp.). Dzejas valdzinājums jo agri sāk parādīties; labajam, daiļajam, patiesajam un svētajam te vislabākā augsne! Gatavojoties ģimnazijai, mājskolotāja — tēva kandidāta — vadībā viņš vingrinās Horātija un Ovidija lasīšanā; dabiski, ka jaunā, ideālistiski noskaņotā sirds atveŗas arī Šilleram un Gō-

tem, tā laika gara pasaule bez viņu ietekmes nemaz nebija domājama. Divi tēva kandidāti — Jānis Ērmanis un Ludis Bērziņš — “abi ar dzejnieka dvēseles stīgām” (41. lp.), ar savu personisko ievirzi un paraugu arī būs veicinājuši jaunieša dzejisko noskaņu. Tolaik Kārlim Kundziņam ir tikai 13 gadi, bet vēl 1960. gadā, rakstīdams “Ceļa Biedrā” veltījumu L. Bērziņam uz deviņdesmito dzimumdienu, K. Kundziņš atceras, ka viņa tēva kandidāts, kas parasti agri cēlies, no rīta pastaigas atgriezies mājās ne vien ar “mežmalā plūktajiem pirmajiem pavasaļa ziediem, bet arī ar rīta stundā uzmostām dzejas rindām” (CB, 1960. g. 7. nr., 101. lp.). Vairāk nekā viena cilvēka caurmēra mūža gājumā tas sen būtu varējis aizmirsties, ja arī audzēknī nebūtu skanējusi tā pati dzejas stīga, kuŗu viņš pamanījis savā audzinātājā! Un vēlāk, Tērbatas ģimnazijas laikā, K. Kundziņš ar kādu skolas biedru, ar kuŗu iznāk iet vienu ceļu uz skolu, ceļā savstarpīgi sacenšas, deklamējot no galvas veselus gabalus no “Fausta” vai Homēra (“Atmiņas”, 90. lp.). Iepazīstoties ģimnazijā tuvāk ar Puškina un Ļermontova dzeju — par spīti antipatijai pret agresīvo krievisko garu, pret rusifikāciju, kas uzmācās mūsu zemei un tautai — viņš iemīl arī šo dzejnieku vārsmas kā lielas dzejas paraugus. Grāmatā citētās abu dzejnieku tulkojumu rindas varētu būt arī Kundziņa darbs, tātad no pirmajiem Tērbatas gadiem, — bet tas ir tikai minējums. Kā jaunekļa dvēseli, izslāpušu pēc zināšanām, daiļuma un pilnības, ietekmē lielas, tīras dzejas apvāršņu atklāšanās, vislabāk citēt viņu pašu: “Nemaz nav iespējams pateikt, cik daudz skaistuma un gara veldzes bija paslēpts starp nedzīvajām rindiņām (t.i., dzejā — ref.), kad tās jauno garu ierāva savā maģiskajā lokā” (96. lp.). Vēlāk pieteicas jauna maiņa: Nīčše, Ibsens, Tolstojs u.c., kas uz ilgiem gadiem vairāk vai mazāk dominēs Eiropas gara pasaulē. Kundziņš pat nepalaiž gaŗām izdevību noklausīties lekcijas par Ibsenu Berlīnes universitātē, uz kurienu viņš dodas, kad Tērbatas universitāti nemieru dēļ uz laiku slēdz. Berlīnes laikā, blakus intensīvām studijām, Kundziņu saista arī tuŗienes bagātā teātra dzīve; par šo posmu viņš saka, ka Vācijā pa-

vadītie četri mēneši viņa garīgai attīstībai devuši vairāk, nekā to spētu vecajā Tērbatā toreizējos apstākļos pavadīti divi vai trīs gadi. "Lielo dzīves miklu" (lai atceramies vēlāko Kundziņa grāmatu ar līdzīgu nosaukumu!) bija pieteicies minēt jauneklis, kam dvēselē skanēja dzejas daiļuma brīnišķīgā atklāšanās. Cilvēka dvēseles svētnīcu — vārds, ko Kundziņš biežāk piemin savos rakstos — varbūt vajadzēja celt kā skaidras, tīras dzejas katedrāli? Varbūt, varbūt viņš bija aicināts būt par dzejnieku, lai tā vislabāk kalpotu savai tautai un cilvēcei?

Taču Kundziņa juniora pirmais iespējais darbs saistītā valodā mums zināms tikai 1918. gadā, tātad laikā, kad viņš iegājis jau pusmūžā un sasniedzis arī cienījamu izglītības un sabiedrisku stāvokli. Šis darbs ir no dziesmu grāmatas mums labi pazīstamais korālis "Cik varena ir pasaul's telpā, Dievs augstais, Tava godība" (127. dziesma). Tā parādījās dziesmu lapīnā, iespīestā Rīgas Sv. Jāņa draudzes Pļaujas svētku dievkalpojumam, kuŗā laikam būs piedalījies, vai to vadījis, Kārlis Kundziņš. Rakstā par mūsu jauno — tagadējo — dziesmu grāmatu, ko atrodam "Ceļa Biedrā" vēl pēc autora nāves, 1968. g. februāra n-rā, Kundziņš atceras, ka neatkarīgās Latvijas tapšanas laikā pirmoreiz dziesmu lapīnās parādījušās un ar lielu sajūsmu dziedātas vairākas dziesmas, ko vēl tagad draudze dzied no sirds, piem., L. Bērziņa "Kungs, līdzī nāc, nakts rīta staros gaisa" un "Pīlnas rokas paceldams", J. Ērmaņa "Cēli kā dzimtenes dievnamī" un "Dievs, sargi mūsu tēvu zemi" un vēl citas. Minētā Kundziņa dziesma, cik zināms, radusies Siguldā, autoram raugoties no kādas augstas vietas uz Gaujas ieleju. Nav mums iespējams salīdzināt, vai teksts dziesmu lapīnā bijis gluži tāds pats, kā tagad lasāms dziesmu grāmatā; varbūt vēlākajos gados, turpinot strādāt un sacerējot arvien jaunas baznīcas dziesmas, autors to ir pārveidojis, un tagad tā tātad laikam ir lasāma citā redakcijā. Dzejnieku darbos, vispār, tas nav nekas neparasts; arī Kundziņam tā ir slīpētas un labotas vairākas dziesmas un dzejoļi, piem., korāļi, kas uzņemti jaunajā dziesmu grāmatā. Kundziņa rokrakstos, ciktāl tie saglabājušies, šim pro-

cesam var vēl zināmā mērā izsekot; tas būtu interesants temats, bet iedziļināšanās tajā pārsniegtu šī raksta apveidus. Lai kā, korālis, neapšaubāmi, liecina par veiksmīga rakstītāja roku, tas ir nobriedis dzejas darbs; grūti iedomāties, ka Kundziņam tas būtu pirmais. Vai viņš pantos nemēģinājās skolnieka gadus, varbūt jau mājās, Smiltenes pastorātā? Tikai itin stingra paškritika un visur pazīstamais un cienījamais Smiltenes Kundziņu dzimtas vārds viņu atturējis no pārāgas publicēšanās mēģinājuma. Ir gluži dabiski, ka tas, kas mīl dzeju — un Kārlis Kundziņš to allaž par sevi ir apliecinājis — mēģina arī pats tajā izteikties; vai šai gadījumā lai būtu citādi?

Savās "Atmiņās", uz kuņģam jau atsaucāmieš, Kundziņš junioris norāda, ka pārtulkojis vāciski Andrieva Niedras "Zemnieka dēlu", kad tas parādījās 1902. g. "Pēterburgas Avīžu" literārajā pielikumā. Spriežams, ka tulkojumu Kundziņš veicis tūlīt pēc iespēšanas vai nedaudz vēlāk. Viņš pats par to saka (112. lp.): "Šis stāsts mani toreiz tā bija saistījis, ka vaļas brīžos to pārtulkoju vācu valodā." Liekas, ka tulkojums palicis neiespiests, lai gan Andrieva Niedras cits darbs, romāns "Liduma dūmos", savā laikā ir tulkots un uzņemts Rīgas vācu laikrakstā. Ja šis Kundziņa tulkojums toreiz parādītos atklātībā, viņš jau 19 vai 20 gadu vecumā būtu sācis publicista gaitas, un, varbūt, tas viņu spārnotu un aicinātu pievērsties rakstniecības darbam. Latviešu presē jau darbojās mācītāji, kam bija vārds šinī nozarē. Bez Andrieva Niedras, par kuņģu šeit runājām, Vilis Olavs tieši tai laikā bija "Pēterburgas Avīžu" redaktors, Pārstrauts bija pazīstams ar saviem rakstiem literātūras jautājumos un Jelgavā Pavasaŗu Jānis (J. Veismanis) ar ļoti vispusīgu publicistisku darbu. Un samērā neliela laika atstarpe šķīra no mācītāja, kas reizē arī bija ievērojams rakstnieks — Juŗa Neikena († 1868), kuŗš tautā joprojām dzīvoja ar saviem stāstiem un savas personības piemiņu.

Jau līdz 1918. gadam, mums zināmā pirmā korāļa iespēšana, Kundziņam ir publicēts nedaudz isāku un gaŗāku rakstu periodikā, latviešu un vācu valodā, viņš arī bija kūmās stāvējis kādas ti-

cības mācības grāmatas tulkojumam un devis tam savu ievadu (M. Paula, "Vairāk sirsnības", 1911. g.). A. Veinbergs, no kuŗa sastādītās bibliografijas "Ausekļa" 1953. g. Kundziņam 70 mūŗa gadu atcerē izdotajā grāmatā vadāmieŗ, norāda, ka minētais ievads ir pirmais K. Kundziņa iespiestais darbs. To grūti tagad pārbaudīt, kaut nav iemesla tiŗām apŗaubīt bibliografijas sastādītāja apŗalvojumu, kas laikam nebūŗ parādījies gluŗi arī bez Kundziņa ziņas. Acīm redzot, agrāku liecību par Kundziņa dzejas daiŗradi trūkst, un kā Kundziņā veidojās dziesminieks un literāts, kas no dzejnieka fantazijas lidojuma ieraudzija dienas gaismu un kas — aizņemoties Friŗa Bārdas vārdus mazliet citādā sakarā — "krūtis dzimis", palika "krūtis ar miris", to mūŗu mīļais audzinātājs un archibīskaps paņēma sev kapā līdz. Viņa dzives laikā, diemŗēl, nepaguvām par to painteresēties; nu ir par vēlu!

Kas no Kāŗļa Kundziņa dzejas mums mantojumā palicis, gandrīz viss sakrāts un sakopots "Dieva stundā" — LELDAAs apŗāda 1970. gadā izdotajā krājumā. Tas satur 58 dzejoļus un garīgas dziesmas jeb korāļus, ieskaitot 10 no Dziesmu grāmatā iespiestajiem. Vienpadsmitā Kundziņa dziesma dziesmu grāmatā — kas "Dieva stundā" nav uzņemta — faktiski sastāv no viena panta, kuŗŗ piedzejots klāt, laikam grāmatu emendējot, Alūksnes prāvesta Oto Fr. P. Rīla dziesmai resp. viņa sākuma pantam — "Svēta svēta ir šī diena" (193. nr.). Rīla korālim iepriekŗējā dziesmu grāmatas izdevumā bijuŗi seŗi panti, 5 tagad atlaisti nost. Kundziņŗ deŗis dziesmai īsti "kundziņisku" izskaņu, tomēr tā nekontrastē ar atstāto Rīla pantu. Nav jau nekas neparasts, ka vienā dziesmā apvienoti panti, kam sacerētāji daŗādi, vai arī tulkoŗānā piedalījuŗies vairāki dziesminieki, katrs ar savu pantiņu. Neskaitot 193. dziesmu, mūŗu dziesmu grāmatā ir kādas piecas dziesmas, kas ir divu autoru darbs (starp citu, vai esam ievērojuŗi, ka tādas ir visas trīs dziesmas, kas sākas ar "Ak tu priecīga, Ak tu svētīga" un ko dziedam trīs lielajos svētkos?). Kādu astoņu dziesmu tulkoŗānā mūŗu dziesmu grāmatā — katrs ar saviem pantiem — arī piedalījuŗies pa divi autori, vai arī tās ir divu vai vairāku tulkotā-

ju kopdarbs; gar pieciem strādājusi emendācijas komisija — varētu teikt, ka šie tulkojumi ir viņas kolektīvs veikums. Dziesmu grāmatā mums uzņemti veseli astoņi Kundziņa tulkojumi; viens no tiem veikts kopā ar E. Ķiploku, diviem līdztulkotājs no agrāka laika ir K. L. Kēlbrants, t.i., pamīšus vecākajam Kēlbranta tulkojumam nāk jaunākie — Kundziņa tulkotie — panti. Kundziņa dziesminieka dāvanas sevišķi parādās 265. un 332. dziesmas tulkojumā; abu to autori viņam ir arī tuvi — Cincendorfs un Gerharts. Kundziņš kā viens no pirmajiem ir ķēries arī pie angļu autoru tulkošanas (224. un 333. dz.). Angļu valodu viņš prata jau Latvijā. Vēlreiz, skaidrs ir: ko lasām dziesmu grāmatā un “Dieva stundā”, nav viss, ko Kundziņš publicējis vai ko viņš uzrakstījis. Par to “Dieva stundas” sastādītājs Edgars Ķiploks izsakās: “Esmu pārliecināts, ka dzimtenē palikuši vēl daudzi citi Kundziņa dzejoļu rokraksti” (91. lp.). Varbūt kādam no šo rindu lasītājiem arī zināms kāds Kundziņa korālis — kādā dziesmu lapiņā vai biļetenā, vai citur — kas palicis ārpus krājuma? Tie visi būtu apzināmi un, ja ne citādi — publicējami “Ceļa Biedrā”. Ar šādu varbūtību jāreķinās, jo autors savus sacerējumus tik rūpīgi laikam kopā nav vācis; “viņš sevi neuzskatīja par dzejnieku”, kā atrodam izdevēja piezīmēs “Dieva stundai”. Zināms, Kārlis Kundziņš savā dzīvē bija un palika vispirms Dieva vīrs un Dieva vārda kalps no zinātnieka katedras un draudzē un baznīcā, bet viņš šai laukā kalpoja arī ar dzeju. Ja Kundziņš nemeklēja sev dzejnieka daudzinajumu, tad tāpēc, ka viņš bija liela personība, kam nav vairs vajadzīgs sevi izcelt vai radīt ievēribu. Kam pats Dievs ir devis dziesminieka dāvanu un kas to arī kā dāvanu saņem un lieto, vai tas nedzied spontāni un brīvi, “kā putniņš zaros” — aizņemoties vācu dzejnieka pazīstamos vārdus — nebēdādams un nedomādams par savu personu? Pats Kundziņš par savu dzejošanu domājis pavisam pieticīgi, sakot: “Tas bij tikai bērnu prieks, Nevis mūža pļauja” (“Dieva stunda”, 7. lp.). Kāds apbrīnojams “bērna prieks”! — šis rindas mums tūlīt sauc prātā mūsu Kunga un Pestītāja vārdus: “Ja jūs netopat kā bērni, jūs nenāksit Dieva valsti-

bā!” (Mat. ev. 18,3). Jā, varbūt dzejnieks — tāpat kā bērns — redz pasauli jaunām acīm!

“Dieva stundā” atrodami darbi sacerēti laikā no 1918. gada līdz mūža pēdējiem gadiem (varbūt kāds jau agrāk, piem., tā pati himniskā dziesma “Cik varena ir pasaul’s telpā”). Kur droši zināms, krājuma sakārtotājs ir pievienojis datumu vai vismaz gadu, bet daļai to vairs nevar droši noteikt. Šo rindu autoram uzglabājusies K. Kundziņa 1967. g. martā rakstīta vēstule; no tās hronoloģiskās ziņas var mazliet papildināt. “Rīta gaisma svētā” (Dz. gr. 309. nr.; “Dieva stundā” 22. lp.), kā vēstulē teikts, “sacerēta jau dzimtenē (ar labojumiem), sakarā ar Ģimenes dienas uzņemšanu mūsu Baznīcas kalendārā”. “Jūs, brāļi, no zemes vistālākām malām” (Dz. gr. 184. nr., “Dieva stundā” 47. lp.) “radusies pašierosmē, kad sākām ar daudziem izceļotājiem izklīst pa visiem kontinentiem”. Beidzot: “Tu, kam visa vara” (Dz. gr. 80. nr., “Dieva stundā” 78. un 79. lp.) “radusies pēc emendācijas komisijas ierosmes, kas aizrādīja, ka nav nekādas jaunas dziesmas, Jēzus paaugstināšanu (debesbraukšanu) daudzino vai paužot”. Var piezīmēt, ka “Ceļa Biedrā” pēdējais Kundziņa korālis — pirmajiem Eiropas latviešu dziesmu svētkiem veltītais “Lai dziesma mūžam nenodzīst!” (Meld.: “Mans Dievs, es Tevi slavēt sākšu”; “Dieva stunda”, 80. lp.) — parādījās 1964. g. novembra n-rā, bet Kundziņš rakstus CBiedram turpināja dot līdz 1967. g. vasaras sākumam, līdz savai pēdējai slimībai; protams, ne visi raksti bez izņēmuma būs gājuši uz CBiedru. Līdz 1967. gadam Kundziņš arī ļoti rosīgi piedalījās emendācijas komisijas darbā, kuŗa sagatavoja jauno dziesmu grāmatu (sk. arī viņa sākuma vārdus Dziesmu grāmatai). Pats garīgs dziesminieks būdams, viņš bija īsti piemērots arī šim emendatora un dziesmu redaktora darbam, kuŗā dzejas veterāna Kundziņa līdzdarbība — blakus Ludim Bērziņam — ir ar paliekamu nozīmi. Šleiermachers ir kādreiz teicis, ka dziesmu grāmatas mūžs esot 50 gadi; vai mūsu jo steidzīgajā laikā viņa vērtējums nav jārevidē, ir cits jautājums. Visādā ziņā emendācija ir ļoti nozīmīgs darbs, un tās iznākums var ietekmēt

draudzes teoloģisko un himnoloģisko domāšanu uz ilgiem laikiem. Ir teikts, ka dziesmu grāmata atspoguļo kādas tautas un laikmeta reliģiozitāti, tās teoloģiskos uzskatus "tautas līmeni", dziesmu grāmata esot "īstā reliģijas grāmata". Kur ir laba dziesmu grāmata, un kur to lieto labi draudzē un mājā, tur aug arī laba Dieva draudze. Pie tam liela un laba dziesma ir tā, kas "pāriet" draudzē, ieskan tai sirdī, kļūst dzīva tajā, ko draudze "adoptē", kas "kļūst par draudzes īpašumu" tādā mērā, ka autors pats aiz tās pat it kā pazūd [vācu baznīcvēsturnieka L. Čarnaka (Zscharnack) vārdi]. "Taisītas" dziesmas der maz, jūtīga dvēsele tās noraida, ar tām draudze īsteni nevar Dievu pielūgt, teikt un slavēt. Kārlim Kundziņam nav "taisītu" korāļu, viņš vispār ir vairījies no tādas dzejas. Tā ir viņa lielā priekšrocība; tā dzied dziesminieks no Dieva žēlastības. Tam arī nekas nav mākslīgi jāizgrezno un jākomplicē, pietiek ar to, ka viņš ir īsts — īsts pret sevi un Dievu. Lidz ar to saprotams Kundziņa ārēji vienkāršais rakstīšanas veids, atskaitot mazus izņēmumus. Kundziņam saturs ir bijis nozīmīgāks par formu.

Šo rindu rakstītājam šķiet, ka jau Kundziņa pirmajā korālī (dz. gr. nr. 127, "Dieva stundā" 11. lp.) in nuce ir iekšā liela daļa viņa vēlākās dzejas pasaules atainojuma. Nāk prātā, ja Annai Brigaderei ir raksturīga "Dieva, dabas un darba" trijotne, Kundziņam daba, pareizāk Dieva radītās dabas un pasaules neaptveramo plašumu atklāšanās, ir nepieciešams komponents visuma Radītāja teikšanai un slavēšanai dziesmās un himnās. Pie tam Kundziņam sirds teic, ka slavēšanai jāiet roku rokā ar pielūgšanu, un tā viņam, piem., 137. dziesmā, "Dieva stundā" 57. lp., padevies uzrakstīt lēti neaizmirstamos vārdus: "lai ... sirdis par lūgšanu kļūst ...!" * Lūgšanai mūsu dziesmu grāmatā zinām dažu skais-

* Tuos šeit pie 1. panta teksta, kā tas vispirms iespiests CB 1960 g. 5. n-rā un pēc tam Dziesmu grāmatā (137. nr.). kuŗas emendācijā šī korāļa autors pats piedalījās. "Dieva stundā" 4. rindā vārds "sirdis" parādījies vokātīvā un zaudējis ar to savu īsto domu.

tu un sirsniņu apzīmējumu vai salīdzinājumu, bet ar tik varenu inspirācijas lidojumu — kur sirds jau pārvēršas lūgšanā un cilvēks pats vairs nav nekas cits kā tīra Dieva pielūgsmē — to un tā, šķiet, mums nav teicis neviens cits kā Kārlis Kundziņš. Lai nebūtu pārpratumu, runa pavisam šeit nav par mistisku “saplūšanu” ar Dievu, “izkušānu” Viņā; te lūdzējs tikai vēlētos identificēties ar savu lūgšanu, ne Dievu; varbūt varam arī teikt, izliet sevi pilnīgā, ideālā lūgšanā. Kāda “unio mystica” nepavisam nesaietos ar Kundziņa dzejas ievirzi, ar viņa teoloģiju; vispār tā laikam nav latvieša dabā; pat Dziesmu grāmatā atrodamajos Gerharda Terstēģena un Johana Šeflera korāļu tulkojumos vai latviskajos atdzejojumos — šos abus, kā zināms, skaita pie 17./18. g. simt. vācu mistiķiem — tikai ar īpašu meklēšanu varbūt varētu atrast kādas šķietamas misticisma pēdas. Skaistajā Terstēģena dziesmā “Dievs ir jūtams klātu” (“Gott ist gegenwärtig”) oriģināla “Ich bin in dir, du in mir, laß mich ganz verschwinden, dich nur sehn und finden” ir atšķaidījies uz: “Kad Tu man, tad man gan: Pats lai visai zūdu, Tevi vien lai jūtu!” (dz. gr. 92. nr.), bet tas arī ir viss.

Kundziņam dabas pārdzīvojums un Dieva pielūgsmē un slavēšana tātad iet roku rokā. Varbūt tas ir latvietim raksturīgi; tas ir ierakstīts arī Kundziņa sirdī un nāk līdz ar ģimenes pavarda siltumu, “bērnu dienu brīnumu svētu”, no vecāku mājas, kur “visapkārt baltas rozes zied” (citāti no dzejoļa “Atmiņu tēli”, “Dieva stundā”, 55. lp.). Septiņdesmit piecu gadu vecumā uzrakstītajā, savām jaunajām dienām veltītajā atmiņu grāmatā viņš atceras, kur pie mācītājmājas vārtiem kuplojuši ceriņu krūmi baltiem un mēļiem ziediem, kur brangā Zauskas priede, varbūt tikai viņam un kādam retam smiltenietim vēl pieminama, ar savām mizā iecirstajām maģiskajām senču zīmēm vilinājusi tās izpētīt (6. lp.). Jau minētajā atmiņu dzejolī, kas ir veltījums brālim Paulam, aizgājušajam bērnu dienu sapnim un iemiļotajiem dzimtenes dabas tēliem uzcelts neaizmirstams pieminēklis. “Salds ir dabas noslēpums”, viņš saka reiz savu dzejnieka gaitu sākumā, 1919. gadā (14. lp.). Zīmīgi, ka

Kundziņam tas ir "salds" (un šim "saldam noslēpumam" paralēlē atbilst "saldas ilgas"! — kas labi saskan ar viņa personību un pārlicību, citādi te varbūt varētu meklēt arī kāda reminiscenci, kam sakars ar Gōti, kuŗu Kundziņš bija lasījis un iemīļojis no jaunības. Gōtes rakstos dabai ir liela nozīme, dabu viņš skata allaž sakarā ar mākslu — "tās vairās, savstarpēji bēgot, bet, iekāms aptveŗam, jau ir viena otru atraduŗas". Kundziņu varēja arī tas saistīt, ka Gōtem dabas vainagojums ir mīlestība un tikai mīlestībā iespējams tai pietuvoties, — bet noslēpums paliek. Tā sauktajam "modernajam cilvēkam", kas paradīs uz dabu skatīties kā uz pakundzēŗanas un izmantoŗanas objektu, šī pieeja ir zudusi. Gōte domāja, ka mēs gan nepārtraukti uz viņu iedarbojamies, bet patiesībā mums nav varas pār dabu.

Kundziņa dzeja sprēgāt sprēgā no dabas gleznām un metaforām, paceltām pārzemes lielumā, "kur skaistums (jau) sastopas ar mūŗību" ("Ap lielo dzīves mīklu", 198. sek.). Ko citā vietā, "Lai kos un likteņos" (151. lp.), viņš teicis par savu dabas un Dieva izjūtas tuvību, varbūt, uz mums runā visskaidrāk: "Dzimtenes birztalu, upju un ezeru balsis, puķēm nokaisītās plāvas un grāvmāles, debeszilgmē peldoŗie mākoņi un viņu dzidrais spoguļojums zilajos ezeros, viss tas kopā ir viens no visiespaidīgākiem veidiem, kā mūsu dzīvē ienāk mūsu tēvu Dievs, un spirdzinoŗas straumes no šīs Viņa atklāŗsmes ir plūduŗas un vēl joprojām plūst pār mums visiem." Šo vārdu patiesībai piemēŗs Kundziņa dzejā nav tālu jāmeklē: jau pirmajā viņa dziesmā no "rīta saules zelta stariem" Dieva "eņģēļi gaismas drēbes auŗ" (11. lp.). Mēģinot kaut cik izteikt, cik svēts ir Kristus vārds, viņš saka, ka tas viņam "kā tūkstoŗ saules mirdz" (16. lp.), un, aizvestos pieminot, viņš lūdz Dievu, lai Dievs tiem "kā gaiŗa saule spīd" (23. lp.).

Bet arī "mazās lietas" viņam kalpo Dieva slavas izteikŗšanai un nepaliek nepamanītas ārpus dzejnieka skaistuma izjūtas. Viņš priecājas, ka ar Dieva svētību "it klusi jauni asni dīgst" un "koki jaunās lapas raisa" (11. lp.). (Jeb salīdzināŗsim: "Vai nav Dieva brīnums svēts sēklas grauds, kas zemē sēts?" — 39. lp.). Mazā

ieviņa viņam “balti ziedošu sveicienu nes” (20. lp.). Pamanīts ir arī tepat piemājas “zaļais lapu prieks” (48. lp.) — skaista metafora, par kuŗu Kundziņu varētu apskaust ikviens dzejnieks. “Pie-saulē, aiz kalna, balta puķe zied”, viņas “skaidrā acs” raugās “saulē tik un zvaigznēs”, un arī dzejnieks vēlētos, kaut viņš spētu “kā šis baltais zieds pāri zemes tumsai gaismā pacelties” (27. lp.). Šai baltajai puķei gribam nolikt blakus “balto Kristus rozi”, kas kā Dieva brīnumstāds izaug “no ikvienas sāpju vāts” (49. lp.). Tā, zināms, nav kādas botaniskas sugas apzīmējums, ne tā ir kur Bībelē pieminēta puķe, kaut salīdzinājumam varētum mēģināt arī lūkoties pēc kāda prōtotipa Palestīnas flōrā. Taisni Kristus rozi mēs gan neatrastum; arī tās puķes, kuŗas Jēzus min tur augot laukā, nav rozes, bet “lilijas” (Lūkas ev. 12,27). Tad vēl, varbūt, varētum saukt prātā “zelta rozi”, kas ir ļoti augsts apbalvojums, kuŗu pāvests kopš 10. vai 11. g. simt. piešķir sevišķos gadījumos. Mūsu sa- karā interesantāk atcerēties, ka Dante paradīzē (“Dievišķīgajā ko- mēdijā”, Paradīzes 31. dziedājumā) redz “baltas rozes veidā”, tiešā Dieva un Marijas (arī savas Beatričes) tuvumā, “tos svētos, kas uzvarējuši” un nu Kristus klēpī mīt debess godā. Tikai tāda roze — kā Dieva zieds — varētu gandarīt mūsu sāpju sirdi, ziedot “laikā vēl un mūžībā”. Kundziņš apmēram to pašu domu, tikai vienkāršāk, izsaka tā, ka Dievam ir jāienāk mūsu “paspārnē”, t.i., dzīvē un ģimenē — ja gaidām, lai “mums siržu dārzos puķes zied” (88. lp.).

Vēl no puķēm Kārlis Kundziņš — gan tikai vienreiz, bet ar savu īpašu nozīmi, mazliet rezignēti apcerēdams, kas varētu būt viņa mūža “alga”, kad kādreiz būs jāšķiŗas — min baltās asteres (“Šķi- ņoties”, 68. lp.), šis mūsu dzimtenē jau uz rudens pusi ziedos plauk- stošās puķes. Astore ar savu it kā mazliet skumjo skaistumu nav tik reta puķe mūsu dzejnieku vārsnās, Aspazijai ir pat dzeju krā- jums, nosaukts vārdā “Asteŗu laiks”. Ka Kundziņam tās ir baltās asteres, ko viņš grib paņemt līdz sev mūžības ceļā, nav nejaušība. Vārds “balts” bieži figurē viņa dzejā; viņam ir pat “balti ziedošs sveiciens” (20. lp.), “nedzirdamiem soļiem atnāk sapnis balts”

(48. lp.), atmiņās no bērnu dienām pieminams “balts miera nams” — Smiltenes mācītāja māja, kuŗā viņš audzis un baudījis bērības laimi svētītā ģimenē (54. lp.). Aizgājušos draugus viņa acs skata citā saulē “baltā staru vainagā” (61. lp.), un “pret zvaigznēm ceļas” un “mirdz svētnīca balta”, “kā aizsaules brīnums tā laistās un zib” (47. lp.). Tikai zelta krāsa — “zelts”, “zeltains” — Kundziņam vēl vairāk iemīļots vārds, kas 88 lappusēs atrodams 19 vietās, jau pirmajā mums pazīstamajā korālī četras reizes (11. lp.). No bērības rītiem viņu pavada “zelta vālodze” ar savu zvanu; bez diezgan aprastām gleznām, kā “zeltīti graudi” vai “saules zelts”, bez epiteta “zelta augļi”, ko uz vietas nomaina metaforiskais “augļu zelts” (ar skaistu iejūtu rakstītājā dzejolī “Mīļajam mūža draugam”, 66. lp.), Kundziņš savā ticības apliecināšanā korālī teic “Dieva gaismas šķīsto zeltu” (16. lp.), vēl citā vietā (13. lp.) viņš izteic lūgumu, “lai par jaunu skaidrību mums stāsta Tavu (t.i., Dieva) zvaigzņu mūžam šķīstais zelts”. Mūsu aizgājušie mīļie mūs svētīs no savām aizsaules tālēm, lai “dvēsele zelts” mums nesarūs (56. lp.). Kundziņš runā pat par “ciešanu zeltu”, no kuŗa ir celta “baltā svētnīca”, ko jau pieminējam un par ko pasaules jaunumam nav vairs varas. “Tur dvēsele laimi un atpūtu baudīs: Dievs pats būs pie viņām...” (47. lp.). Mēs atgādināmieš Pēterļa 1. vēstules 1,7 vārdus: “Lai jūsu pārbaudītā ticība, kas ir daudz vērtīgāka nekā iznīcīgais zelts, kas taču ugunī tiek pārbaudīts, izrādītos teicama, slavējama un godājama, kad Jēzus Kristus parādīsies!” — Krājiet sev šo ciešanu zeltu!

1962. gadā Čikāgā mirušai rakstniecei Līdijai Pērļupei rakstā par Jāni Poruku ir vārdi par “mierīgo skaistumu, kas piemīt dabas norisēm” (“Ciānas Vēstnesis”, 1958. g. 6. nr.). Pamatoti to var attiecināt arī uz Kārļa Kundziņa dzeju, kuŗā nepretenciōzi “parādību klusais skaistums koncentrēts kādā poētiskā tēlā”. Dabā Kundziņam “spirdzinājas dvēsele” (14. lp.), tā viņa skatienu ievirza optimistiski, pāri laiku mūžīgajām maiņām pasaulē un cilvēcē, kur ikvienam mums “ir Glābējs un Draugs” (“Jaunatnes dziesmā vasarai”, 50. lp.). Tad viņš arī trimdā un pieaugošā vecu-

mā (1954. gadā) var izsaukties: “Cik pasaule skaista! Sveic mežs mūs un lauks, Ik puķe mums māsa, ik koks mūsu draugs”. Kundziņš arī mūsu daudz cietušo tautu salīdzina ar koku, un Ģimeņes dienai veltītājā korālī, 22. resp. 73. lp. (sk. arī Dz. gr., 309. nr.), viņš jau 1939. gadā uztic Dievam lūgumu: “Liec, lai mūžam zaļo Mūsu tautas koks!” Tam ir labs Svēto Rakstu pamats: jau pirmajā psalmā dievbijīgais ir pielīdzināts “kokam, kas stādīts pie ūdens upēm, kas savus augļus nes savā laikā un kam lapas nesavīst. Viss, ko viņš dara, tam labi izdodas” (3. p.). Bet vai! tam kokam, kuŗš nenes labus augļus, tas “top nocirsts un iemests ugunī” (Jēzus vārdi Mat. ev. 3,10). Kad “tūkstošus paņēma tumšais kops bezprāta mokās” (43. l. p.) un kad šis laiks kļuvis par tādu, ko “grūti saprast, vai tam ir labums kāds” (36. lp.), kad “tumsības spēki mūs posta un spaida”, no pašām dvēseles dziļēm Kundziņam raisās izmisuma jautājums: “Vai gan uz mūžiem zust latviešu tautai, nīcības skautai?” (51. lp.). Bet cik raksturīgi: dziesma — lūgšana — visam par spīti sākas ar Dieva teikšanu un slavēšanu un beidzas ar uzticības apliecinājumu svētajam Pestītājam, liekot bēdās bezbailīgu cerību uz Viņu; tā ir ietērpta slavinājuma un ticības apliecināšanas logatā un bez tā nebūtu domājama. Vēl raksturīgi: autors savu goddevību un paļāvību uz Dievu izteic, uzrunājot Viņu kā mūsu tautas Vairogu, vārdā, ko ticīgie pazinuši kā sava Dieva apzīmējumu kopš gadu tūkstošiem. Psalmu dziesminieka leksikā šis vārds atkārtojas vismaz 15 reizes; raksturīgākā vieta viņam varbūt ir tā, kuŗā Dievu viņš nosauc par “sauli un vairogu” savai tautai (84, 12). Bet jau apsolījumā Ābrāmam, ka tā pēcnācēji būs kā zvaigznes pie debesīm, Dievs sevi apzīmē par Ābrāma sargu un vairogu (1. Moz. 15,1). Kundziņš ir zinājis, ko viņš grib izteikt, izvēlēdamies savā aizlūgšanā par mūsu tautu vairoga apzīmējumu Dievam. Paviršam lasītājam, kam tas paietu gaŗām, nez vai atvērtos Kundziņa dziesma tās dziļumā un himniskajā pacilātībā.

Līdzīgi iekomponētas tautas sāpes Dieva slavinājumā korālī, ko autors veltījis archibīskapam T. Grīnbergam tā 90. dzimšanas

dienā (57. lp. resp. Dz. gr. 137. nr.). Koncentrisku četru pantu saslēgumā te parādīts, cik daudz ir pārliecinošu iemeslu mums kā tautai — un arī katram pašam par sevi — teikt un slavēt Dievu. Šai slavēšanā autors savij mūs kopā ar visumu — zemi un debesi; Dievu godinot, arī kalni un lejas lai tērpjas “viskrāšņākā rotā”! Te Kundziņam ir padevies Dieva slavinājums, kas tuvojas Psalmu dziesminieka nemirstīgajam “Alelūja”, kuŗu viņš izteic, piem., 148. psalmā. Tā ir arī saprotams, ka nav salaužama Kundziņa ticības pārliecība. Lai arī ciešanās “dažbrīd prāts . . . mulst” (citā vietā — “Spaidu darbos notiesātais lūdz Dievu”, 77. lp.), viņš uz savu jautājumu, vai Dievs ļautu nogrimt mūsu tautai, korāli atbild ar četrkārtēju: “Slavēsim Dievu!” “Kaut sāpes un bēdas spiež tautu, Naidnieks kaut trako, lai postītu, šķeltu un grautu, Stipra kā klints Mūžam zels ticīgo ģints”! Šo un iepriekš minēto Kundziņa himnisko dziesmu gribas skatīt tiešā Lutera himnas “Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils” tuvumā, tikai turpat 450 gadus vēlāk. “Tu stiprais Dievs, mēs Tavi ļaudis esam Un smago krustu pacietīgi nesam” — Kundziņš dzied Otrā pasaules kaŗa beigu dienās, uzlidojumu briesmās un nezināmas nākotnes priekšā. “Liels ir Tavs spēks un svēta Tava vara”, tāpēc viņš spēj ticēt arī tur, kur citādi cilvēks, uz savu prātu un spēkiem vien paļaudamies, ticēt vis nevarētu. Piesaukdams Dieva “stipro elkonu”, viņš lūdz: “Liec arī mums šo Tavu spēku matīt, Liec sauli skatīt!” (33. lp.). Dieva “stiprais elkon(i)s” nav fantazija, tas ir reāls spēks, gaŗā jo gaŗā vēstures laika tecējumā pārbaudīts, kopš Dievs ir saviem ļaudīm par palīgu. Jaunajā Derībā Dieva varenos darbus, ko Viņš darījis “ar savu elkoni”, teic Marijas slavas dziesma — “Magnificat”. “Viņš varenos nogāzis no augstiem troņiem un paaugstinājis zemos!” (Lūkas ev. 1,51 sek.). Un Vecā Derība mums stāsta, kā Dievs ar savu “izstiepto roku” resp. elkoni atbrīvo jau no Ēģiptes verdzības (2. Mozus gr. 6,6).

Kundziņš ir tik dziļi iesakņots tautā (un ģimenē), ka bez tām viņam arī nebūtu savas personiskas dzīves un laimes. Savus uz-

skatus par to viņš izteic, starp citu, problēmu risinājumu grāmatā “Ap lielo dzīves mīklu”. “...ceļš uz dzīves pilnību, it sevišķi uz tikumisku pilnību un veselumu, iet caur ģimeni” (K.K. retin.; 80. lp.). Kultūras dzīves sakne, tautas un cilvēces pirmkopums viņam “simbolizējas svētajā trijotnē: tēvs-māte-bērns” (78. lp.). Viņš ļoti mīl savu ģimeni, un caur to viņam tuva un mīļa ikviena latvju ģimene, ikviens bērns un jauniešs, ar kuŗu viņu savedusi dzīve skolā vai mājā. To viscaur redzam Kundziņa rakstos un grāmatās, arī viņa dzejā. Bet viņam arī nav nekādu illūziju par grūtībām un kārdinājumiem, kas jāpārvar jaunietim un jaunietai, staigājot dzīves ceļu, un tādēļ viņš lūdz Dievu: “Tik maz ir mirkļu maigu Un sāpju ir tik daudz: Tēvs, neslēp savu vaigu, Kad bērns pēc Tevis sauc!” (17. lp. resp. 273. dz. Dz. gr.). Kuŗa jaunatnes iesvēte iedomājama bez varenā korāļa, kam “Dieva stundā” dots virsraksts “Gaitu sākot” (18. lp.) un ko mēs Dziesmu grāmatā atrodam ar 195. numuru (“Augstais Dievs, mēs pielūdzam”)? “Dienu, ko Dievs tev dod” (24. lp. ar virsrakstu “Dieva dotās dienas”) un “Cik Dievs man mūža dienu” (26. lp.). — Dziesmu grāmatā ar 285. un 366. nr. — pieder pie mūsu dziesmu grāmatas “dzelzs inventāra”, tāpat kā “Rīta gaisma svētā” [22. lp. (sal. 73. lp.), Dz. gr. 309. nr.], ir neatņemama dziesma Ģimenes dienai, tai arī īpaši rakstīta. Šūpulītis (deminutīvs, ko citādi Kundziņš lieto diezgan atturīgi!) ar mazo bērnu, mātes vaigs pār to, tēva skatiens, dzimtās mājas jaukums — un mūsu tauta, kam jāizaug kā mūžam zaļojošam kokam! Vai jaunatnes lāpa degs gaišāk par tēvu aizdedzināto? (“Ap lielo dzīves mīklu”, 219. lp.) Šis novēlējums ir kā svēts mantojums, ko Kundziņš grib nodot nākotnei. Par to domājot, viņš “Jaunatnes dziesmā vasarai” aicina: “Šurp, draugi, mūs saule un vasara sauc! Vēl esam tik jauni, vēl sapņu tik daudz!” (50. lp.). Saites, ko viņš vijis ar jaunatni, darbodamies ilgus gadus tautas audzināšanā, ir īstas sirds saites, vai citādi arī viņa jaunatnes dziesmas piederētu pie visskaistākajām mūsu dziesmu grāmatā? Viņš tic savas tautas ētiskajiem spēkiem un tic jau-

natnes spējai celties skaidrībā: “Ja aplauzts kociņš var atkal zelt, Pret debesīm zaļos zarus var celt, Teic, latvju meita, latvju dēls, Tu tautas prieks un sapnis cēls, Vai tu to nespēsi arī?” (21. lp.). To viņš saka, iedomādam, ka “nav skaistāka simbola dzīvības krāšņajam plaukumam kā zaļš, plaukstošs koks” (“Laiki un likteņi”, 152. lp.). Šī koka sakne ir ģimene, un maza tauta ir kā lie-la dzimta. Viņam gauži sāp, kad “ķermis grauž koka sakni” — tautas ētiskie spēki mazinās (turpat), uzvar “vienas dienas morāle”. Poruks tēvijai kādreiz dziedāja: “Es ciezdams tevi mīlēt mācījos”, Kundziņu tautas sāpes posta laikā jo vairāk sakala ar savu tautu. Viņš atkal un atkal par to lūdz Dievu, kā dzejolī “Ģimenes dzīves svētība” (88. lp.): “Lai Tavās pēdās tauta zied Un, zeldama, Tev slavu dzied!” Varbūt šīs pārdomas varam nobeigt ar vārdiem, kas, iespējams, visdziļāk atklāj viņu kā ticīgu cilvēku un reizē kā patriotu — ar sešām beigu rindām dzejolī “Spaidu darbos notiesātais lūdz Dievu”: “Ak Tēvs, lai likten’s man ir kāds, Ne mans, bet Tavs lai notiek prāts. Man nebūs grūti bojā iet, Ja mana tauta laimē zied Un jaunā svētā mirdzumā No kapa celsies Latvija” (76./77. lp.).

Jaunā un svētā mirdzumā? Tas, kas būtu lielais, nemirstīgais ideāls tautai un ikvienam cilvēkam — vai tas ir sasniedzams, sas-niedzams jau šeit virs zemes? Arī Kundziņa — sevišķi jaunības dienās — mīlētais un apbrīnotais Gōte nevar Faustam iedot rokā pašatpestīšanas spēku, bet pestīšana viņu glābj no augšienes, no ci-tām sfairām (sal. K. K. rakstu “Dzīves mērķa problēma Eiropas 19. g. s. rakstniecības gaismā” — “Ap lielo dzīves mīklu”, 5. u. sek. lp.). Kundziņš bija audzis skaistākajā gaisotnē, ko varēja dot ideālistiski un humānistiski ievirzīta izglītība kā māsa kristīgās ticības ideāliem. No antīkās pagātnes viņam nāk līdz “kalokagathias” ideāls — ar cilvēku, kuŗā apvienots labais un skaistais aug-stākā izlīdzinājumā. Gōtes pazīstamais “Edel sei der Mensch, hilf-reich und gut” izsaka to pašu domu. Bet Kundziņš arī zina, ka cilvēks nes “rētu” — vārds, ko viņš vairākkārt lieto savā dzejā un ko viņš nes arī pats sevī. Ko viņš ar to īsti domājis? Vai tas ir

kaut kas līdzīgs tam, kam Žans Pauls devis vārdu "Weltschmerz" (pasaules sāpes), kurās skan cilvēka pilnības alkas, savas nepilnības apzināšanās, jūtīgas sirds līdzī sāpēšana citu sāpēm, bieži neizskaidrojamām, "nepelnītām" ciešanām? Kundziņš sāpīgi izjūt, ka pasaulē valda "slimības, posts, likteņa uzliktas ciešanas, grēks, beidzot nepielūdzamā nāve! Vai tam tā jābūt? Kāpēc? Kāda tur jēga?" ("Ap lielo dzīves miklu", 149. lp.). Un ne tikai par "augširdīgo" vai "cildeno" cilvēku runā vēsture un literatūra, bet jau Sofokla "Antigonē" atrodami biedīgie vārdi par pasauli kā vietu, kur daudz drausmīga, bet visbaismīgākais esot pats cilvēks! Un Gōte, dažus gadus pirms nāves (†1832), savam draugam un sekretāram Ekermanim teicis: "Es redzu tuvojamies laiku, kad Dievam vairs nebūs nekāda prieka lūkoties uz cilvēci un Viņam atkal viss būs jāsasit drumslās, lai radītu atjaunotu radību!"

"Dieva vētra, nāc ar savām šalkām, šķēli tumsu, Dieva zibens svētis!" dzied Kundziņš 1919. gadā, laikā, kad viņš, šķiet, ir sācis sevi intensīvāk izteikt dzejā (13. lp.). "Mūžam tieksos es pēc viņām vietām, Kur man bezgalība vārtus veļ." Ja Kundziņš arhibīskapam T. Grinbergam veltītajā korālī dzied, ka "stipra kā klīnts mūžam zels ticīgo ģintis" (57. lp.), tad šeit viņš runā par "slimo zemes ģinti", kam vajadzīgs "dzīvais ūdens", kurš kopā ar debesmieru glābtu to no "lāsta." Ar "dzīvo ūdeni", protams, domāts tas "ūdens", ko var dot tikai Jēzus, neviens cits (sal. Jāņa ev. 4,10). Kā jaunderībniekam Kundziņam Jāņa evaņģēlijs ir stāvējis sevišķi tuvu; šo domu viņš vēl atkārtoti citā dzejolī (72. lp.). Lūk, šeit ir vieta, kur visas rētas dzīst, kādas arī būdamas! "Sen mūsu dvēseles tvīkst un gaida, Kad siržu sapnis viss būs piepildīts, Kad cilvēks, brīvs no zemes vaida, Būs Kristus spēkā taisnots, atpestīts Un kas šeit dzīves maldos cerēts viss, Būs beidzot saņiegts gaisās debesīs" (80. lp.).

"Tumsa nenomāc un grēks Sirdi, kas Tev novēlēta", dziedam Kundziņa jaunatnes iesvētes korālī (195. dz.; "Dieva stunda" 18. lp.). T e v, Kungs un Dievs, Tev, ja sirds pati par lūgšanu kļūst! Citādi "nebūs miera tautām, līdz zudīs vecā spīts"! (64. lp.)

“... tikai Dieva rokās... visas brūces dzīs” dvēselei (75. lp.), un “kam krūtīs deg rēta”, lai bijīgi pie altāra loka ceļus (47. lp.). Citādi mirtu “grēkā zeme visa”, ja nebūtu par mums krustā kalts Tas, “kam spēks bij (mūsu) grēka lāstu nest” (64. lp.). T a m tad nu Kundziņa sirds ir izlijusi pateicībā un slavēšanā, un Viņam par godu nav taupīti sirsnīgākie, mīļākie vārdi. Kristus viņam ir “mīlestības svētais zieds” (64. lp.), “nu sirdī miers un Dievam gods” (65. lp.). “Tu Glābējs mums, lai jaunai dzīvei dzimstam, Mirdz visam pāri, tumsas neaizkarts, Tavs svētais vārds, Tavs svētais vārds” (65. lp.). Nebeidzamā slavā ir vērsti Kristus upur-zieds. (78. lp.); beidzot ir noticis brīnums svēts: sadzijusi vecā rēta, mūs aiznes dziesma svēta turp, kur mājō Dievs (87. lp.). “Grēcinieku sirdis Pestītāju sveiks” (83. lp.), un Kundziņš, dziedot dziesmu Betlēmes bērnam, uzrunā Viņu: “Mans Pestītājs, mans labais draugs” (82. lp.). Arī mirēju pēdējās nopūtas kā ziedi tiek salasītas Dieva rokās, lai iepītu mūžības zaļajā vainagā (53. lp.). Un arī pats savu mūžības dienu Kundziņš skata gara acīm “pie lielā Gaismas krusta”, kur dvēseles nāks veldzēties. Tad “nedegs vecā rēta, Būs dzēsts un piedots viss, Tik mīlestība svēta Pār kapu trūdiem līs” (30. lp.).

Varbūt brīnišķīgāko Kristus vīziju, kādu varam iedomāties, Kārlis Kundziņš mums atstājis savas grāmatas “Laiki un likteņi” beidzamajā nodaļā “Izskana” (191. un sek. lp.). Tā atgādina Jāņa atklāsmes grāmatas vareno ainu, kur visa radība — debesīs, virs zezes, apakš zemes un jebkur vien citur, nāk pie Jēra — Kristus — goda krēsla, lai dotu mūžīgu pateicību (J. atkl. 5,11 sek). Kundziņš vīzijā — vai sapnī — vissvētākā vietā, Mūžības pils priekšā, redz To, kuŗu no bērības dienām kārojis ieraudzīt. Un viņš saka: “... un es redzēju Viņu tādu, kāds Viņš bija. Tas bija ērkšķiem vainagotais Cilvēka Dēls, Mūžīgā Tēva atspīdums mūsu zemes ielejā”.

Ir ticis teikts, ka grēkā kritušā cilvēka valoda vairs neesot paradizes valoda. Tas nozīmē, ka dziļāko un svētāko mēs nespējam izteikt, arī dziļākajām jūtām pietrūkst vārdu. Kundziņš par to savā

laikā ir izteicies “Ceļa Biedrā” rakstā par mūzikas lomu reliģijā (1956. g. 6. n-rā, 82. u. sek. lp.): “Visur sastopamies ar apziņu, ka Dieva brīnišķās klātienes pārdzīvojums ir par lielu, lai to spētu izteikt ikdienišķos, pārāk nodeldētos vārdos: ir vajadzīgs kas vairāk — dzeja un mūzika.” Un: “Mūsu sirds lūgšana lai tāpēc ir, lai mums nekad nepietrūktu kā sludinātā Dieva vārda, tā Dievam veltīto svēto dziesmu un skaņu upužu mūsu draudžu dzīvē.” Citā Kundziņa rakstā — par jauno dziesmu grāmatu — CB 1968. g. 2. n-rā, 17. lp., ieskaņas kāda personiski jo zīmīga vieta — par dvēseles prasību izteikt dziesmās savus ticības pārdzīvojumus. Vai te nebūtu it kā atslēga Kundziņa daiļrades motīvācijai? Atcerēsimies arī Hölderlīna vārdus, ka dzejniekam ir uzdevums liesā laikā pasludināt dievišķīgo. Praviētis un dzejnieks ir kaut kā rada. Kundziņa darbā un mūžā viņa dzejai ir sava neapejama, jā, būtiska nozīme. Vēl vairāk: varbūt varam it droši teikt un minēt, ka Kundziņam ir korāļi, kas dzīvos tik ilgi, kamēr dzīvos mūsu tauta un mūsu evaņģeliski-luteriskā draudze. Ceļš uz Kundziņa darbu un piemiņu nedrīkst aizaut. Liels kristietis, liels latvietis un arī liels labākā Eiropas gara nesējs! Cik mums tādu vairs, ja vispār? Var saukt sevi laimīgu tie, kas viņu personiski pazinūši, jā, bijuši varbūt viņa audzēkņi. Bet visiem mums, arī mūsu jaunatnei, kas viņu vēl nepazīst, viņš ir pieejams un iepazīstams viņa rakstos, dzejā. Kaut arī šis skicējums rosinātu vairāk celt gaismā un lietot no tā dārgā mantojuma, kas mums atstāts viņa darbos. Vai daudzie periodikā izkaisītie Kundziņa raksti nebūtu apzināmi, savācamu un vismaz izlases veidā publicējami kopīgā krājumā?

SABIEDRISKS DARBINIEKS

E. Ķiploks

Kundziņa tēva, "Vecā Kundziņa", Smiltenes mācītāja dzīve un darbs iekrita tautas atmodas laikā, kas raksturīgs ar sabiedrisku aktivitāti. Ģimnazijā viņš bija latviešu skolnieku pulciņa dalībnieks un priekšnieks, studiju laikā piedalījās Tērbatas latviešu rakstniecības vakaru dibināšanā un izveidošanā. Smiltenē viņš neapmierinājās ar darbību draudzē, bet dibināja lauksaimniecības biedrību, arī krājaizdevu kasi. Nevarēja nemaz būt citādi, ka viņš neņemtu dalību Rīgas Latviešu biedrības dzīvē. Viņš rakstīja avīzēs, dzīvoja līdzī visam, kas notika tautā.

Šis sabiedriskais darbs noritēja ģimenes priekšā. Mēs tādēļ esam mazliet pārsteigti, ka viņa dēls, "Jaunais Kundziņš" — uz kuŗa personības veidošanos tēvam ir nenoliedzami liels nopelns — sabiedriskā darbā sākumā ir atturīgs. Tam ir vairāki iemesli. Vispirms viņa paša atturīgā daba un daži sarūgtinājumi skolā un universitātē. Savās "Atmiņās" viņš liecina, "ka ar skolas biedriem attīstījās gan labas biedriskas attiecības, bet nekādas īstas draudzības un tuvības jūtas" (90. lpp.), "neveiksmes, ko piedzīvoju, meklējot sabiedrisku kontaktu ar citiem latviešu studentiem, deva tomēr jaunu stimulu, tā pamudināja mani uz laiku atmest ar roku vai visai sabiedriskai dzīvei un ar visu krūti mesties zinātniskās studijās" (119. lpp.).

Bez tam divdesmitā gs. sākumā sabiedriskā dzīve bija zaudējusi to spraigumu, kāda tā bija atmodas laikā. Valmierā esot, jaunais teologs vēroja, ka pilsētas tēvi, pa vakariem mierīgi tukšodami savus alus kausus, nopūtās par ļaunajiem laikiem, bet tas arī bija viss ("Laiki un likteņi", 7. lpp.).

Stāvoklis mazliet pārgrozījās Pirmā pasaules kara laikā. Latviešu inteliģence jūta, ka kaŗš nesīs kādas pārmaiņas. Kundziņš uzņēmas skolu lietu kārtošānu bēgļu bērniem un kultūras vakaru rīkošanu pieaugušajiem Valmierā. Viņš liecina: "Laikmeta lielie notikumi neatļauj ieslēgties klusā personīgā vai kabineta dzīvē, uz ko man no pašas jaunības bija stipra nosliece" ("Atmiņas", 155. lpp.) 1917. g. Kundziņš piedalās latviešu skolotāju kongresā Tērbatā, viņu ievēl prezidijā. Šim kongresam, kaut arī tur izpaudās lielas pretišķības, liela nozīme Latvijas universitātes tapšanā.

Latvijas neatkarības laikā Kundziņa sabiedriskais darbs ir vēltīts palīdzībai bērniem. Par to šai grāmatā ir īpašs raksts. Bez tam viņam ir lieli nopelni Latvijas universitātes veidošanā, vēlāk arī tās administrācijā, neatkarības laika pēdējos gados arī Baznīcas virsvaldē.

Kundziņa "lielā stunda" tomēr nāk 1945. gadā pēc Otrā pasaules kara beigām — trimdā Vācijā.

Tur nokļuvušie latvieši sāka organizēties savu interešu aizstāvēšanai. Kur darbu dara, tur redzami arī dažādi paņēmienu un principi. Īpaši vēl apstākļos bez sazināšanās iespējām. Bijušie Latvijas neatkarības laika politiskie darbinieki, kas jau 1943. gadā bija radījuši Latvijas Centrālo padomi, domāja, ka tikai viņi ir tiesīgi runāt latviešu vārdā. 1945. gadā Potsdamā dibinātā Latviešu nacionālā komiteja atkal bija ieskatos, ka viņa ir pēdējā latviešu tautas gribas izteicēja. Latviešu kaŗavīri uzskatīja, ka sabiedrotie neatstās brīvas tautas komūnisma varā un kaŗavīri būs tie, kas izcīnīs atkal brīvību Latvijai. Tādēļ viņu balsis uzklusāmas pirmā vietā. Latvijas Sarkanā krusta darbinieki savkārt domāja, ka viņu organizācija ir formas ziņā piemērotākā bēgļu interešu aizstāvēšanai. Pašā tautā tomēr vairāk un vairāk atskanēja doma, ka visas agrākās pilnvaras ir notecējušas, tādēļ jārada pavisam jauna pārstāvniecība. To atsevišķos centros īstenojot, atklājās, ka cits gars ir Libekā, cits Minchenē, šais toreiz lielajos latviešu centros. Pavidēja arī gluži personiskas pretišķības bijušo valstsvīru un citu darbinieku starpā. Andrejs Eglītis tajā laikā ir radījis dzejas vārsmu:

Kam tie brāji svešumā
Tēva zemi dala?

Bija vajadzīgs vīrs, ko visi respektētu un kas stāvētu pāri atsevišķām interesēm. Tā sakot — jauna lapa. Skati vērsās uz Kundziņu.

Notika divi apspriedes Libekā 1945. g. 14. jūlijā un 15. augustā. Ziemeļnieku un dienvidnieku pārstāvji tur izvirzīja Kundziņa kandidatūru iecerētai Latviešu centrālajai komitejai (LCK). Komitejas pārējie locekļi bija abu lielo latviešu centru pārstāvji — prof. Fr. Gulbis un prof. A. Švābe. Komiteja sāka darboties 9. septembrī.

LCK bija tikai izpildorgāns plašākai organizācijai — Latviešu centrālajai padomei (LCP). Komitejas pirmais darbs bija noorganizēt LCP ievēlēšanu. To vēl nevarēja izdarīt tiešās vēlēšanās, jo nebija apzināti un organizēti latvieši viņu dzīves vietās. Vēlēšanas tika izdarītas ar elektoriem 7 vēlēšanu apgabalos. Ievēlētie pārstāvji sanāca uz pirmo sesiju laikā no 1945. g. 18. - 21. novembrim Detmoldā. Tā bija vispār pirmā tik plašā un pacilātā latviešu dzīves vadītāju sanāksme.

Komiteja par savu sēdekli izraudzīja samērā mazu Vācijas pilsētu Detmoldu, Lipes pavalstī. Satiksmes ziņā tā bija ļoti neizdevīga, jo to neskāra neviena lielāka dzelzceļa maģistrāle. Svarīgākais, likās, bija tas, ka šī pilsēta bija "neitrāla". Bez tam Detmoldas vārds bija latviešiem pazīstams sakarā ar turp vēl ļaunā pēdējā cēlienā no Berlīnes pārcelto latviešu kartotēku, ko bija nodibinājuši Vācijas ieņemto austrumapgabalu ministrijas Latviešu lietu pārvalde (Lettische Leitstelle) ar pašu latviešu darbošanos līdz. Pie šīs iestādes sekmīgi griezās daudzi šķirto ģimeņu locekļi, mēģinot sameklēt piederīgos. Pēc kapitulācijas kartotēkas darbinieki u.c. latvieši tur bija noorganizējuši komiteju, kuŗas priekšgalā bija agronoms Belizars Radziņš. Viņš kā labs angļu valodas pratējs bija atradis darbu turienes militārā pārvaldē un bija varējis izkārtot Detmoldā diezgan plašas apmešanās iespējas latviešiem, kas virzījās no krievu armijas ieņemtajiem apgabaliem uz rietumiem.

Ar viņa palīdzību tika iegūta arī kāda dzelzceļnieku atpūtas māja "Frische Quelle" Detmoldas piepilsētā Hidesenē, pazīstamā Hermaņa pieminekļa pakājē, Teitoburgas mežmalā. Šo ēku piesolīja topošajai LCK un turienes sabiedriskiem darbiniekiem.

Kādā septembra dienā 1945. gadā Detmoldā no Flensburgas ieradās profesors Kundziņš ar ģimeni. Gadījās, ka varēju būt atkal sava profesora tuvumā — mūsu ģimenēm bija ierādītas istabas tieši vienai virs otras. Šis raksts balstīsies ne vien uz liecībām, kas atrodamas tā laika latviešu avīzēs, bet arī uz personiskām atmiņām, kuņas laipnā kārtā papildinājis skolu darbinieks A. Dravnieks. Bijām ar profesoru jau sastrādājušies baznīcas lietās 1944./45. gadā Berlīnē. Tagad biju arī viens no viņa kandidātiem LCK tehniskā darbā (tai vietā nāca gan kāds cits). Dažu labu reizi tajā rudenī kopā pastaigājāmies skaistajā apkārtnē, pārrunādami kādas aktuālas lietas.

Darbs komitejā nesolījās Kundziņam būt viegls. Kādēļ viņš uzņēmās šo amatu? — Domāju, tā bija pienākuma apziņa. Šai laikā ļoti bieži dzirdēju profesoru citējam Kaudzītes Matīsa dzejoli:

Kur tautas vainags zeļ un zied
Un daudz kas tautai tuvu iet.
Tur ej gan līdz, bet atstātu
Un slēp, kas viņai esi tu.

Kur kauns un bēdas tautu spiež
Un maz kas tautai līdzā cieš,
Tur nāc, lai glābējs mazs vai vēls,
Bet teic, ka esi viņas dēls.

Kalpot tautai šādā grūtā brīdī Kundziņam bija svēts pienākums, upuris, ko viņš deva ar labu prātu.

No malas raugoties, varētu likties, vai Kundziņš kā intelektuālis, caur un caur akadēmisks cilvēks, profesors, darbam komitejā būs maz piemērots? Komitejai bija pavisam cits raksturs — tur bija

praktiski jautājumi. Mēs baidījāties, kā profesors ar tiem tiks galā? Tomēr jāsaka — mūsu bažas bija veltīgas. Darbojoties Bērnū palīdzības savienībā, Kundziņam bija laba pieredze arī gluži praktiskās lietās. Viņš ātri orientējās situācijās, iepazīna cilvēkus, kur bija pretrīķības — centās objektīvi uzklaut abas puses, skubināt uz sadarbību, bet, ja tas neizdevās, nebijās atklāti pateikt, kuŗā pusē viņš saskata patiesību.

Laikraksta "Tēvzeme" pirmajā numurā viņš raksta: "Latvija ne vien b i j a, tā arī būs! Stāvi par Latvijas godu, slavu un nemirstību! Liec savu sirdscēlumu, godīgumu un darba prieku, savu sirsnīgo vēlēšanos palīdzēt aizvien pirmajā vietā. Nedzīvo tikai vienai dienai. Dzīvo savam aicinājumam un mērķiem, dzīvo Latvijas augšāmcelšanās rītam! Ne jūra, ne mūža meži, ne augstas kalnu grēdas, ne nepārredzami klajumi, kas šķir vienu tautas daļu no otras, nevar mums laupīt mūsu gara vienību. Aprakts un aizmirsts lai ir viss pārāk maziskais, šaurais pašlabums, ķildas un iedomība, kas mūs brīžiem šķirušas. Tauta lai vienota savā nelokāmā gribā turpināt pasākto gaismas ceļu."

Tā bija viņa paša ticības apliecība, tādu viņš gaidīja no saviem darba biedriem un no visas tautas.

Viņa nelokāmais princips bija, ka nav pamata atsaukties uz agrākiem amatiem, pilnvarām un nopelniem. Kopš pēdējām Saeimas vēlēšanām bija pagājuši 14 gadi. Mūsu diplomātiskie pārstāvji atradās zemēs, no kurienes grūti bija pārskatīt bēgļu mainīgo situāciju. Bija redzams, ka viņi saņem arī daudz subjektīvas informācijas. Tādēļ viens no pirmajiem LCK darbiem bija nokārtot, lai no metnēs un privāti dzīvojošie latvieši ievēlētu savus pārstāvjus demokratiskā ceļā. Šo pašu principu Kundziņš konsekventi attiecināja arī uz baznīcas lietām. Tas īstenojās viņa pēcnieka vēlēšanās archibīskapa amatā.

Pēc statūtiem LCK resp. LCP bija latviešu tautas kopības pārstāve, neatkarīgi no viņas locekļu politiskās pārliecības, ticības vai piederības pie kādas grupas. Darba sākums bija grūts. Komiteja bija bez naudas, telpām, iekārtas, satiksmes līdzekļiem. Prof. A.

Švābe zīmīgi saka: "Katram skaidrs, ka no personīgo interešu viedokļa bija daudz izdevīgāk palikt malā, likt citiem strādāt un tos kritizēt" ("Tēvzeme", 1946. g. 3. jūlijā).

Lielā mērā Kundziņa nopelns ir tas, ka pretišķības resp. parallēlisms latviešu pārstāvēšanā izzuda. Kaŗavīru palīdzība iekļāvās LCK darbā, arī Latvijas Sarkanais Krusts, vismaz angļu zōnā, — latviešu kaŗavīri pēc izkļūšanas no gūsta Beļģijā dabūja savus pārstāvjus LCPadomē, bīskaps N. Rancāns un sūtnis K. Zariņš satikās ar Kundziņu un viņa palīgiem Detmoldā.

LCK darbība bija sadalīta vairākās nozarēs. Vislabākos panākumus uzrādīja izglītības un kultūras nozare. Priekš izceļošanas sākuma latviešu nometņu tautskolās mācījās pie 8000 bērnu, ģimnazijās gandrīz 3000. LCK mācības iestādēm izstrādāja vienotu mācības programmu un skolas inspicēja. Gatavības aplieciņu atzina vācu universitātes. Bez tam tika organizētas arodskolas un rastas studiju iespējas Vācijas augstskolās un īpašās Baltijas tautu augstskolās Pinnebergā un Minchenē. Sabiedroto štābiem un iestādēm tika paskaidrots latviešu kaŗavīru patiesais stāvoklis un palīdzēts viņiem iekārtoties pēc atlaišanas no gūsta. Centrālā kartotēkā bija reģistrēti 107.000 trimdinieku. Ne viss iecerētais īstenojās, piem., bērnu izvietošana no bērnu namiem latviešu ģimenēs. Bija paredzēta sabiedriska tiesa, kas izšķirtu radušos konfliktus. Tādi bija, bet pie tiesas neviens negriezās. Informācijas nozare organizēja latviešu preses darbinieku sanāksmes, bet LCK pati dabūja laikraksta koncesiju tikai 1946. g. septembrī (Nedēļas Apskats, red. V. Dulmanis). Nesekmējās arī valsts un sabiedrisko līdzekļu un mantu reģistrācija un to pašreizējo apsaimniekotāju pakļaušana LCK kontrolei.

Komitejas locekļu darba laiks bija neierobežots. Dažs apmeklētājs satiksmes apstākļu dēļ ieradās vēlu vakarā un tika ne vien tūlīt uzklausīts, bet bieži arī paēdināts pie profesora galda. Dienesta braucieni bija neērti un ļoti bieži arī bez panākumiem. Kundziņu īpaši sāpināja pārtikas līdzekļu pārstrādāšana alkoholā, dzeršana, spekulācija un iedzīvošanās kāre, rupjības un nesaticība,

izlaidība tikumiskā dzīvē (sk. viņa rakstus "Nopietnā lietā", "Tēvzeme", 1946. g. 17. martā). Bieži šie netikumi norisinājās turpat acu priekšā, pat oficiālos delegātus dažreiz aizrāva satikšanās priekī. Turpat "Frische Quelle" tuvumā kāds vācietis atvēra krogu, un latvieši bija apmeklētāju pārsvarā.

Reiz piedalījies kādā braucienā 1945. g. decembrī Hamburgas tuvumā. Kundziņš apmeklēja vairākas nometnes un katrā norādīja uz postu, ko nodara kandžas brūvēšana. Kādas 15 minūtes vēlāk nometnes komendants bija rikojis vakariņas, uz galda bija degvīns. Nupat Kundziņš bija vērsies pret šo slepeno brūvēšanu, komendants tagad centās viņu pierunāt, ka "šis ir mūsu pašu ražojums — absolūti drošs."

Kad 1947. g. 13. februārī LCK pirmā sastāva pilnvaras noteceja, Kundziņš vairs uz amatu komitejā nekandidēja. Viņš gan palika vēl līdz 1948. gadam par locekli Baltic Welfare, Education and Employment organizācijā. Tā bija padomdevēja iestāde britu kontrolkomisijai. Viņa vietā par LCK priekšsēdi nāca prof. A. Švābe, komiteja savu biroju pārcēla uz amerikāņu zonu. ("Frische Quelle" jau 1947. gadā bija jāatstāj — to nodeva atpakaļ dzelzceļniekiem.) Sakarā ar izceļošanu LCP un LCK darbība apsīka un 1951. g. tā tika pārorganizēta, piemērojoties apstākļiem. Savu pēdējo ziņojumu LCPadomei Kundziņš noslēdza ar vārdiem: "Kad LCK sāka savu darbu, nometnēs un privāti dzīvojošie tautieši nebija ne kārtīgi apzināti, ne arī apvienoti kopīgā organizācijā, bet lielā mērā pakļauti savrupībai. Mūsu kaņavīri vēl atradās gūstekņu nometnēs. Bēgļu nometnes atradās tapšanas stadijā un kārtoja savas lietas pa lielākai daļai separāti, labākā gadījumā apvienodamās pa atsevišķiem novadiem vai apgabaliem. Prasība pēc vienas, visus trimdā esošos latviešus apvienotājas organizācijas ar vienu kopīgu centru bija liela.

Kā politiski darbinieki pirmie LCK locekļi uzsāka savu darbību. Par savu galveno uzdevumu viņi savā 1945. g. 9. septembra sēdē atzina: apvienot, vadīt, aktivizēt un saskaņot latviešu bēgļu pašpalīdzības darbu, rūpējoties 1.) par bij. latviešu kaņavīru lik-

teņa atvieglošanu trimdā, 2.) par tautiešu un viņu ģimenes locekļu apzināšanu un kopā savešanu, 3.) par bēgļu skolām un kultūrālo pašdarbību un 4.) par darba iespēju noskaidrošanu un sociālo palīdzību. Katram ir tiesība spriest, par cik līdz šim izdevies šo programmu izpildīt.

Es zinu, ir daudzi, kas negribēdami rēķināties ar reāliem apstākļiem un aizmirdami, cik niecīgs faktors mēs esam lielo notikumu gaitā, ir gaidījuši no LCK daudz vairāk, pat neiespējamo, t.i. gandrīz vai visu trimdinieku likstu novēršanu un visiem mums pieņemamu nākotnes problēmu izkārtošanu. Tas, protams, nebija LCK spēkos, kas ir mūsu samērā nelielās trimdā esošās tautas daļas vēlēta iestāde, kuņai nav nekādas izpildu varas, bet kas var balstīties vienīgi uz tautiešu labo gribu un savu morālisko autoritāti.

Tagad trimdinieku dzīve nemanot iegājusi jaunā kritiskā posmā. Līdztekus bēgļu iekšējās dzīves kārtošanai ar katru dienu aktuālāks kļūst jautājums: kāds būs mūsu liktenis, kad šis pagaidu stāvoklis beigsies? Jaunais stāvoklis prasa jaunus kārtotājus. Centrālās padomes uzdevums nu ir atrast īstos vīrus, kas, vienodami ap sevi bēgļu saimi ar pašreizējo dzīvi, lietpratību un enerģiju, vēlētajai uzticības apveltīti, varētu uzņemties mūsu trimdā esošās tautas daļas pašpalīdzības darba un likteņa turpmāko vadību” (“Tēvzeme”, 1947. g. 22. febr.).

Kundziņš 1948. g. pārcēlās uz dzīvi Hamburgā un uzņēmās baznīcas darba pārzināšanu Vācijas britu zōnā.

Paldies viņam par darbu latviešu vienošanā Detmoldā no 1945. līdz 1947. gadam! Tas bija paraugs darbam — Kundziņš bija pirmās vagas dzinējs trimdinieku organizēšanā, kas tagad tik plaša visās zemēs, kur latvieši nonākuši.

BAZNĪCAS VADĪTĀJS

Alberts Ozols

Kad 1962. gada Tautas sēru dienā 14. jūnijā Dieva mierā aizgāja archibīskaps Teodors Grīnbergs, dabiskā izvēle augstajam amatam bija — Kārlis Kundziņš.

Kārlis Kundziņš bija vienīgais vēl dzīvais no tiem pēcniekiem, ko archibīskaps Grīnbergs bija izraudzījis Baigajā 1940. gadā.¹⁾ Viņš turklāt baudīja vispārēju cieņu ne tikai baznīcas, bet arī plašākās tautas aprindās: kā ievērojams teologs un Latvijas universitātes teoloģijas fakultātes ilggadīgs dekāns; kā ievērojamu grāmatu un rakstu autors; kā rosīgs darbinieks paidagoģijas un bērnu palīdzības laukā; kā izcils sprediķotājs un dvēseļu kopējs. Viņam bija arī visai respektējama pieredze Baznīcas administrācijas darbā: viņš bija Baznīcas virsvaldes loceklis, archibīskapa vietnieks, Vācijas angļu zonas un, kopš 1951. gada, Amerikas Savienoto Valstu rietumu apgabala garīgais vadītājs, bet no 1958. līdz 1960. gadam — Latviešu draudžu apvienības Amerikā pirmais pārvaldes priekšnieks.

I

Latviešu draudžu apvienība Amerikā (saīsinājumā: LELDAA) piedzima pēc visai vētrainām cīņām un debatēm latviešu draudžu mācītāju un darbinieku konferencē 1957. gada 30. martā Čikāgā.

Debašu un vairākkārtējas balsošanas nobeigumā ar nelielu balsu vairākumu tika pieņemts lēmums par sadarbības institūta radišanu,

1) Pārējie bija: profesors Dr. V. Maldonis, prāvests Edgars Bergs, prāvests J. Kullītis, prāvests A. Virbulis, profesors Dr. E. Rumba, prāvests K. Irbe.

kas apvienotu visas — gan amerikāņu sinodēm piederošās, gan, tā sauktās, “neatkarīgās” latviešu draudzes — kopējā Latviešu draudžu apvienībā Amerikā.

Tas nebija Kārļa Kundziņa aizstāvētais priekšlikums. Neraugoties uz to, Kundziņš tomēr neliedza savu atbalstu, lai jaunais draudžu sadarbības institūts kļūtu par efektīvu organizāciju. Vairākām draudzēm izraugot viņu par kandidātu, Kārlis Kundziņš tika ievēlēts jaunās savienības pirmajā pārvaldē²⁾. Jaunievelētā pārvalde savukārt savā pirmajā sēdē — 1958. gada 15. martā Detroitā — vienbalsīgi ievēlēja viņu par savu priekšnieku.

Jau nākošajā dienā pēc lēmuma par jaunās apvienības nodibināšanu Kārlis Kundziņš referē mācītājiem un draudžu pārstāvjiem par tematu “Mūsu galvenie uzdevumi pašreizējā situācijā”. Šai referātā viņš šādi raksturo toreizējo latviešu draudžu situāciju (kā viņš to ir saskatījis) un ar to saistītos uzdevumus:

“... visi tālredzīgi domātāji ir vienis prātis, ka krīzi pārvarēt nevar vienīgi ar veiklu politiku, saimnieciskām palīdzības akcijām, bet ka ir vajadzīgs vēl kas cits, patiesībā — pats galvenais: jauni morāli spēki, jauna gara kustība ... (Latviešu draudzēs) nav panākts vēl pats galvenais — draudzes garīgā stipruma, tās ticības siltuma un iekšējā spēka pieaugums. Piedzīvojumi rāda, ka latviešu “stiprā puse” bieži ir prasme kritizēt un spriedelēt, bet mazāka ir griba pozitīvā darbā kopt un aizstāvēt savu svētumu, ar visu sirdi nodoties kalpošanai Dievam un tuvākam ... Dievkalpojumiem jābūt arvien dzīvākiem, lai spētu iededzināt vienaldzīgos; mūsu ētiskiem paņēmieniem (jābūt) tīriem un nevainojamiem ...”

Un tālāk:

2) Pārējie ievēlētie: garīgie locekļi prāvests Kārlis A. Birznieks, mācītāji Pēteris Nesaule un Alberts Ozols, un laicīgie locekļi — Baznīcas virsvaldes prezidents adv. Pēteris Eglītis, Dr. iur. Armins Rūsis un astronomijas profesors S. Vasiļevskis.

“Mēs esam grūtā stāvoklī — bet mums jāatrod sirsnīgas sadarbības iespējas, nodibinot ciešāku kopību visos jautājumos”³⁾).

Šajā “programmas” runā ieskanas divas galvenās atziņas, kas raksturo Kārļa Kundziņa darbošanos gan LEKDAA's pārvaldes priekšnieka, gan vēlāk Latvijas baznīcas archibīskapa amatā. Pirmā atziņa, nemītīgi atkārtota viņa runās un rakstos, bija aicinājums tiekties pēc Gara atklāsmes un darbošanās mūsu ticības un baznīcas dzīvē, lai tad, dievišķīgā Gara spēku stimulēti, mēs vairāk, un daudz vairāk, nekā esam paraduši, nodotos “kalpošanai Dievam un tuvākam.”

Un otra atziņa, kas noteica Kundziņa paša kalpošanu un darbošanos, bija šai referātā un allaž vārdos, rakstos un darbos uzsvērtais princips, Kundziņa paša vārdiem kādā vēstulē vēl noteiktāk citēts:

“Uzsvērsim to, kas mūs v i e n o, un ne to, kas mūs šķiņ!”

Savā pirmajā uzaicinājumā draudzēm, pārvaldes darbu uzsākot, Kārlis Kundziņš līdzīgi raksta:

“Mēs, jaunās pārvaldes locekļi, ļoti labi apzināties, ka bez jūsu, t. i. atsevišķu draudžu un to locekļu atsaucības esam nespējīgi veikt savus Dieva uzliktos pienākumus. Mēs tāpēc sirsnīgi lūdzam ikvienu draudzi un draudzes locekli nodot aizmirstībai vienaldzību, sikus personīgus sarūgtinājumus un šķelšanos un saslēgties kopā vislielākā ticības spēkā, vienprātībā un darba priekā”⁴⁾).

Šis princips un aicinājums bija visai vietā. Sevišķi tāpēc, ka apvienība sāka savu darbību zināmā skepses un atturības noskaņā.

Iepriekšējās cīņas par latviešu draudžu eksistences un sadarbības formu bija radījušas ne mazum asumu un saspīlējumu, kas tik viegli neizgaisa, apvienībai nodibinoties. Draudzes un mācītāji turklāt bija savā jurisdikcijā sadalītas gan starp dažādām amerikāņu

3) Citēts pēc Baznīcas pārvaldes apkārtraksta 1957. g. Nr. 3.

4) Citēts no laikraksta “Laiks” 1958. g. 26. martā.

sinodēm⁵⁾), gan dēvēja sevi par neatkarīgām draudzēm un mācītājiem, uzskatot sevi par joprojām tiesīgi piederīgiem Latvijas evaņģēliski luteriskai baznīcai.

Draudžu kopību vēl šķietami saturēja archibīskapa Grīnberga personīgā autoritāte. Bet archibīskaps Grīnbergs atradās Eiropā, un lielā attāluma vai cita iemesla dēļ viņa viedoklis draudzēm Amerikā dažkārt palika nezināms, vai arī tās — draudzes un mācītāji ātri piesavinājās Amerikas demokrātijas “ideālus” un apzinīgi vai neapzinīgi tiecās pēc lielākas neatkarības vai vismaz runāšanas līdz kopbaznīcas lietās.

Rakstot par jaunās apvienības mērķiem un uzdevumiem “Ceļa biedram”, Kārlis Kundziņš saka:

“... Vienības apziņa, ka esam viena brāļu un māsu saime, vietām sākusi bīstami grīļoties. Daži jau runā par iršanas pazīmēm. Mēģinājumiem atjaunot un nostiprināt apdraudēto vienību, jāizpaužas, no vienas puses, organizācijas darbā, piem., biežāk pulcējoties kopīgai domu izmaiņai, koordinējot garīgās aktivitātes veidus, bet visvairāk — sirsnīgākā sadraudzības gara atdzīvināšanā un kopīgā dievpielūgsmes un gara vienības cieņā.”⁶⁾

Šais grūtajos apstākļos godam jāpiemin un jāizceļ Kārļa Kundziņa māka vadīt un vienot, organizēt un pārliecināt: talanti, ko

5) No apmēram 60 latviešu draudzēm Amerikas Savienotajās Valstīs trim dažādām Amerikas luterāņu sinodēm piederēja 18 latviešu draudzes, pārstāvēt ar tām vairāk nekā pusi no latviešu draudžu locekļu kopskaita. Kanadā šai laikā amerikāņu sinodēm piederēja, vai ar tām bija ciešā kontaktā, gandrīz visas latviešu draudzes. Turklāt attieksmes starp divām amerikāņu sinodēm, kam piederēja visvairāk latviešu draudžu — liberālo Apvienoto luterāņu baznīcu Amerikā (ULCA) un konservatīvo t. s. Misūri sinodi — toreiz bija vēl diezgan neizlīdzinātas un dažos gadījumos apgrūtināja piederšo latviešu draudžu un mācītāju sadarbību ar tām.

6) “Ceļa biedrs” 1958. g. Nr. 5(25), 75. lpp.

parasti nemēdz sagaidīt no zinātnieka un profesora. Tā kā šis organizatora talants apvienojās ar izteiktu pazemības un pacietības tikumu, tad — vismaz tiem, kam nācās pirmoreiz šādā darbā sadarboties ar cienījamo profesoru — bija skaidri redzams: šeit ir personība, kas “nes savu amatu” ar cieņu, nevis — kā dažkārt notiek — ļauj, lai “amats nes viņu”.

Mūs pārsteidza vispirms profesora māka un veiksmē vadīt pārvaldes sēdes. Tās vienmēr bija rūpīgi sagatavotas, darba seka lietisīga, debates parasti beidzās ar konkrētiem lēmumiem. Kaut profesors nevilcinājās deklarēt savu viedokli, tas netika “uzspiests”, bet, ja sēdes laikā noskaidrojās jauna informācija vai skaidri tika formulēti citi viedokļi, Kārlis Kundziņš labprāt savu viedokli revidēja vai padevās vairākuma uzskatiem.

Kārļa Kundziņa brālis Dr. arch. Pauls Kundziņš raksta: “Administratīvais un organizatoriskais darbs brālim, pēc manām domām, veicās tāpēc, ka viņš, kaut būdams jūtu cilvēks un literāts, labi orientējās arī matēmatikā un teknikā.”⁷⁾

*

Bet kā pārvarēt draudžu atturīgo nostāju pret apvienību?

Apvienības pārvalde vienojās par principu, ka “par apvienības locekļiem uzskatāmas visas latviešu ev. lut. draudzes ASValstis, kas nav paziņojušas citādi. Jautājumu par piederību apvienībai, atkarībā no maksājumiem, nolemj atstāt vispārējās konferences izšķiršanai.”⁸⁾

7) Dr. P. Kundziņa 1971. gada 15. februāra vēstule.

8) Pārvaldes sesijā Klivlandē 1959. g. 30. oktobrī. Lēmuma otrā puse — attiecībā uz maksājumiem — norāda uz veidu kā palikt vairāk novērotāja nekā atbalstītāja lomā: tieši nenorobežojoties, bet arī aktīvi neatbalstot. Jāatzīst gan, ka draudzes vēl pašas bija materiāli nedrošas, tāpēc uz lielāku finansiālu atbalstu apvienība cerēt nevarēja.

Apvienībai talkā nāca arī archibīskaps Dr. T. Grīnbergs ar deklarāciju, ka visām Latvijas ev. lut. baznīcas draudzēm Amerikas Savienotajās Valstīs ir jāstāstā LELDAA. Bet arī tad dažas no "neatkarīgajām" draudzēm sākumā paturēja savu neatkarību, ignorējot archibīskapa norādījumu.

Šeit nu savu lomu spēlēja Kārļa Kundziņa autoritāte, bet jo vairāk viņa pacietība un apvienošanas princips. Apvienības pirmo triju gadu posmu nobeidzot, pārvalde varēja konstatēt, ka no 64 draudzēm Amerikas Savienotajās Valstīs tikai četras nepieder apvienībai.

Reizē auga arī draudžu interese, morālais un arī materiālais atbalsts apvienības darbam. Apvienības budžets pirmajos gados pieauga simtprocentīgi: 1958. gadā tas bija \$3300.—, 1959. gadā \$6600.— un 1960. gadā 12,500.—.

Drīz apvienībai pievienojās latviešu draudzes Kanadā. Jau vienā no pirmajām LELDAA pārvaldes sēdēm, pārrunājot apvienības oficiālo nosaukumu, Kārlis Kundziņš vēlējās, lai apvienību nosauktu par Apvienību A m e r i k ā, ne tikai Amerikas Savienotajās Valstīs. Nolūks bija acīmredzams: paplašināt apvienības sastāvu, dodot iespēju arī Kanadas latviešu draudzēm tajā iestāties. Apvienības pirmajā vispārējā konferencē (1960. gada 26. martā Grandrapidos) Kārlis Kundziņš savā ziņojumā varēja ar gandarījumu konstatēt, ka apvienībai ir pievienojusies pirmā draudze Kanadā, proti: Hamiltonas Kristus draudze. Pēc 1960. gada 20. marta Kanadas latviešu mācītāju apsprendes ierosinājuma īsā laikā apvienībā iestājās visas Kanadas latviešu draudzes.

*

Ja Kārļa Kundziņa apvienošanas principam, līdz ar viņa autoritāti, neatlaidību un pacietību, bija panākumi draudžu apvienošanā, tad — kā dažkārt līdzīgās situācijās — pārvalde nebija tik sekmīga atsevišķu draudžu iekšējo konfliktu izlīdzināšanā.

Kundziņam ļoti sāpēja šis draudžu iekšējās nesaskaņas un sevišķi tad, ja tajās kādreiz lielāka vai mazāka vaina bija vienam vai otram mācītājam.

Mācītāju spējas un stāja vispār ļoti nodarbināja Kundziņu. Patiesas skumjas varēja izmanīt viņā, kad kādreiz oficiālās sēdēs vai personīgās sarunās nācās pieskarties dažāda mācītāja izdarībām, kas nebija savienojamas ar amata cieņu.

Savā rakstā "Mācītāji kritikas ugunīs" ⁹⁾ Kundziņš jautā:

"Jā, kāpēc gan mums ir tik maz labu mācītāju? Vai pa daļai ne tāpēc, ka ideāls ir tik augsts, kritika tik bargā un paši mācītāji arī tikai cilvēki? Protams, arī tāpēc. Bet visvairāk gan tāpēc, ka, šo arodu izvēloties, bieži izšķirīgais ir bijis nevis centrālais, bet blakus motīvi: ieņemt cienītu stāvokli sabiedrībā, valdzināt klausītājus ar savām runām, dzīvot bezrūpīgu dzīvi draudzes aizgādībā. Bet atbildības pilnā stunda, kuŗā dzīvojam, prasa pavisam ko citu: garīgus dotumus un iekšēju aicinājumu. Ticēsim, ka laikmets, kas nāk, neatstās mūs šai ziņā tukšus."

Kā atbals no tā, rētoriskie jautājumi LELDAAs 1963. gada Kalamazū vispārējā konferencē:

"Vai mēs mācītāji esam vienmēr apzinājušies savu lielo uzdevumu? Vai esam pazemojušies savās vainās Dieva priekšā, lai mūsu vārdi un darbi varētu spīdēt ļaužu priekšā?" ¹⁰⁾

Bet taisni šis draudžu iekšējās nesaskaņas kārtojot, Kārlim Kundziņam nācās paciest dažu nepelnītu pārmetumu un pat rupjību no pārāk dedzīgu un nesavaldīgu draudžu darbinieku puses.

Atceros gadījumu, kad LELDAA's pārvaldei atkal nebija izdevies izlīdzināt kādas draudzes iekšējās nesaskaņas un konflikts bija nogājis līdz laicīgai tiesai (par ko Kundziņš bija sevišķi sarūgtināts). Vienas neapmierinātās puses pārstāvis šai sakarā at-

9) "Laiki un likteņi", Grāmatu Drauga apgādā Ņujorkā 1952. g. — 117. un sek. lpp.

10) LELDAAs 1963. g. apkārtrakstā Nr. 2, 9. lpp.

Jāvās kādā oficiālā “apsveikuma” runā uzbrukt Kārlim Kundziņam kā pārvaldes priekšniekam neparasti nekorrektā tonī un formā. Kārlis Kundziņš klusēja un noraudzījās runātājā ar skumju skatu, kā tikai viņš prata raudzīties. Mēs, citi klātesošie — mums pašiem par kaunu — arī nezinājām nekā cita kā klusēt un izlikties, ka rūgtie un pārsteidzīgie vārdi nemaz nebūtu atskanējuši.

Kādu citu reizi Kundziņš ar labsirdīgu humoru stāstīja, ka kādā strīda gadījumā abas nesaticīgās puses vairākkārt telefonējot viņam uz Sietlu, lai “izskaidrotu” savu viedokli un deklarētu “savas prasības.” Nelaime tikai tā, ka telefonētāji nebija iedomājušies, ka Sietlā ir citāds pulksteņa laiks nekā Amerikas otrā pusē, un ka astoņi rītā pēc viņu laika nozīmē četri vai pieci pēc Sietlas laika. Un tā vairākus rītus profesoram nācies rausties no gultas, lai uzklausītu papriekšu vienas puses un — pēc minūtēm desmit — arī otras puses žēlabas. “Viņi jau domāja tikai labu, steidzās uz darbu un neaptvēra, ka Sietlā tas vēl dusas laiks,” apmēram tā atstāstīja Kundziņš šos atkārtotos traucējumus, “kā gan es varēju dusmoties un sacīt, lai ļauj man izgulēties?”

*

Apvienības darba sākuma posmā Kārlis Kundziņš šķita sava rietumu apgabala pieredzes ietekmē. Šī pieredze bija viņā radījusi diezgan atturīgu un — ja šis vārds nav par stipru — mazliet neuzticīgu nostāju pret draudzēm un mācītājiem, kas piederēja amerikāņu sinodēm. Šāda veida aizspriedumi toreiz bija diezgan vispārēja parādība. Dažs, t. s., neatkarīgās draudzes mācītājs un darbinieks šai ziņā dažkārt bija daudz asāks un neiecietīgāks, līdzīgi tam, kā dažs, t. s., sinodālā mācītāja nostāja pret apvienību un Latvijas Baznīcas darbu bija nesaprotama mums — tiem sinodāliem mācītājiem, un draudzēm, kas aktīvi darbojās apvienībā.

Pa daļai augstāk minēto aizspriedumu dēļ, bet vēl vairāk, lai kam, tāpēc, ka baznīcas attieksmes ar citām baznīcām nelikās Kun-

dziņa intereses degpunktā, viņš sākumā nevēlējās, piemēram, nekādus kontaktus ar vietējām Amerikas luterāņu baznīcām un sevišķi ne ar toreizējās Apvienotās luterāņu baznīcas (ULCA) prezidentu Dr. Franklinu C. Freiju (*Franklin C. Fry,*) neraugoties uz to, ka Freijs toreiz bija arī Vispasaules luterāņu federācijas (LWF) prezidents¹¹). Kāda latviešu mācītāja ordinācijas gadījumā man nācās nokļūt negribētā un nepatīkamā starpnieka lomā, kad abi šie baznīcas “pīlāri”, acīmredzami, nevēlējās tieši sarakstīties vai sazināties. Dr. Freijs — no viņa viedokļa, saprotams — pārmeta apvienībai dažu rīcību, kas vairāk pienākoties oficiālai baznīcai, nevis koordinācijas institūtam, par kādu apvienība sevi deklarējot. Sarakste, atbilstot Freija stilam, dažbrīd kļuva it pasa, bet, liekas, palīdzēja abām pusēm noskaidrot viedokļus.

Raksturīgs ir kāds Kārļa Kundziņa aizrādījums man šai sarakstē: “Tu savā vēstulē lieto jēdzienu “baznīcas” neteoloģiskā nozīmē... Es personīgi atzīstu, ka arī mūsu draudžu apvienība — teoloģiski un bībliski runājot — ir “ticīgo kopība, kuņā Dieva vārdu pasludina un pareizi izdala sakramentus” C.A. VII — (Bet) es pilnīgi saprotu, ka daudzi šeit runā tikai par baznīcu juridiskā nozīmē...”¹²).

Attiekmes ar Dr. Freiju (kas nu arī aizgājis Dieva mierā) izlīdzinājās. Dr. Kundziņš sevišķi bija ievērojis, ka Freijs vēlāk kādā vēstījumā Kanadas vācu draudzēm bija norādījis uz Latviešu draudžu apvienību kā cildināmu paraugu etnisko draudžu sadarbībai un problēmu risināšanai¹³). Dr. Freijs tad arī bija vienīgais no cittautu luterāņu dignitārijām, kas piedalījās Dr. Kārļa Kundziņa ievēšanā Latvijas baznīcas archibiskapa amatā. (Sk. tālāk!).

11) Kundziņš Freijam pārmeta arī netaktisku izturēšanos pret archibīskapu Dr. T. Grīnbergu un pieminēja šai sakarā kādu Freija rakstu vēstuli, kas Kundziņam parādīta.

12) 1960. g. 1. februāra vēstulē.

13) LELDAAs apkārtraksts 1964. g., Nr. 2, 24. lpp.

Līdzīgā kārtā, varēja vērot, pamazām izzuda Kārļa Kundziņa aizspriedumi (ja vispār tādi bija) pret sinodālām draudzēm un mācītājiem. Apvienības darbā kļuva skaidri redzams, ka atsevišķu draudžu un mācītāju nostāja pret apvienību un tās darba mērķiem nav atkarīga no šo draudžu mācītāju piederības vai nepiederības kādai amerikāņu sinodei vai t. s. neatkarīgām draudzēm.

Savā ziņojumā vispārējai konferencei 1960. gada 26. martā Kundziņš pamatoti saka: "Personīgi esmu pārliecināts, ka īstais atrisinājums un kopīgas sadarbības pieaugšana nav meklējama sīku noteikumu un burtu paragrafos, bet gan citā plāksnē — noteiktā gribā stiprināt brālīgas kopības mīlestības aktivitāti."

Līdzīgi arī savā pārskatā 1960. gada 10. maija apkārtrakstā: "Taču atcerēsimies Svēto Rakstu vārdus: burts (tik bieži!) nokauj, bet g a r s dara dzīvu. Un mēs taču pirmā vietā negribam būt burta kalpi vai legālisti, bet dzīvā Kristus un Viņa Gara sekotāji..."

*

Protams, ne viss, ko Kārlis Kundziņš un viņa ierosmē pārvalde plānoja, deva cerētos panākumus. Tā neveiksmi piedzīvoja "mazo draudžu pabalsta fonds."

Mazās draudzes, kuŗu locekļu skaits neatļāva nodrošināt atdzīvu mācītājam viņa minimālai iztikai un segt citus izdevumus normālas draudzes dzīves uzturēšanai, sastādīja vairāk par pusi no draudzēm, kas bija apvienotas LELDAAā: tā no 52 apzinātām draudzēm 1959. gadā 15 draudzes bija ar mazāk par 100, bet 12 draudzes — ar 100 — 200 locekļiem.

Apvienības pārvalde jau toreiz skaidri ieskatīja, ka bez finansiālām grūtībām šo draudžu nākotnei kritiska var kļūt arī darba spējīgo mācītāju skaita sagaidāmā samazināšanās. Latviešu teoloģijas studentu skaits bija niecīgs, un vairums no tiem, studijas pabeiguši, aizgāja darbā amerikāņu draudzēs, kas viņiem varēja garantēt dzīves iztiku.

Tāpēc pārvalde aicināja mazās draudzes apvienoties vai pievienoties lielākām draudzēm, sevišķi tur, kur vienā pilsētā vai kaimiņu pilsētās pastāvēja vairākas mazas draudzes.

Šie aicinājumi visumā palika toreiz un palikuši līdz šai dienai bez atbalss: varbūt tādēļ, ka no baznīcas vadības (un arī no apvienības, kas jutās tam vēl nedroša) nebija šai virzienā pietiekama spiediena; bet varbūt arī tāpēc, ka dažas no šīm mazākām draudzēm un viņu mācītāji arī šai ziņā jutās "neatkarīgi" un nevēlējās nekādam spiedienam padoties.¹⁴⁾

Citas mazās draudzes tomēr bija parādījušas labu gribu uzturēt un sekmēt savu draudzes dzīvi, kā arī viņām nebija apvienošanās vai pievienošanās iespēja. Tām pārvalde izšķirās palīdzēt pēc pamatprincipiem, kas minēti profesora S. Vasiļevska 1960. gada janvāra apkārtrakstā: 1. katrs sev palīdz savu spēku robežās un 2. stiprākais palīdz vājākam, kur pēdējā spēki pietrūkst.

Nodibināja pārvaldes budžetā sevišķu posteni, uzņemot tanī 1960. gadā \$7000.— Pārvalde izstrādāja, un ģenerālkonference apstiprināja noteikumus. Paredzētās summas budžeta kārtā arī ienāca. Bet jau ar pirmajām izmaksām radās protesti. Var jau būt, ka pabalstu saņēmējas draudzes ne visur bija parādījušas pietiekami daudz labas gribas un piepūles sava stāvokļa nodrošināšanai. Bet man tomēr bija skumji vērot, ka pret šiem pabalstiem protestēja taisni dažas lielākās un finansiāli nostiprinājušās draudzes, kā arī daža sinodāla draudze, kas pati savā laikā bija saņēmusi ievērojamus pabalstus no amerikāņu sinodēm savu mācītāju algas nodrošināšanai. Ņemt bijām mācījušies, dot vēl ne...

Iebildumus pārrunāja 1960. gadā jaunievēlētā pārvalde vairākās sēdēs. Konstatēja, ka šī pabalstu iecere nav draudzēs populā-

14) Daži baznīcas vadītāji bija tais uzskatos, ka visiem gados vecākiem mācītājiem nepieciešami strādāt garīgu darbu un saņemt par to — kaut minimālu — atlīdzību; un tā sākuma posmā draudzēm mācītāju netrūka.

ra, un tā pabalstu piešķiršana ātri izbeidzās.¹⁵⁾ Ieguvums bija tas, ka attiecīgais iemaksu postenis pārvaldes budžetā palika arī tad, kad pabalstu izmaksas izbeidzās, un tā palīdzēja nostiprināt apvienības finanču stāvokli, un tā notika kuriozais: vēloties palīdzēt citiem, pārvalde beigās palīdzēja pati sev...

*

Bet šī “neveiksme” bija jāpiedzīvo pārvaldei, kuņas sastāvā Kārlis Kundziņš vairs neiegāja: piedzīvojis nopietnus sirds darbības traucējumus, Kārlis Kundziņš izšķīrās 1960. gadā vairs nekanidēt. Nelīdzēja atsevišķu draudžu un mācītāju, kā arī LELDAAs vispārējās konferences lūgums uzturēt kandidatūru, kā arī solījums — rūpēties par darba slodzes atvieglošanu ar ģenerālsekretāra atalgošanu vai citādi.

1960. gada 10. jūnijā Kundziņš raksta:

“Es nevarēšu kandidēt: (mani kavē) aizvien svārstīgā veselība un darba spēju mazināšanās, kā arī nopietna pārliecība, ka manos gados ir laiks ļaut jaunākiem stāties administratīvos pienākumos veco vietā...”

Jaunievelētā pārvalde savā pirmajā sēdē 1961. gada 7. janvārī ievēl Dr. Kārli Kundziņu par apvienības goda priekšnieku, kā arī lūdz viņu turpināt garīgās nozares pārzināšanu, ko Kundziņš uzņemas.

Šī darba nozare ir tuva Kārļa Kundziņa sirdij. “Grāmatām ir gaņas rokas,” raksta viņš kādā vēstulē,¹⁶⁾ “kas bieži sasniedz tos, kas savas garīgās prasības neapmierina tikai ar dievkalpojumu apmeklēšanu vien.”

Šī raksta autoram Kundziņš joprojām turpināja palīdzēt, ticības mācības grāmatas gatavojot: Kundziņš deva atsauksmi par

15) Pabalstos izmaksāja: 1961. g. \$3165.—; 1962. g. \$2415.—; 1963. g. \$1624.50; 1964. g. \$1306.69.

16) Vēstulē 1960. g. 20. jūlijā.

manuskriptiem, pats uzrakstīja savu daļu, nemitīgi skubināja un iedrošināja grāmatas izdot.

Kundziņa uzmanības degpunktā nākamos gados gan izvirzās ilgi lolotā iecere — jaunas emendētas dziesmu grāmatas izdošana.

Taču viņš joprojām dzīvo līdz visiem apvienības priekšiem un bēdām, gan ar savu interesi, gan padomu un citādā veidā, cik nu viņa spēki to atļauj.

Tuvojoties Vispasaules luterāņu federācijas lielsanāksmei Helsinkos (1962. g.) un sagaidāmai Gustava Tursa uzņemšanai federācijā, Kundziņš izsakās arī šajos jautājumos. Viņa viedoklis izteikts kādā 1962. gada janvāra vēstulē:

“Pēc manām domām, delegātiem būtu jānostājas joprojām uz viedokļa, ko pēc būtības mēs uzsvērām 1957. gadā Mineapolē ad hoc sastādītajā iesniegumā LWF eksekutīvkomitejai: mēs esam saistīti vienā kopībā un, kur vien iespējams, gribam ar... mūsu ticības biedriem aiz dzelzs priekškara (piemēram palīdzības darbā!) uzturēt īstu brāļu sadraudzību. Bet šie brāļu sakari un gara kopība mums jāattiecina uz a p s p i e s t a j i e m un nevis uz apspiedējiem un viņu funkcionāriem. Mēs negribam arī tiesāt dzimtenes baznīcas “amatpersonas no Kremļa žēlastības”, jo viņu situācija ir nožēlojama; bet mēs nekādi nevaram novērsties no evaņģēlija un apustuļu tik skaidri nospraustās līnijas — ne varas turētājiem, bet Kristus kalpiem, it sevišķi ticības dēļ vajātiem, pieder Pestītāja apsollījums.”

II

Drīz baznīca sauc Kārli Kundziņu atpakaļ — visaugstākajā un arī vissmagākajā amatā.

1962. gada 14. jūnijā mirst archibīskaps Teodors Grīnbergs. 1962. gada 21. jūnijā archibīskapa Teodora Grīnberga piemiņas dievkalpojumā Betlēmes baznīcā Bruklinā (Ņujorkā), Baznīcas Virsvaldes prezidents nolasa archibīskapa “testamentu”. Tajā

archibīskaps Grīnbergs nominējis personas, kam pārņemt bīskapa amatu Latvijas Baznīcā pēc viņa nāves. Vispirms tur — testamenta sastādīšanas brīdī¹⁷⁾ vēl dzīvie augstā amata “mantinieki” no iepriekšējā, 1940. gadā sastādītā, saraksta: prāvests Edgars Bergs un profesors Dr. Kārlis Kundziņš. Tiem seko seši citi vārdi, archibīskapa mūža pēdējā laika nominācijas. 18)

Testamenta publicēšanas laikā prāvests Bergs arī jau miris. Augstais amats jāpārņem nākošajam — Dr. Kārlim Kundziņam.

Izšķiršanās Kundziņam nebija viegla: pieņemt vai nepieņemt augsto amatu? Pats viņš skaidri apzinājās, ka gadu nastas un neveselības dēļ nevarēs būt tik rosīgs, kādam — pēc viņa pārliecības — jaunajam virsganam vajadzētu būt. Tāpat viņš arī apzinājās, kā pats raksta 26. jūnija vēstulē: “Mana nojauta man saka: nebūs ilgi jāgaida, līdz Dievs mani atbrīvos...”

Turklāt, viņš bija dedzīgi aizstāvējis vēlēšanu principu, par jaunu augstākās amatpersonas mūsu Baznīcas vadībā izraugot.

Jau 1960. gada 21. augustā Kundziņš raksta archibīskapam Grīnbergam:

“Runājot par Ameriku, esmu jau vairākkārt rakstījis, šeit gan nevar ignorēt *vēlēšanu* principu. Kā būtu, ja sāktu domāt par Trimdas nākamā bīskapa vēlēšanām, kuŗām gan būtu jānotiek sarakstīšanās veidā, globālā apmērā, varbūt minot 2 vai 3 kandidātus... Ne Bergs, ne Kundziņš neder, jābūt gados jaunākam...”

Un nu, pēkšņi: arī viņš - - i e c e l t s bīskaps!

Ja Kārlis Kundziņš izšķīrās par nominācijas pieņemšanu, tad — kā tas izriet no viņa vēstulēm, kā arī viņa piederīgo liecībām — divu iemeslu dēļ.

17) 1961. gada 27. jūlijā. Prāvests Bergs nomirst ta paša gada 9. decembrī.

18) Seši no jauna nominētie prāvesti: K. A. Birznieks un B. Fedders; mācītāji: A. Veinbergs, E. Pavasars, P. Nesaule, A. Voitkus.

Vispirms, daži mācītāji un baznīcas darbinieki neatlaidīgi lūdz Kundziņu neatteikties. Šie mācītāji bija pārliecināti, ka, Kārlim Kundziņam atsakoties, mūsu baznīcai brīvajā pasaulē draud sašķelšanās. "Testamenta" teksts lielākai daļai mācītāju Amerikā (šķiet, arī Kārlim Kundziņam pašam!) nāca kā pārsteigums. Bija bažas, ka nākošiem nominētiem kandidātiem, tik pēkšņi izvirzītiem baznīcas priekšgalā, nebūs vajadzīgā atbalsta un autoritātes, vēl jo vairāk tāpēc, ka daļa mācītāju un draudžu darbinieku bija neapmierināti ar faktu kā tādu, ka viņiem nav dota iespēja runāt līdzī sava virsgana izvēlē.

Bet otrs — pēc manām domām, galvenais iemesls bija Kārļa Kundziņa vēlēšanās: panākt vēlēšanu principa atjaunošanu, vismaz sava pēcnācēja izvēlē. Tam viņš neredzēja citu iespēju, kā pašam kļūt par pēdējo i e c e l t o bīskapu, lai tad ar visu sava amata autoritāti forsētu jauna bīskapa v ē l ē š a n a s.

Un tā — Kārlis Kundziņš izšķīrās pieņemt amatu un ar to saistītos pienākumus un atbildību.

"Man uzliktais pienākums varētu likties pāri maniem spēkiem. Bet toreiz "baigajā gadā" es neatteicos, kad mani ieskaitīja eventuālā pēcnācēju rindā. Tāpēc arī tagad atrodu to par iespējamu. Viss ir Dieva rokā. Ja veselība un, galvenais, arī garīgais spēks to vairs neatļaus, es katrā ziņā atbrīvošu vietu nākošajam," raksta Kundziņš 1. augustā.

*

Ar to sākās rosīga gatavošanās svinīgajam jaunā bīskapa ievešanas dievkalpojumam. Bet reizē no draudzēm un apgabalu konferencēm uz Baznīcas virsvaldi iet "tautas balss", kas prasa, lai Kārli Kundziņu ievēd amatā ar archibīskapa titulu. Pavisam nedaudz ir pretbalsu: tās, galvenokārt, proponē principā pret archi-

bīskapa titulu mūsu baznīcā. "Archibīskaps" nozīmē galveno jeb virsbīskapu, un tāds varot būt tikai baznīcai, kam ir arī citi bīskapi — ir šo oponentu arguments. Bet tam pretī vairākuma prasība, lai Kārlim Kundziņam nebūtu mazāks titulis nekā viņa priekšgājējam un ne kā boļševiku okupācijā esošās baznīcas daļas garīgajam vadītājam.

Sākās apspriedes un sarakstes par ieviešanas dievkalpojuma vietu, aicināmiem viesiem no citām baznīcām, dievkalpojuma un svinību norisi, archibīskapa ziļļa pārņemšanu.

Raksturīgi, ka Kārlim Kundziņam šķiet vienaldzīgi šie rituāla un reprezentācijas jautājumi. Tā, piemēram, viņš raksta 14. septembrī: "Amata zizlis ir vēl neatrisināta problēma.¹⁹⁾ Man šis jautājums ir irrelevants. Galvenais, lai es tais pāris gados, kas man atlikušies, varētu būt drusku derīgs..."

Vairāk intereses viņš parāda jautājumā par citu baznīcu bīskapu piedalīšanos, bet ne tāpēc, lai ar to atjaunotu mūsu baznīcā apustulisko sukcesiju.²⁰⁾ Šai jautājumā viņa viedoklis palicis tas

19) Bija izraisījušās diskusijas, vai archibīskapa Grīnberga lietotais archibīskapa zizlis būtu nododams bīskapam Kundziņam kā viņa vietniekam, vai tas tikai archibīskapa personīga amata zīme — būtu paglabājama Grīnberga mūzejā.

20) Apustuliskā sukcesija — Romas katoļu baznīcā radies dogmāts, kas balstās uzskatā, ka apustulis Pēteris esot bijis pirmais Romas bīskaps, ka viņš pirms savas nāves ar roku uzlikšanu nodevis bīskapa svētību tālāk savam pēcniekam, tas savukārt savam pēcniekam, līdz pat mūsu dienām. Šo dogmātu ar ierobežojumiem atzīst, piemēram, arī Zviedrijas luteriskā baznīca, kas prasa, lai bīskapu ievētītu amatā bīskaps, kas pats saņēmis šādu nepārtrauktu apustulisku svētību no bīskapa, kas līdzīgi amatā iesvētīts. Latvijas baznīcas pirmo bīskapu amatā iesvētīja Zviedrijas archibīskaps Natans Sēderbūms, tātad viņš uzskatāms ar tādu, kas saņēmis apustulisku sukcesiju. Bet ne vairs archibīskaps Grīnbergs, ko amatā iesvētīja nevis bīskaps, bet vecākais Latvijas baznīcas prāvests Kārlis Kundziņš, seniors.

pats, kādu viņš to deklarē savā rakstā 1932. gadā, kad jautājums bija aktuāls, sakarā ar Teodora Grinberga iesvētīšanu augstajā amatā.

Šajā rakstā Kundziņš noraida sukcesiju kā supernaturālu spēku pierakstīšanu amata nesējam katoļu baznīcas tradīciju garā. Jēzum tā ir sveša doma, raksta Kundziņš.

“Reformātori no garīgā amata nesēja prasa gan augstas reliģiski ētiskas īpašības, bet noteikti pretojas tam, ka šīs īpašības iegūstamas rituālā kārtā, t. i., konsekrācijas ceļā. Nevis garīdznieka kārtā, bet pati ticīgo kopība jeb draudze ir Kristus Gara un Viņa dāvanu glabātāja, tātad arī amata pilnvaru piešķirēja un apstiprinātāja. Arī dažādu amatu pakāpju vajadzība nav pamatota pašā evaņģelijā, bet vienīgi lietderībā un praktiskā vajadzībā, lai draudzes dzīve sekmīgāk varētu attīstīties un būtu pasargāta no nekārtībām (1. Kor. 12; Rom. 12). Evaņģeliskam kristietim svarīgi, lai 1. augstā amata nesējs būtu apveltīts ar Kristus Gara dāvanām, 2. lai viņš baudītu baznīcas un tautas nedalītu uzticību, t. i., būtu pareizi ievēlēts, 3. lai draudzes un viņas pārstāvju karstākās lūgšanas un mīlestība padarītu un stiprinātu to atbildīgajā un grūtajā darbā...”

Kundziņa vēles ir vairāk ar personīgu raksturu, kā arī izprotot, ka citu baznīcu prominentu pārstāvju piedalīšanās būtu svarīga atzišana Latvijas ev. luteriskajai baznīcai sevišķi šai laikā, kad tuvojas luterāņu Helsinku lielsanāksme ar priekšlikumiem par, t. s., dzimtenes baznīcas uzņemšanu luterāņu federācijā.

Var izmanīt, ka Kundziņš sevišķi vēlētos Somijas bīskapa Gulīna (*Gulin*) piedalīšanos²¹), bet joprojām ir visai atturīgs pret Amerikas apvienotās luterāņu baznīcas un reizē Luterāņu pasaules federācijas prezidentu Dr. Freiju. Bet notiek kuriozais: neviens

21) Gulīns, tāpat kā Kundziņš, bija zinātnieks — jauderībnieks un Kundziņam personīgi pazīstams.

no aicinātiem Eiropas bīskapiem “nevar ierasties” 22), un vienīgais — blakus igauņu un lietuviešu baznīcu pārstāvjiem — no starptautiskām personībām ievēšanas dievkalpojumā piedalās tikai Dr. Freijs!

Šī raksta autors jutās sevišķi pagodināts, saņemdamas jaunā bīskapa aicinājumu teikt svinīgā dievkalpojuma sprediķi. “Sprediķim vajadzētu būt tādām, kas nenodarbotos ar manu personu,” raksta Kundziņš, “bet ar lielo sūtību, ko m u m s v i s i e m Dievs devis šinī nopietnajā laikā...” 23)

6. oktobrī Baznīcas virsvalde nolemj piešķirt jaunajam bīskapam archibīskapa tituli. 7. oktobrī Vašingtonas draudzes dievnāmā archibīskapu Kārli Kundziņus ievēd augstajā amatā. 24)

*

Archibīskapa Kārļa Kundziņa amata laiks ir īss: tikai četri gadi. Neraugoties uz to, tas iezīmējas ar vairākām ļoti svarīgām pārmaiņām mūsu Baznīcas iekārtā.

Amata sākuma laiks aiziet, kā var vērot, iepazīstoties gan ar stāvokli mūsu Latvijas Baznīcā un latviešu draudzēs visā brīvajā pasaulē, gan ar baznīcas administratīvām problēmām un vadītāju amatpersonu viedokļiem. Baznīcas virsvaldes prezidents Pēteris Eglītis un viss līdzšinējais Virsvaldes sastāvs, arī jaunajam archibīskapam amatā stājoties, paliek savā vietā.

22) Iemeslus šai atturībai, protams, drīkstam tikai minēt. Tā varētu būt nevaļa, sevišķi sakarā ar gatavošanos Helsinku lielsanāksmei. Iespējams, ka aicinājumi izgāja pavēlu, varbūt netika pavadīti ar pienācīgu diplomātiju. Bet varētu arī būt, ka dažs baznīcas galva nevēlējās sakaitināt iespaidīgo austrumu ateistisko lielvaru un tā izjaukt iecerētos plānus par šīs varas aizbildniecībā esošo luterāņu baznīcu piedalīšanos Helsinku lielsanāksmē.

23) Vēstulē 1962. g. 1. augustā.

24) Dievkalpojuma norisi aprakstījis prāvests A. Veinbergs 1964. g. Baznīcas kalendārā 91. un sek. lappusē. Tur viņš arī isi piemin problēmas, kas radās, ievēšanas dievkalpojumu sagatavojot.

Iepazīšanos ar baznīcas darbu dažādās pasaules malās kavē attālumam, un sarakste prasa ilgu laiku. Archibīskaps lolo kāda sava pārstāvja sūtīšanu uz Austrāliju, bet viņa ierosinājums neatrod atbalstu ne Virsvaldē, ne arī Austrālijas draudžu vadībā. Iemesls noraidīšanai, šķiet, lielie izdevumi šādam komandējumam, un Virsvaldes un pārvalžu kases nelielas esam tik bagātas.

Liekas, ka archibīskaps nav visai apmierināts ar Latvijas Baznīcas un draudžu stāvokli brīvajā pasaulē. Viņa ziņojums LELDAAs otrai vispārējai konferencei (1963. gada 20. aprīlī Kalamazū) ir diezgan pesimistisks, ja to salīdzinām ar ziņojumu iepriekšējā konferencē 1960. gadā, kad Kundziņš runāja vēl tikai kā Amerikas latviešu draudžu garīgais vadītājs.

“Latviskās rakstura īpašības,” saka archibīskaps šai 1943. gada ziņojumā “brīžiem veidojušās nesaticības, egocentrisma un subjektīvisma virzienā. Intellektuālie sasniegumi bieži nobīdījuši pie malas reliģiskos ticības un mīlestības dievišķos spēkus. Zeme daudziem ir bijusi mīļāka par debesīm... Mans uzskats ir, ka mēs esam stipri slidējuši uz leju. Visapkārt ir pazīmes, ka esam jau gatavi atdot laikmeta saukļiem savu dārgo vainagu...” 25)

Paiet tomēr vēl vairāk par gadu, līdz archibīskaps izšķiras par rīcību, lai realizētu savu ieceri — vēlēšanu principa atjaunošanu Latvijas Baznīcas vadības izraudzīšanā. 26)

25) Pēc protokola LELDAAs 1963. gada 2. apkārtrakstā.

26) Var izmanīt, ka archibīskaps šajā starplaikā vilcinās. Iespējams, ka viņš, savu nespēku un vecumu apzinādamies, baidās, vai pietiks spēka un laika izvest savu nodomu. Šī vilcināšanās dažos baznīcas darbiniekos radījusi iespaidu, ka vēlēšanu nodoms Kundziņam radies vēlāk, ne tad, kad viņš uzņēmās archibīskapa amatu. Kā jau augstāk norādīts, no manām personīgām sarunām un sarakstes ar Kārli Kundziņu tai laikā, kad viņš vēl bija LELDAAs priekšnieks, kā arī no tuvinieku liecībām, šķiet skaidrs, ka Kundziņš jau toreiz uzskata vēlēšanu atjaunošanu mūsu baznīcas amatpersonu izvēlē par ļoti svarīgu uzdevumu. Sk. 188. lpp.!

1964. gada 6. un 7. martā Baznīcas virsvaldes sēdē archibīskaps lūdz “pārrunāt sukcesijas kārtību, mainoties mūsu baznīcas virsganiem.” Virsvalde atbild ar lēmumu, ka “minētā jautājuma izšķiršanu Virsvalde uzskata par priekšlaicīgu. Kad pienāks laiks tāda jautājuma izšķiršanai, Virsvalde vadīsies saskaņā ar Latvijas ev. lut. baznīcas satversmi.”

Archibīskaps, acīmredzami, nav apmierināts ar šo lēmumu. Par vēlēšanu principu starplaikā izšķīrusies arī Igaunijas baznīca, un par to izteikušās divas Latvijas baznīcas mācītāju un draudžu darbinieku konferences: Austrālijā un Amerikas Savienoto Valstu rietumu apgabalā.

1964. gada 6. maijā archibīskaps publicē apkārtrakstu, kas nepārprotami ierosina vēlēšanu principa atjaunošanu gan archibīskapa, gan arī jauna Baznīcas virsvaldes sastāva izraudzīšanā. Viņš uzaicina šo jautājumu pārrunāt apgabalu konferencēs un paziņot konferenču rezultātus līdz 1964. gada oktobrim.

1964. gada decembrī archibīskaps izsludina noteikumus par sava pēcnācēja vēlēšanām.

Vēlēšanu pirmais gājiens nedod rezultātu. Otrais gājiens noslēdzas 1965. gada 5. septembrī. Par archibīskapa Kundziņa pēcnācēju amatā, pagaidām ar bīskapa tituli, ievēl Toronto Jāņa draudzes mācītāju Arnoldu Lūsi.

Vēlēšanas — kā jau dažkārt vēlēšanas — izraisa labu tiesu nemiera, apvainojumu, protestu. Apšaubā vēlēšanu legalitāti. Notiek arī sava “vēlēšanu kampaņa”. Savu daļu sarūgtinājuma jāpanes arī archibīskapam pašam.

Vēlēšanu “cīņas” atbalsojas arī archibīskapa nākamās gadmiņas gana rakstā: “Atcerēsimies pagājušā gada pēcnācēja vēlēšanas, vēlēšanu sacensībā izraisītās parādības un paņēmienus. Vai viscaurēm esam ievērojuši sirdsapziņas balsi, nevien vārdos, bet arī, brāļu milestībā izpildot savu kristīgo pienākumu? Vai Pestītājs un arī Viņa apustulis Pāvils, raugoties apkārtējā naida sašķeltā

pasaulē, neatkārtoto ik uz soļa atgādinājumu: Netopiet viņiem līdzīgi!”

Jaunais bīskaps dabūjis pavisam niecīgu, tikai divu balsu, vairākumu. Bet Kundziņam arī tā liekas Dieva žēlastība un svētība. “Dievs iekārtojis tā, lai Tu nekļūtu augstprātīgs,” raksta viņš savā apsveikumā bīskapam Lūsim.

Var izmanīt, ka archibīskaps ir apmierināts, ka jautājums beidzot izkārtots un viņam dota iespēja nodot daļu no saviem virsgana pienākumiem jaunajam bīskapam. “Pēc pagaidu statūtiem jaunais bīskaps varēs palīdzēt man,” raksta archibīskaps savā 1965. gada 7. septembra apkārtrakstā, “izdarot dievnamu iesvētīšanas, jaunu mācītāju ordinācijas, piedalīties svarīgās sanāksmēs manā uzdevumā, kad tālākās vietas man vairs nebūs sasniedzamas, bet pilnos virsgana pienākumus viņš varēs saņemt pēc manu tagadējo pilnvaru nolikšanas.”

Bet kas ar ierosinājumu par Virsvaldes pārvēlēšanu?

Nav šaubu, ka sākumā archibīskaps Kundziņš bija iecerējis Virsvaldes sastāva p i l n ī g u pārvēlēšanu: “no sienas līdz sienai”, kā viņš raksta kādā 1966. gada 4. aprīļa vēstulē. Taču jau tā pašā gada 19. maija vēstulē bīskapam Lūsim viņš — uzklusījis citu domas — izšķīries par vēlēšanu un t. s. kontinuitātes principu apvienošanu. Tas nozīmē: Virsvaldē bez termiņa ierobežojuma paliktu tie locekļi, kas tajā atradušies jau Latvijā; trimdā vēlāk ieceltiem — jāatkāpjas; jauni locekļi var ienākt tikai ar ievēlēšanu, pie kam uz noteiktu (3 gadu) laiku; pēc tam viņus var ievēlēt par jaunu.

Šādā veidā arī jautājumu atrisina: Virsvaldē paliek Latvijā ieceltie locekļi — J. Bergmanis, P. Eglītis, Pauls Kundziņš, A. Rumpēters, E. Zvaigzne²⁷⁾. No jauna ievēl uz 3 gadiem: katra zeme vai Amerikas Savienoto Valstu apgabals — savu garīgo vadītāju un vienu laicīgu locekli; no Amerikas Savienotajām Val-

27) Zvaigzne atsakās tūlīt slimības dēļ; P. Kundziņš atļūdzās 1968. g. martā.

stīm vēl ieiet — LELDAAs pārvaldes priekšnieks un viens laicīgs loceklis. Bez tam, saprotams, archibīskaps un bīskaps.

Kad Kārlim Kundziņam kā Latvijas laika Virsvaldes loceklim — uz kontinuitātes pamata — piedāvā pastāvīgu vietu Virsvaldes sastāvā, viņš raksta:

“Pēc mana noteikta ieskata tāda manis ieskaitīšana nesaskanētu ar manis ieturētiem uzskatiem; un turklāt — mans veselības stāvoklis un nevarēšana piedalīties sēdēs nenāktu par labu darāmam darbam, bet to tikai kavētu.” 28)

Jautājums par to, vai archibīskapam ir jābūt Virsvaldes prezidentam, cik man zināms, Kārli Kundziņu nenodarbināja: vismaz man pieejamā sarakste to nerāda. Tikai LEDAAs 1969. gada vispārējā konferencē Detroitā atklātībā atskan balsis, kas — atspoguļodamas draudžu vairākuma vēlēšanos — uzskata to par dabisku stāvokli un atrisinājumu.

*

Kā jau norādīts, archibīskaps labu tiesu sava darba slodzes un nodod jaunā bīskapa ziņā. Neraugoties uz to, viņa dzīvā sarakste ar bīskapu Lūsi rāda, ka viņš joprojām moši dzīvo līdz mūsu baznīcas problēmām un dod savam vietniekam un pēcnācējam vērtīgus norādījumus.

Kas nu ir tie darba lauki, kam piegriezta archibīskapa sevišķa uzmanība?

Šeit jāmin vispirms — jaunās emendētās dziesmu grāmatas izdošana.

Viņš steidzināja šo darbu: redzēt grāmatu iznākam vēl savā dzīves laikā, bija viņa karstā vēlēšanās.

Ieteikumi, ka nevajadzētu steigties ar grāmatas izdošanu, kā arī, piemēram, Ņujorkas draudzes mācītāju un dažu emendācijas

28) Vēstulē archibīskapam A. Lūsim pēc sava archibīskapa amata nolikšanas 1967. gada 18. martā.

komisijas locekļu kritikas par dziesmu izvēli un labojumiem — Kundziņam acīmredzami nepatīk. Tomēr viņš cenšas kritiku un ieteikumus respektēt. Šķiet, vēl jo vairāk tāpēc, ka Kundziņš bija visai neapmierināts ar valodnieciskiem labojumiem jaunajā Bībeles izdevumā, kas bija notikuši bez dažu komisijas locekļu — teologu (arī Kārļa Kundziņa) ziņas.

“Vienā ziņā es gan izbijos,” raksta Kundziņš, “saņēmis Tavas piezīmes pie Sak. v. 6:20 un 31:30 un arī Ps. 23:4... Tiešām žēl, ka Tevis pamanītie modernizējumi uzņemti... Ir skaidrs, galvenās literārās valodas veidotājam nav bijusi pagātnes rel. tradīciju aizmugures... Mums vēl ilgi sāpēs šie “negadījumi”... 29)

Kundziņš tad nu arī piedzīvo gan jaunc Bībeles izdevumu, gan emendētās dziesmu grāmatas izdošanu. Britānijas Bībeles biedrība viņu un prāvestu B. Fedderu 1966. gadā ievēl par saviem goda biedriem.

*

Temati, kas nodarbina Kundziņu viņa pēdējā laika sarakstē, vēl ir: agendas jaunizdevums; jauno teologu sagatavošanas jautājums (viņš vairākkārt ierosina stipendijas); bērnu kristīgā un latviskā audzināšana: latviešu valodas saglabāšana latviešu draudzēs un skolās.

Ar jaušamām skumjām viņš raksta, ka samērā daudz laika viņam atkal aizņem dažādu konfliktu izlīdzināšana draudzēs un mācītāju starpā.

Baznīcas internacionālās attieksmes viņš atstāj sava vietnieka ziņā. Viņu satrauc un noskumdina, piemēram, mācītāja Baltiņa apcietināšana Latvijā (1964. gadā) tai laikā, kad brīvās pasaules

29) Vēstulē archibīskapam A. Lūsīm pēc sava archibīskapa amata nolikšanas 1967. g. 18. martā.

baznīcu galvas sludina, ka aiz dzelzs priekškara ticīgo vajāšanas esot izbeigušās.

Kundziņš pieskaņas arī jauniem tematiem, kas iepriekš mazāk bija pavidējuši viņa interešu lokā. Tā viņš (savā 1966. gada 6. janvāra vēstulē bīskapam Lūsim, runājot par tuvākā laika uzdevumiem), piemin evaņģelizācijas vajadzību. Tāpat viņš piemin vajadzību pēc mācītāju amattērpa noteikumiem, tuvāk gan par šo ierosinājumu neko nepaskaidrojot.

1964. gada aprīļa apkārtrakstā mācītājiem archibīskaps Kundziņš pieskaņas latviešu laulības un ģimenes dzīves jautājumiem. Viņš izsaka savu nemieru par etniski jaukto laulību skaita pieaugumu un ieteic latviešiem, kas dzīvo atrauti no latviešu kopības vientuļi vai mazās latviešu grupās, meklēt iespējas pievienoties lielākām latviešu kolonijām. Tas — pēc Kundziņa domām — mazinātu jaukto laulību skaita pieaugumu. Mācītājiem Kundziņš atgādina viņu pienākumu — norādīt jaunlaulājamiem uz laulības un ģimenes dzīves garīgajiem pamatiem.

Plašāk Kundziņš izsakās baznīcas satversmes jautājumos.³⁰⁾ Viņš ieteic dot lielākām draudzēm vairāk balsu konferencēs, kā arī noteikt minimālo locekļu skaitu, pirms kāda draudze vispār varētu pretendēt uz balstiesībām. Viņš izsakās pret ierosinājumu — radīt "virsmācītāja" tituli, un domā, ka nebūtu vajadzība arī patūrēt prāvesta tituli.³¹⁾

Jo rosīgi archibīskaps Kundziņš turpina darboties publicistikā: bez gadskārtējiem gana rakstiem viņa apceres par dažādiem reliģiskiem, filozofiskiem un ētikas tematiem regulāri lasām baznīcas kalendāros, kā arī "Ceļa Biedrā." Vairāki no šiem rakstiem ir tik domu bagāti un tik labi raksturo archibīskapa dzīves ziņu, ka gaidīt gaida sakopšanas un izdošanas.

30) Vēstulē 1965. g. 8. jūlijā.

31) Tai pašā 1966. gada 6. janvāra vēstulē bīskapam Lūsim.

Tad pienāk laiks, kā archibīskaps pats to paredzējis, kad, spēkiem tālāk pagurstot, jānodod ne tikai pienākumi, bet arī amats jaunā bīskapa rokās. 1966. gada 21. augustā Klivlandē bīskapu Arnoldu Lūsi ievēd archibīskapa amatā. Archibīskaps Kundziņš gan vēlējies pats savu pēcnieku amatā iesvētīt, bet veselība nav vairs tik stipra, un viņam jāapmierinās ar rakstītu sveicienu un vēlējumu.

LELDAAs nākošajā ⁸²⁾ apkārtrakstā, izvēlējies par pamatu savam vēstījumam Romiešu vēstules 5. nodaļas vārdus "Cerība nepamet kaunā", archibīskaps Kundziņš raksta:

"Ar notikušām sanāksmēm saistīta arī mana līdzšinējā amata atstāšana un tā nodošana jauna, cerību pilna pēcnācēja rokās. Jau pirmajos jaunā virsgana soļos varam saskatīt arī minētos cerību asnus. Arī mani, pildot līdzšinējo amatu, aizvien pavadijuši šie cerību asni visos manos darbos. Gan dziļi apziņos, ka man uzticētos pienākumos palikuši neaizpildīti tik daudzi sāpīgi robi. Daudzos, ļoti daudzos gadījumos neesmu varējis būt personīgi klāt, kā to labprāt esmu vēlējies. Citos gadījumos nebiju spējis laikā novērst sāpīgus pārpratumus un nesaskaņas. Bet atskatoties uz bijušo, tomēr es kopā ar mācītājiem un draudžu darbiniekiem gribu slavēt Dievu, ka Viņš līdz šim palīdzējis un nav ļāvis laivai grimt. Bet, par nākamību domājot, lūgšim mūsu dzīves Vadītāju, lai neizpildītas ieceres, ja tas ir Dieva prāts, kļūtu par īstenību."

Arī pēc amata nolikšanas archibīskaps emeritus Kārlis Kundziņš ar lielu interesi dzīvo līdz mūsu baznīcas problēmām un uztur dzīvu korespondences kontaktu ar jauno archibīskapu un Baznīcas virsvaldes locekļiem. Bet tad viņš pēkšņi "apklust". Saņemam ziņu par atkārtotu ievietošanu slimnīcā un veselības stāvokļa

82) Bet kamēr prāvesta titulis pastāv, Kundziņš aizstāv tā piešķiršanu visiem ASV apgabalu garīgiem vadītājiem un LELDAAs pārvaldes priekšniekam, neraugoties uz to, ka viņi nav ievēlēti uz visu mūžu.

pasliktināšanos. Un tad — 1967. gada 9. augustā — archibīskaps Kārlis Kundziņš aizmieg mūžībai. “Labā cīņa” ir izcīnīta, “skrējiens” pabeigts (2. Tim. 4:7). Dievs — Kundziņa paša vārdiem runājot — ir viņu “atbrīvojis”.

*

Nobeidzot vēl dažas piezīmes.

No vairākām pusēm man aizrādīts, ka rakstīt par Kārli Kundziņu kā archibīskapu un novērtēt viņa darbību šai amatā esot pārāgri: vajagot lielākas laika atstarpes, lai vērtējums būtu objektīvāks un līdz ar to patiesāks.

Pa daļai tas varētu būt tiesa. Kundziņa personības lielā ietekme vēl arvienu ir pārāk spēcīga viņa laika biedru un līdzstrādnieku atmiņās, lai tas neietekmētu mūs, viņa darbu un darba augļus novērtējot. Bet no otras puses, visai jāapšaubā uzskats, ka tikai pēc garāka laika spriža — kad laika biedru un līdzstrādnieku liecību vienkārši vairs nav vai notikumi pagaisuši un kļuvuši atmiņās nedrošāki — vērtējums tāpēc būtu objektīvāks vai patiesāks.

Tālab esmu uzdrikstējis savas atmiņas saistīt arī ar vērtējumu, skaidri apzinoties, ka citu vērtējums varētu būt arī citāds. Nākotnes, t. s., “objektīvam” vēsturniekam, kam būtu pieejami arī citi “avoti”, bet nebūtu vērtīgā personīgā kontakta ieskata, vērtējums varētu būt vēl atšķirīgāks. Tādā gadījumā šis raksts varētu noderēt kā viens no “avotiem” vispusīgākam ieskatam Kundziņa personībā un darbībā.

Kā vērtēt viņa darbu un darba rezultātu LELDAA's pārvaldes darbā un pēc tam Latvijas baznīcas archibīskapa amatā?

Attiecībā uz pirmo, manuprāt, Kundziņam pieder galvenie nopelni pie tā, ka LELDAAi izdevās apvienot latviešu draudzes Amerikas Savienotajās Valstīs un Kanādā, kā arī izveidoties par

iespaidīgu organizāciju mūsu Latvijas Baznīcas dzīves kopšanā un veidošanā brīvajā pasaulē.

Attiecībā uz otro — archibīskapa darbības laiku — jāmin 1. vēlēšanu principa atjaunošana Latvijas Baznīcas dzīvē, 2. rošīgākas sadarbības izveidošana visas brīvās pasaules apjomā latviešu draudžu un atsevišķo zemju pārvalžu starpā, 3. jaunas emendētas dziesmu grāmatas izdošana.

Ja arī varētu būt dažādas domas par to, vai un cik lielā mērā katrs no pieminētiem darbības rezultātiem ir Kundziņa nopelns, tad tomēr nevar noliegt, ka viņa archibīskapa laiks šai ziņā ir ienesis jaunu svarīgu pagriezienu un — pēc manām domām, pozitīvu attīstību Latvijas Baznīcas dzīvē.

Kārļa Kundziņa personība gan šai rakstā, gan vispār šai rakstu krājumā būs vairākkārt augsti novērtēta. No savas sadarbības ar viņu varu pilnā mērā pievienoties teiktajam archibīskapa Arnolda Lūša rakstā "Garīgais testaments"³³), kuŗā izceltas trīs iezīmes Kārļa Kundziņa raksturā. Pirmkārt, kā "Jaunās Derības cilvēkam" viens no viņa dzīves, uzskatu un darba vadmotīviem bija atziņa, ka "burts nokauj, bet Gars dara dzīvu" (2. Kor. 3:6). Gara spēku un dāvanu daudzinašana izpaudās gandrīz vai katrā Kundziņa rakstā un runā, it bieži arī viņa vēstulēs.

Otrkārt, — sekojot Pestītāja vārdam, ka "kas jūsu starpā grib būt liels, tas lai ir visu kalps" (Mat. 20:27), Kundziņa mūžs, un arī viņa darbs LELDAA un archibīskapa amatā, raksturojams kā nemitīga un uzticama kalpošana Dievam, tēvzemei un tuvākam.

Treškārt, — cenšoties "uzturēt gara vienību ar miera saiti" (Efez. 4:3), Kārlis Kundziņš — kā šī raksta sākumā norādīts — centās vienmēr uzsvērt to, kas vieno, un nevis to, kas šķir.

Ja pie šī raksturojuma būtu vēl kas piebilstams, tad tas, ka personīgi mācījos cienīt Kārli Kundziņu kā nešaubīgu un optimistisku kristieti, lielu ticības cilvēku un ideālistu. Ideālistam nav

33) LELDAA 1967. gada 3. apkārtrakstā.

viegla dzīve šinī brutāli reālistiskajā un materiālistiskajā pasaulē, un tā arī Kundziņam nācās piedzīvot ne vienu vien visai rūgtu vilšanās. Bet arī vilšanās un sarūgtinājumi nespēja mazināt viņa gaišo ticības un cerības skatu Dieva nākotnē, kā tas izpaužas arī viņa pēdējā raksta bibliiskajā liecinājumā: cerība nepamet kaunā!

TAVS SVĒTAIS AICINĀJUMS

*Veltījums prof. Dr. K. Kundziņam stājoties
archibīskapa amatā*

Tos pulcināt, kas izklīduši,
Kas ceļu nezina, ceļā vest,
Lauzt maizi tiem, kas izsalkuši,
Un izslāpušiem slāpes dzēst, —

Tas ir Tavs svētais aicinājums,
Tavs sūrais darbs, Tavs gaišais prieks,
Ja sīks Tev šķitīs spēka krājums,
Ir Viens, kas palīgu Tev sniegs.

Dievs dod Tev redzēt viņu krastu,
Kur tēvu tēvu pēdas rod,
Ka tauta līdz ar Tevi rastu
To svēto mieru, Dievs ko dod.

1962. g. oktobrī.

L. Bērziņš

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten text, possibly a signature or name, located in the upper middle section of the page.

Handwritten text, appearing to be a list or a set of notes, located in the middle section of the page.

Handwritten text, possibly a continuation of the notes or a separate entry, located in the lower middle section of the page.

Handwritten text, appearing to be a list or a set of notes, located in the lower section of the page.

Handwritten text, possibly a signature or name, located at the bottom of the page.

IZDEVĒJA PIEZĪMES

Jau tūlīt pēc archibīskapa emer. K. Kundziņa bērēm 1967. g. augustā pārrunājām ar netaisni piederīgajiem par grāmatām, kas būtu izdodamas netaisni piemiņai. Manā uztverē tām bija jābūt vairākām: 1.) viņa paša atmiņām, 2.) dzejai, 3.) piemiņas grāmatai ar ģimenes locekļu un darba biedru atmiņām un darba vērtējumu un 4.) rakstu izlasei no periodikā iespiestajiem rakstiem.

Pirmā varēja parādīties atmiņu grāmata ("Atmiņas", 1968. g.). Autors nebija ticis ne pusē ar to, ko gribēja pastāstīt. Manuskriptā bija arī dažas atmiņu kļūmes, jo autors bija rakstījis jau slims būdams. Māc. J. V. Strautnieks rūpīgi pārbaudīja manuskriptā citu autoru citātus, gada skaitļus, notikumus, lai atmiņu stāsts iznāktu bez kļūmēm. Grāmata tika ātri izpirkta.

Sai grāmatai gadu vēlāk sekoja manis sagatavots dzeju manuskripts "Dieva stunda". Tur izdevēja piezīmēs esmu pieminējis grūtības savācot to, ko Kundziņš atstājis dzejas laukā. Katrā ziņā grāmatā nav atrodams viss, ko viņš uzrakstījis, bieži iepriecinādams savus tuviniekus. Sk. arī šīs grāmatas 30. lpp.

Daudz grūtāk gājis ar piemiņas grāmatu. Ģimenes locekļi bija ļoti atsaucīgi, viņu atmiņas saņēmām kā pirmos manuskriptus. Daudz grūtāk bija atrast audzēkņus un darba biedrus, kas apcerētu Kundziņa daudzpusīgo darbību. Viņš daudzus bija pārdzīvojis, tādēļ neizdevās atrast nevienu, kas varētu pastāstīt par Kundziņa darbības sākumu Valmieras skolās. To būtu varējuši darīt prof. K. Kārklis un prof. E. Zicāns. Diemžēl, tie abi bija jau izbeiguši šīs zemes gaitas pirms sava skolotāja. Tāpat mums nebija neviena, kas varētu liecināt par Kundziņa darbu latviešu skolotāju kongresā Tērbatā vai Izglītības biedrības vidusskolā Rīgā. Šai grāmatā ir tikai liecība par Kundziņa darbu Rīgas pilsētas 2. vidusskolā.

Tāpat no Teoloģijas fakultātes celmlaužiem dzīvo vidū nav vairs prof. V. Maldoņa un prof. L. Ādamoviča, tādēļ par Kundziņa darbu šai iestādē var pastāstīt tikai jaunākie fakultātes locekļi.

Velti mēs meklējam starp vecākās paaudzes mācītājiem, kas atcerētos Kundziņa darbību draudzē Valmierā vai Rīgā. Arī šeit pietrūkst V. Maldoņa un E. Rumbas vai Akadēmiskās draudzes priekšnieka profesora P. Lejiņa, M. Bīmaņa, P. Ķīķaukas u.c. Šo trūkumu aizstāj Akadēmiskās draudzes adjunkta mācītāja L. Čuibes raksts.

Par Kundziņa sabiedrisko darbību Latviešu Centrālkomitejā varētu vislabāk pastāstīt prof. A. Švābe, prof. Fr. Gulbis vai komitejas biroja vadītājs J. Niedra, bet viņi visi ir jau miruši.

Mēs varētu tā pieminēt vēl daudzus citus Kundziņa darba vai interešu biedrus un audzēkņus, kuņiem būtu bijušas dodamas vērtīgas liecības.

Rūpīgi tika gatavota bibliografija. Bija izdevība saņemt zināmus materiālus no dzimtenes. Prāvests A. Voitkus ar kundzi izskatīja Latvijas Amerikā gada gājumus. Paldies viņiem un paldies arī Arturam Baumanim Detroitā par laipnu atļauju ieskatīties viņam piederošās bibliografijās. Paldies prof. P. Lazdam par Latviešu konversācijas vārdnīcā iespiesto Kundziņa artikulu sarakstu. Cik iespējams, izskatīju man pieejamos nometņu laiku un vēlākos periodiskos izdevumus. Šo materiālu rūpīgi izvērtējot, ātrādu tomēr tik daudz trūkumu, ka izšķiros bibliografiju vispār šai krājumā neievietot.

Paldies V. Baltiņai-Bērziņai par manuskriptu pārlasīšanu valodas ziņā.

Šī grāmata ir ļoti nokavējusies, jo apsolītie manuskripti neienāca laikā. Puse grāmatas jau bija salikta priekš sešiem gadiem. Žēl, ka grāmatas iznākšanu nepiedzīvoja archibīskapa Dr. K. Kundziņa dzīves biedre.

Pagaidām nereālizēta palikusi tikai mana pēdējā iecere — izlasīt no periodikā iespiestajiem rakstiem Kundziņa vērtīgākās domas, sakopojot tās sistēmātiski pēc īpašiem šķirkljiem. Strādājot

gar šo piemiņas grāmatu, esam centušies ne vien apzināt Kundziņa rakstus, bet arī tos sakopot Latvijas baznīcas vēstures archīvā Miņeapolē. Tādēļ nevarētu būt vairs pārāk grūti izdarīt no šī materiāla izlasi un laist klajā šo tik vērtīgo liecību par mūsu mīļā profesora un archibīskapa darbu.

Ilgī domāju par šīs piemiņas grāmatas nosaukumu. Tam vajadzētu raksturot nelaiķa personu un darbu. Izvēlējos beidzot to no apustuļa Jāņa vārdiem. Kalpošana garā un patiesībā bija arī Kundziņa princips.

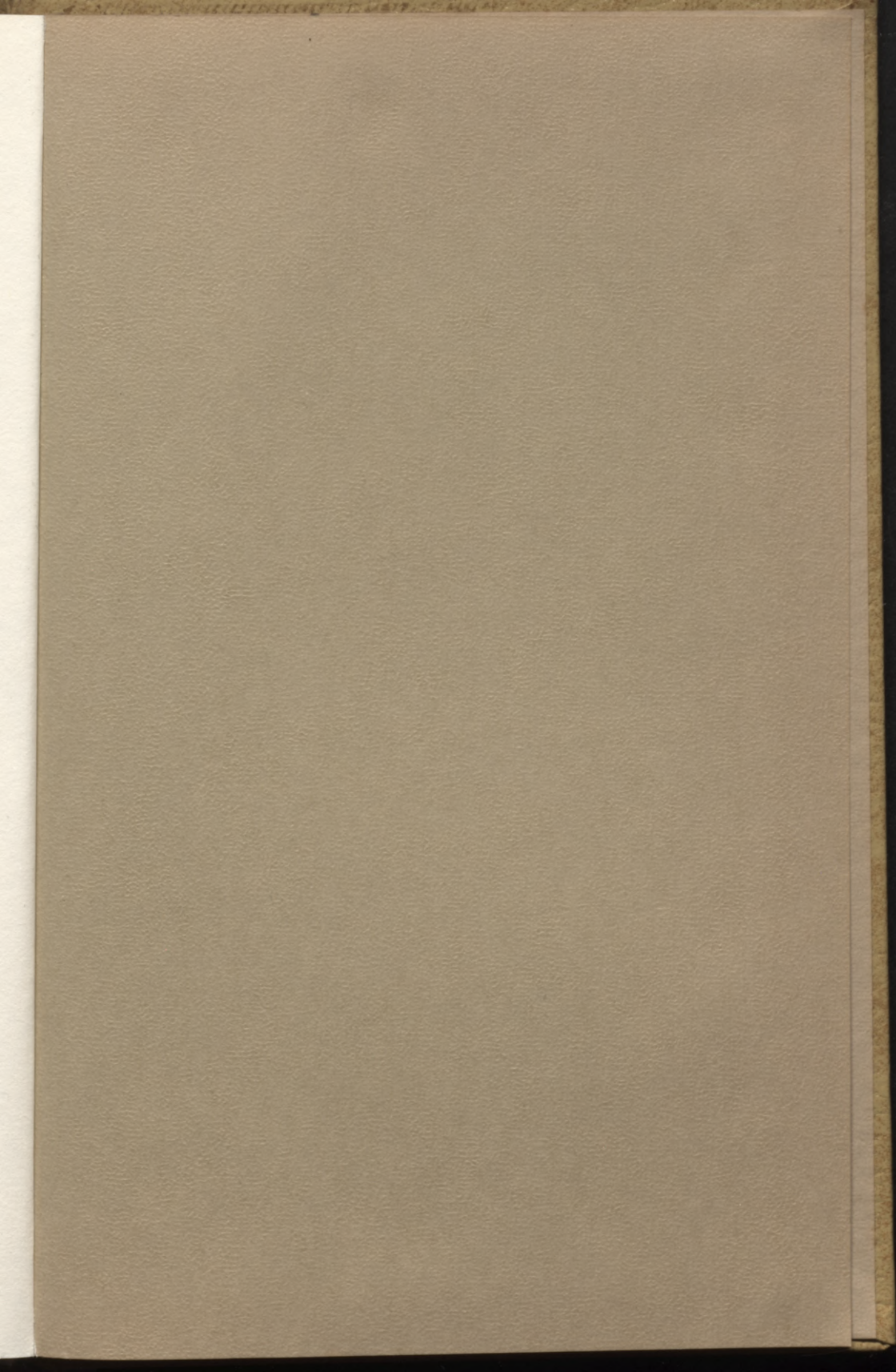
E. Ķiploks

SATURA RĀDĪTĀJS

Pieminiēt savus vadītājus	3
<i>Archibīskaps A. Lūsis</i>	3
Pirmā daļa	
K. Kundziņš ģimenes lokā	
Veltījums brāļim	
<i>H. Kundziņš</i>	9
Brālis — draugs — biedrs	
<i>P. Kundziņš</i>	11
Manas atmiņas par mūsu mūža kopgaitām	
<i>Ebba Kundziņa</i>	25
Mūsu tēvs	
<i>Rita Dūce un Ilze Lazdiņa</i>	36
Otrā daļa	
K. Kundziņa darbs	
Mans skolotājs	
<i>E. Lamberts</i>	43
Profesors un zinātnieks	
<i>J. Rozentāls un E. Šmits</i>	61
Mazo brāļu draugs	
<i>A. Veinbergs</i>	72
Mācītājs un draudzes gans	
<i>L. Čuibe un P. Sekste</i>	80
Dzejnieks	
<i>J. V. Strautnieks</i>	96
Sabiedrisks darbinieks	
<i>E. Kiploks</i>	117
Baznīcas vadītājs	
<i>A. Ozols</i>	125
Tavs svētais aicinājums	
<i>L. Bērziņš</i>	153
Izdevēja piezīmes	155

SÄTTENS RÄTTIGHET

1
2
11
25
35
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

6 —

18-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304075956

